

Ponedjeljak, 29. oktobar 2001.
Rasprava o podnescima
Čitanje optužnice za Kosovo
Prvo pojavljivanje po optužnici za Hrvatsku
Statusna konferencija
Otvorena sednica
Optuženi je pristupio Sudu
Početak u 9.32 h

Molim ustanite. Međunarodni krivični sud za bivšu Jugoslaviju zaseda. Izvolite, sedite.

SUDIJA MEJ: Molim sekretara da najavi Predmet.

sekretar: Dobro jutro, časni Sude. Ovo je *Predmet* broj *IT-99-37-PT* i *Predmet IT-01-50-I, Tužilac protiv Slobodana Miloševića*.

SUDIJA MEJ: Molim da se strane predstave.

TUŽILAC RAJNEFELD: Časni Sude, Dirk Rajnefeld (Dirk Ryneveld), viši pravni zastupnik za optužnicu za Kosovo, zajedno sa gospođom tužiteljicom Karlom del Ponte (Carla del Ponte) i kolegisticom Hildegard Uerc-Reclaf (Hildegard Uertz-Retzlaff), koja će zastupati stavove optužnice za Hrvatsku.

SUDIJA MEJ: Gospodine Kej, izvolite.

PRIJATELJ SUDA KEJ: Stiven Kej (Steven Kay), zastupnik iz Kraljevske advokatske komore Engleske i Velsa (Queen's Counsel of the Bar of England and Wales).

PRIJATELJ SUDA VLADIMIROV: Mihail Vladimirov (Michail Wladimiroff), član Advokatske komore Holandije.

PRIJATELJ SUDA TAPUŠKOVIĆ: Branislav Tapušковиć, advokat iz Beograda, član Advokatske komore Srbije.

SUDIJA MEJ: Svrha ove rasprave je da se pozabavimo sa četiri stvari i to po sledećem redu: prvo, saslušaćemo argumente o nizu podnesaka; drugo, biće pročitana optužnica za Kosovo, a optuženi će se izjasniti o krivici po jednoj tački, ukoliko to bude potrebno, zatim, prvo pojavljivanje po optužnici za Hrvatsku i, konačno, statusna konferencija. Na raspolaganju imamo današnji dan i, ukoliko to bude potrebno, sutrašnje pre podne. Čitanje optužnice će verovatno potrajati, ali se nadam da će se, bez obzira na to, ova rasprava danas završiti. Počinjemo, znači, sa raspravom o podnescima. Stvari koje ćemo u vezi s tim razmatrati jesu sledeće: prvo, zahtev Tužilaštva za dopuštenje za podizanje druge dopunjene optužnice, razni preliminarni podnesci i dokumenti od optuženog, kao i podnesak o nadležnosti, koji su podneli prijatelji suda. Radićemo na sledeći način: prvo ćemo saslušati argumente Tužilaštva i prijatelja suda o podnesku za izmenu i dopunu optužnice, zatim ćemo saslušati argumente prijatelja suda i Tužilaštva po preliminarnim podnescima i na kraju ćemo saslušati optuženog o svim podnescima. Počinjemo, dakle, sa podneskom Tužilaštva, zahtev za dopuštenje za podizanje druge izmenjene optužnice po Pravilu 50 Pravilnika o postupku i dokazima (Rules of Procedure and Evidence), koje kaže da tužilac može izmeniti i dopuniti optužnicu nakon što je predmet dodeljen Pretresnom veću, uz dopuštenje tog Pretresnog veća, a nakon što je ono saslušalo sve strane. Možda bi bilo korisno da sažeto predstavim pitanja koja su postavljena u tom podnesku. Stoji da su razlozi za izmenu i dopunu sledeći: prvo, da bi se pokazala veza između ubistava na Kosovu i masovnih grobnica pronađenih u blizini Beograda; drugo, da se doda još jedna tačka prisilnog premeštanja, što se odnosi na kosovske Albance koji su bili interno razmešteni unutar Kosova, a ne deportovani; treće, da se navod o progonu iz tačke 4 detaljnije opiše i da se generalni navodi o progonu zamene; četvrto, da se doda sekcija o individualnoj krivičnoj odgovornosti

prema članu 7(1) Statuta (Statute). Kaže se da se to preduzima kako bi se preciziralo i detaljnije opisalo ono što se u zahtevu naziva odgovornost koja proističe iz zajedničkog cilja. Kako je Pretresno veće to shvatilo, u izmenjenoj optužnici se nastoji da se detaljnije i jasnije iznese teza Tužilaštva u vezi s tim i eksplicitno kaže da se Tužilaštvo oslanja na zajednički zločinački poduhvat u kojem je učestvovao svaki od optuženih; peto, dodaju se tri nova lokaliteta gde su se odigrale deportacije, a dodaju se i novi detalji. To obuhvata niz navoda o seksualnom zlostavljanju i razaranju, što je izvršeno tokom deportacije. Isto tako, ima izvesnih stilskih promena i deo materijala je drugačije poređan. Dakle, ovo je bio sažetak izmena i dopuna, koje, naravno, govore same za sebe. Prvo bih se sada obratio prijateljima suda. Gospodine Vladimirov, mi smo primili vaše pismo od prošlog petka u kome navodite da vi u tom podnesku nećete podnositi pismeni odgovor, ali kažete da postoje izvesna proceduralna pitanja o kojima treba raspraviti. Da li želite nešto da kažete o toj temi?

PRIJATELJ SUDA VLADIMIROV: U ovom trenutku nemamo daljih komentara, ali možda ćemo kasnije govoriti o proceduralnim aspektima izmena i dopuna, ukoliko nam to Pretresno veće dozvoli.

SUDIJA MEJ: Možda ćemo vas bolje čuti ukoliko ustanete. Ovo smo već čuli. Znači, u ovom trenutku ne želite da iznesete argumente o izmeni.

PRIJATELJ SUDA VLADIMIROV: Ne, u ovom trenutku.

SUDIJA MEJ: Verovatno postoje neka pitanja koja će iz toga proizaći. Njima ćemo se pozabaviti na statusnoj konferenciji.

PRIJATELJ SUDA VLADIMIROV: Tako je.

SUDIJA MEJ: Tada ćemo, verovatno napraviti i raspored za samu optužnicu.

PRIJATELJ SUDA VLADIMIROV: Da, upravo smo to imali na umu. Hvala vam, časni Sude.

SUDIJA MEJ: U redu. Argumente optuženog ćemo saslušati kada za to dođe vreme. U nastavku ćemo se pozabaviti preliminar-nim podnescima. S tim u vezi imamo sledeće podneske i druge dokumente, koje smo pročitali: zahtev optuženog od 9. avgusta u kojem od nas traži da se pozabavimo samo paragrafom 8, što smo i uradili; dalje, odgovor Tužilaštva, podnet 16. avgusta; zatim prezentaciju, kako je to nazvano, koju je optuženi podneo 30. avgusta, a koja se uglavnom odnosi na navodnu nelegalnost ova-ga suda. To ćemo tretirati, takođe, kao podnesak; zatim podnesak prijatelja suda o nadležnosti, podnet 19. oktobra, kojim se usvaja-ju i proširuju argumenti optuženog i, konačno, odgovor Tužilaštva od 26. oktobra. Kada je reč o argumentima, prvo ćemo saslušati prijatelje suda, zatim Tužilaštvo i, na kraju, optuženog. Ko će od amikusa prvi uzeti reč?

PRIJATELJ SUDA VLADIMIROV: Hvala, časni Sude. Svaki od nas će govoriti o stvarima koje su pomenute u našem podnesku. Nemamo mnogo toga da dodamo onome što smo već napisali. Imamo neka razmišljanja koja želimo da iznesemo. Ja ću prvi da govorim.

SUDIJA MEJ: Da bismo razjasnili, moram da kažem da smo mi podneske dobili, za šta se zahvaljujemo. Pročitali smo ih, tako da nema potrebe da ponavljate ono što ste rekli, vi, ili Tužilaštvo.

PRIJATELJ SUDA VLADIMIROV: Upravo smo to imali na umu, časni Sude. Nismo ovde da bismo ponavljali stvari koje su već napi-sane ili rečene. Moje prvo razmišljanje tiče se položaja prijatelja suda i položaja optuženog. Već smo u podnesku istakli da optuženi

mora imati punu mogućnost da se izrazi i da iznese bilo koji stav relevantan za teze Odbrane. Možda treba ovde da se zaustavim, jer su se dogodile mnoge stvari dok sam govorio i nemam ideju šta se tačno događa. Možda treba da se pomerim malo udesno, jer nemamo dovoljno mesta. Prvo bih hteo da kažem da su prijatelji suda tokom predraspravne faze postupka zaključili kako ne treba da govorimo o pitanjima koja nije pokrenuo optuženi. Zato, u ovom trenutku, smatramo da treba da reagujemo samo na ono što je istakao optuženi, jer mi ne želimo da postavljamo pitanja u njegovo ime. Na optuženom je da otvara pitanja, a mi smo ovde da iznesemo komentare i da budemo od pomoći sudu, na taj način što ćemo izneti pravno obrazloženje argumenata koje je optuženi izneo. Zato smatramo da bi Sud trebao optuženom da dozvoli najveći mogući manevarski prostor, kako bi iznio svoje argumente u predmetu. Kao što smo u našem podnesku rekli, to bi moglo obuhvatati i razloge koji možda na prvi pogled nisu pravni, nego politički, jer osnivanje ovog suda, što je glavna osnova osporavanja, obuhvata i neke političke razloge.

SUDIJA ROBINSON: Gospodine Vladimirov, čuo sam vaše objašnjenje o tome kako vi shvatate vašu ulogu. Razumem ono što ste rekli, međutim, po mom mišljenju, amikusi mogu da iznesu bilo koji argument sve dok on pomaže Pretresnom veću. Mislim da je to sasvim jasno istaknuto u odluci koju je Pretresno veće donelo. Dakle, ja razumem ono što ste vi do sada radili, međutim, kada govorimo o nastavku procesa, mislim da je važno da shvatite kako je vaša uloga nešto šira. Na vama nije da samo reagujete na argumente koje je pokrenuo optuženi. Vi ste ovde da pomognete Pretresnom veću u razmatranju i rešavanju ovog predmeta.

PRIJATELJ SUDA VLADIMIROV: To smo razumeli, časni Sude. Ono što želim da objasnim tokom predraspravne faze jeste da mi smatramo da ovoj stvari treba pristupiti veoma delikatno, diplomatski i da treba pronaći pravi put kroz ovaj proces da ne reagujemo preterano i da ne preuzimamo inicijativu tamo gde ne znamo

kakve bi mogle biti posledice. Dakle, zato smo želeli da počnemo na jedan umeren način i odatle da razvijamo naše učešće. To je razlog zašto mi od samog početka ne želimo da iznosimo pitanja koja još ni optuženi nije istakao. Mi ćemo to možda učiniti kasnije, ali ne u ovom trenutku, jer je na optuženom da nas vodi, da istakne šta traži, koje argumente želi da iznese, da sudu kaže šta misli i šta želi. Nije na nama da tu njegovu mogućnost sužavamo. Iz tog razloga mi želimo da na samom početku budemo umereni, a kasnije ćemo razviti našu aktivnost.

SUDIJA ROBINSON: Razumem da je vaš pristup konzervativan, ali imajte na umu da je vaša uloga šira od toga. Molim vas, nastavite.

PRIJATELJ SUDA VLADIMIROV: Doći ćemo još do toga, časni Sude. Mislim da će, na kraju krajeva, prijatelji suda biti u mogućnosti da učine ono što je naš zadatak, u interesu optuženog, a i da pomažemo Sudu prilikom pronalaženja pravih odgovora na pitanja koja će biti pokrenuta u ovoj sudnici. Ali, molim vas, dopustite nam da započnemo naš posao na jedan delikatan način. Mislim da sad mogu da pređem na drugo pitanje. Radi se o jednoj kratkoj opservaciji, jer mislim da je već sve rečeno u našem podnesku o tome da li su ranije odluke suda i Žalbenog veća obavezujuće, ili ne. Amikusi su i te kako svesni odluke iz *Predmeta Aleksovski* i isto tako smo svesni onoga što je Žalbeno veće reklo u toj odluci. Međutim, takođe smatramo da iako u Statutu ne postoje te smernice o pitanju o kojem sada govorimo, Statut i Pravilnik ne govore o tome kako valja postupati u ovom slučaju. Dakle, ovde se radi, pre svega, o dosadašnjoj sudskoj praksi, koja treba da posluži kao osnov za razumevanje ovog pitanja. Žalbeno veće je u *Predmetu Aleksovski* zaključilo da su, generalno uzevši, u zemljama sistema common law šprecedentno pravod prethodne odluke obavezujuće, u poređenju sa zemljama civilnog prava, jer tamo ne postoji doktrina po tom pitanju. Mislim da u toj opservaciji ima dosta logike, jer ukoliko pravni sistem proizilazi iz statutarnog

sistema, gde je većina odluka sadržana u zakonskim odlukama, onda, naravno, ima manje razloga da se Sud oslanja na prethodne sudske odluke. U sistemu common law ljudi se više oslanjaju na precedente iz prethodnih odluka i na taj način sistem prethodnih odluka, sudska praksa, postaje važna za funkcionisanje pravnog sistema. Međutim, za razliku od postupaka Žalbenog veća, za regulisanje rada ovog međunarodnog suda postoje Statute i Pravilnik. Može se reći da se pravila ne bave svim mogućim pitanjima, međutim, činjenica je da se ona bave svim pitanjima, ali na nešto drugačijim osnovama od onih koje se mogu videti u zakonskim odredbama, na primer, na evropskom kontinentu. Ipak, Pravilnik postoji i u Pravilniku i Statutu se nalaze odgovori. Uzevši to u obzir, tvrdimo da nema potrebe da se oslanjamo na prethodne odluke i da ih ne treba smatrati apsolutno obavezujućim. One mogu biti neka vrsta smernica za sudije i sudije bi mogle da ih slede, osim ukoliko nema uverljivih razloga, u interesu pravde, da se tako ne učini. Dakle, ne radi se o nekoj apsolutnoj nego o relativnoj stvari. Kao što smo već naveli u našem podnesku, smatramo da, kad je reč o meritumu ovog predmeta, ovo pretresno veće može odstupati od ranijih odluka i da pogleda da li postoje neki argumenti i razlozi koje je izneo optuženi, ili amikusi. Mislimo da je odluka Žalbenog veća iz *Predmeta Tadić* veoma važna kao smernica za ovaj predmet. Ako pažljivo proučite ono što smo rekli, a to ste već učinili, shvatićete da mi ne osporavamo odluku iz *Predmeta Tadić*, mi je sledimo i iznosimo tvrdnju da Pretresno veće na osnovu te odluke, a na to ćemo se još vratiti, treba da traži savet Međunarodnog suda pravde (International Court of Justice). Mi ne kažemo da Pretresno veće treba da donese odluku drugačiju od odluke iz *Predmeta Tadić*, jer ovo konkretno pitanje nije ni bilo pokrenuto u tom predmetu. Radi se o jednoj novini. Samo da pogledam da li ima još nekih drugih opservacija koje treba da iznesem o ovom pitanju. O sledećem pitanju govoriće gospodin Kej, a to je pitanje nezavisnosti Tužilaštva, odnosno ovoga suda. Sada bih mu, ako dopuštate, dao reč.

SUDIJA MEJ: Samo trenutak. Molim da sekretar dođe.

(Pretrsko veće se savetuje)

SUDIJA MEJ: Izvolite, gospodine Kej.

PRIJATELJ SUDA KEJ: Hvala, časni Sude. Ja ću sada da se pozabavim sa dva pitanja koja se nalaze u podnesku prijatelja suda, podnetom 19. oktobra. Prvo pitanje se nalazi u paragrafu 10 i obuhvata paragraf 11, a zatim ću preći na paragrafe 12 i 13, koji govore o pravu ovog suda da sudi šefu države. To je, zapravo, jedan argument koji je izneo optuženi, a koji se tiče prava državnog suvereniteta. Da se sada osvrnemo na prvo pitanje. Ono se odnosi na argumentaciju optuženog, koju je on izneo, a pozivajući se na razne dokumente, da ovaj sud nije u stanju da sprovede fer suđenje, jer nije objektivni. Jedan od ključnih principa u svakom pravnom sistemu jeste princip objektivnosti. Bez toga ne može biti vladavine prava niti fer suđenja. Znam da me o ovom pitanju nekoliko puta raspravljano pred ovim sudom, ali to ne sprečava optuženog da, takođe, pokrene ovo pitanje. U mnogo aspekata, ovo pitanje nezavisnosti i objektivnosti može se povezati sa onim što je bilo izneto u podnesku amikusa, a to se tiče prava ovih sudija, ako možemo tako da kažemo, da sami procene koliko su u stanju da vode ovaj postupak. Gospodin Vladimirov će izložiti nešto o ovom poslednjem argumentu našeg podneska, koji počinje u paragrafu 19, a tiče se provere nezavisnosti ovoga suda i stava da, ukoliko treba da se potvrdi sposobnost Suda da vodi suđenje, to treba da uradi glavni organ Ujedinjenih nacija (United Nations), a to je Međunarodni sud pravde ICJ, (International Court of Justice). Neću se sada baviti ovim pitanjem na način kako će to on uraditi, ali ističem da je ovo pitanje nezavisnosti veoma bitno za procenu da li je ovaj sud sposoban da vodi ovaj postupak. Optuženi je u raznim dokumentima izneo da pritisak, koji na ovaj Sud vrše spoljni faktori, da mu se sudi, kao i drugima, stvara jednu nepravednu atmosferu, koja je uperena protiv optuženog. To je

nezavisno od nekih drugih argumenata koji se tiču prava ovog Suda da sudi ovom optuženom. Optužnica, koja je protiv optuženog podignuta 1999. godine, u vreme konflikta, proistekla je na osnovu zahteva koji je Savet bezbednosti (UN Security Council) uputio tužiocu da preduzme nešto povodom događaja na Kosovu. Pre toga, kako stoji u dokumentima Suda, nije bilo ni javnih ni tajnih optužnica protiv ovog optuženog. Dakle, politički događaji iz 1999. godine su doveli do toga da se izda optužnica protiv ovog optuženog.

SUDIJA MEJ: Prema mojim beleškama, dokument na koji se vi oslanjate, jeste dokument Saveta bezbednosti iz marta 1998. godine.

PRIJATELJ SUDA KEJ: Da, 31. mart 1998. godine.

SUDIJA MEJ: Ali optužnica je podignuta tek godinu dana kasnije.

PRIJATELJ SUDA KEJ: Da, ali se vršila priprema te stvari. Kada je optužnica podignuta, optuženi je bio usred stanja međunarodnog konflikta.

SUDIJA MEJ: To je bio apel na tužioca da istraži kršenja međunarodnog humanitarnog prava. Da li vi kažete da Savet bezbednosti to nije trebao da uradi?

PRIJATELJ SUDA KEJ: Zapravo je bio izvršen pritisak na tužioca, čije angažovanje proističe prvenstveno iz zahteva Saveta bezbednosti, tako da bi bilo teško reći da je posle toga tužilac delovao nezavisno. To je argument koji je optuženi izneo.

SUDIJA ROBINSON: Gospodine Kej, da bi se to potvrdilo morali biste da odete korak dalje i dokažete da je izvršen pritisak na tužiteljicu i da je to uticalo na njenu odluku da podigne optužnicu protiv gospodina Miloševića. Da li postoje dokazi koji to potvrđuju?

PRIJATELJ SUDA KEJ: Uz dužno poštovanje, mislim da tužilac treba da dokaže da nije bilo pritisaka. Nemoguće je da optuženi, ili bilo koja druga strana u toj situaciji dokaže nešto negativno. Mi svakako nemamo ništa što bi to potvrdilo.

SUDIJA ROBINSON: Ali vi tvrdite da je prekršena nezavisnost tužioca. Po meni, odgovornost je, u stvari, vaša. Vi tvrdite da tužilac nije bio objektivan i, prema tome, vi treba to i da dokažete.

PRIJATELJ SUDA KEJ: Ovde se tvrdi da postoji sumnja i to je razumna pretpostavka, da se baš to dogodilo, bar što se tiče optuženog. U njegovom dokumentu se kaže da je to priroda tih tvrdnji. Ukoliko se tvrdi tako nešto u odnosu na nadležnost, onda strana koja hoće da potvrdi tu nadležnost, treba da dokaže suprotno. Da bi optuženi, ili bilo ko drugi mogao da iznese takav stav na osnovu dokaza koje ne poseduje i koje verovatno nikad neće posedovati, u smislu dokumenata ili materijalnih dokaza, to bi zapravo predstavljalo jedan nemoguć zadatak.

SUDIJA MEJ: Ali vi morate da dokažete da tužilac nije bio dovoljno nezavisan, ili objektivan, s obzirom na apelovanje Saveta bezbednosti na tužioca, ne da optuži, već da istraži, kako sam rekao, povrede međunarodnog humanitarnog prava. Možda vi ne želite dalje da idete u ovaj problem.

PRIJATELJ SUDA KEJ: Ne. Ali kada se potvrđuje optužnica i kada se uzimaju u obzir sve generalne okolnosti pod kojima je došlo do njenog podizanja, onda tužilac mora da opravda sve ono na osnovu čega je podignuta optužnica. U ranoj proceduralnoj fazi, to je trebalo da bude učinjeno na osnovu zahteva samog suda, tj. sudije koji je potvrdio optužnicu, sudije Hanta (Hunt), a tiče se okolnosti koje su postojale u trenutku kada je podignuta optužnica. Mi smo u našem podnesku naveli primer koji proizilazi iz prirode pritvora, u kome se nalazi ovaj optuženi, što je on naveo kao primer neobjektivnosti. Njemu se ne dozvoljava da razgovara

ni sa štampom, ni sa predstavnicima medija, dok odeljenja ovog suda imaju pravo na to. Sa njegove tačke gledišta, to je jedna neobjektivnost u pravima koja imaju razne strane u ovom postupku. I princip nepristrasnosti je fundamentalan i to utiče na njegovo osnovno pravo na pravedan postupak. Zato mi na kraju našeg podneska navodimo da ovo treba da uđe u razmatranje kada se utvrđuje sposobnost ovog suda da vodi ovaj postupak. A sada, ukoliko se slažete, osvrnuo bih se na drugo pitanje koje je izneto u našem podnesku, a tiče se pitanja objektivnosti.

SUDIJA MEJ: Izvolite.

PRIJATELJ SUDA KEJ: Ovo se takođe odnosi i na nadležnost Suda u odnosu na optuženog, kao pojedinca i kao bivšeg predsednika Savezne Republike Jugoslavije. Ovaj sud zna, a to navodi i Tužilaštvo i mi smo to naveli, član 7(2) Statuta, gde se kaže da oni koji nastupaju u svojoj zvaničnoj funkciji, kao šefovi država, potpadaju pod nadležnost ovog suda i mogu krivično odgovarati za dela koja su počinjena. Ovdje se radi o jednom pitanju, koje je verovatno jedno od najstarijih i najfundamentalnijih pravila odnosa između država, a tiče se principa državnog suvereniteta. Istorija je puna primera pokušaja da se sudi bivšim šefovima država, kao što smo mi naveli u našem podnesku, ali nikada nije došlo do jednog takvog suđenja, tako da je slučaj predsednika Miloševića, takoreći, jedinstven, ako ne i istorijski. Tužilaštvo je u svom odgovoru navelo primer predsednika vlade Kambande (Kambanda), slučaj koji se vodio pred sudom Ruande (Rwanda), ali tu se radilo o potvrdnom izjašnjanju o krivici i nije bilo pokrenuto pitanje državnog suvereniteta, koje se pokreće ovde. Kao što sam rekao, jedan od najfundamentalnijih principa međunarodnog običajnog prava regulisao je odnose između država i on je bio nepovrediv, a tu se radi o pravu države da zadrži svoj suverenitet i pravu da se njen šef države ne može izvesti pred sud zbog dela počinjenih u zvaničnoj funkciji delovanja u ime države.

SUDIJA ROBINSON: Gospodine Kej, vi ste verovatno upoznati sa ogromnim brojem dokumenata koji sadrže odredbu sličnu onoj u članu 7(2) i mislim da sigurno znate da odredba u članu 7(2) odražava odredbu međunarodnog običajnog prava. Sa razvojem doktrine individualne krivične odgovornosti, što je počelo posle Drugog svetskog rata, veliki broj dokumenata je obuhvatio taj princip; član 7 Nirnberške povelje (Nuremberg Charter), član 6 Povelje suda u Tokiju (Tokyo Tribunal Charter), član 4 Konvencije o sprečavanju i kažnjavanju zločina genocida (Convention for the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide) i najnoviji primer, član 27 Rimskog statuta (Rome Statute) Međunarodnog krivičnog suda (International Criminal Court). Nije mi jasno kako možete da argumentujete da je princip sadržan u članu 7(2) sve samo ne pravilo preuzeto iz međunarodnog običajnog prava, koje se tiče onih zločina koji se na teret stavljaju optuženom.

PRIJATELJ SUDA KEJ: Član 7(2) zapravo proističe iz Statuta koji je odobrio Savet bezbednosti i ako se pogleda ono što je izneo optuženi, njegov glavni argument je da ovaj sud nije osnovala Generalna skupština Ujedinjenih nacija (General Assembly of the United Nations), već Savet bezbednosti.

SUDIJA ROBINSON: Ali to nema nikakve veze s tim da li član 7(2) odražava pravilo međunarodnog običajnog prava. Činjenica da je član proistekao iz Saveta bezbednosti nema nikakve veze sa pitanjem šta utvrđuje da li je to pravilo preuzeto iz međunarodnog običajnog prava. Da bismo odredili da li je to pravilo iz međunarodnog običajnog prava pomoći će nam dve stvari: prva je državna praksa i princip da postoji obaveza država da se pridržavaju tog pravila, *opinio iuris*. Druga stvar je da je Rimski statut, kao jedan od najnovijih dokumenata, prihvatio ovo pravilo. Prema tome, ja ne mogu da shvatim kako vi sada iznosite ovaj argument. Možda bi on bio valjan dokument posle Drugog svetskog rata, ali ne 50 godina posle toga.

PRIJATELJ SUDA KEJ: Naravno, nijedan šef države ranije nije bio izveden pred sud i to je jedan veoma važan argument po ovom pitanju. Međunarodno običajno pravo, koje se tiče suvereniteta, i dalje je zadržalo ovo kao princip. Ja razumem ovo što ste vi rekli da su se desile izmene u razmišljanju međunarodne zajednice u odnosu na ove konkretne prekršaje, da se pokrenu postupci za kršenje humanitarnog prava i to se mora priznati.

SUDIJA ROBINSON: Da. I u vašoj državi je nedavno bio jedan slučaj, *Predmet Pinoče* (Pinochet Case), gde je Dom lordova (House of Lords) odlučio da senator Pinoče nema pravo na imunitet kada se radi o optužbama da je izvršio mučenja i zaveru da izvrši mučenje, iako je on bio šef države. I ja bih vam sada skrenuo pažnju na ono što je lord Milet (Millet) rekao: "Ubuduće, oni koji izvrše zverstva protiv civila, moraju očekivati da će za to odgovarati, da bi se zaštitila fundamentalna ljudska prava. U ovom kontekstu, rang optuženog ne može poslužiti kao valjana odbrana." To je drugi primer državne prakse, koji je doprineo ovom pravilu preuzetom iz međunarodnog običajnog prava i koji je sadržan u članu 7(2).

PRIJATELJ SUDA KEJ: Da. Ono što je interesantno jeste da je senator Pinoče vraćen u svoju zemlju i nije bila izvršena ekstradicija Španiji (Spain). Mi smo u podnesku naveli i *Slučaj Pinoče* i *Slučaj Norijega* (Noriega Case).

SUDIJA ROBINSON: On je izručen, ili vraćen, na osnovama koji nemaju nikakve veze sa principom kojim se sada bavimo.

PRIJATELJ SUDA KEJ: Da, ali jedna odluka domaćeg suda nema obavezujući karakter za Međunarodni sud.

SUDIJA ROBINSON: Da, nema obavezujući karakter, ali se tiče razvoja jedne odredbe običajnog prava i sasvim je jasno da odluke domaćih sudova mogu biti razmatrane kada se govori o tome

da li je razvijena neka odredba međunarodnog običajnog prava. To je očigledno i nije potrebno da se navode primeri za to.

PRIJATELJ SUDA KEJ: Daleko od toga da ja pokušavam da umanjim značaj Doma lordova moje zemlje. Ali što se tiče odluke u kojoj se takođe raspravljalo o objektivnosti, a što ranije nisam želeo da spomenem, to je da odluka tog domaćeg suda, za koju su oni rekli da odražava međunarodno običajno pravo, po nama, kako smo mi izneli na kraju ovog podneska, jeste pitanje toga da je jedan drugi organ trebao da odluči o sposobnosti ovog suda da vodi ovo suđenje, a to je organ Ujedinjenih nacija, koji ima puno iskustva u bavljenju međunarodnim pitanjima i to je Međunarodni sud pravde. Pitanje samopotvrđivanja, koje je već bilo rešavano pred ovim sudom, dovelo je do stvaranja jednog utiska neobjektivnosti kod onih koji su izvedeni pred ovaj sud. Ja ovo iznosim zbog toga što postoji jedna stara poslovice koja kaže kako ne treba samo da se stvara utisak da se postigla pravda, već pravda treba i da se ostvari. Pitanje o državnom suverenitetu koje je pokrenuo optuženi zapravo je jedan valjani istorijski argument, jer kad se pogleda istorija, a ne politička namera, vidi se da je to pravilo primenjeno u mnogim okolnostima. I to je ono što on iznosi u svoje ime, kao valjan odraz međunarodnog prava.

SUDIJA MEJ: Mislim da ste dovoljno govorili o ovom pitanju, gospodine Kej, osim ako nemate još nešto da pomenete.

PRIJATELJ SUDA KEJ: Zahvaljujem se, časni Sude.

PRIJATELJ SUDA VLADIMIROV: Časni Sude, ukoliko mi dozvolite želeo bih nešto da dodam onome što je rekao gospodin Kej. Recimo da član 7(2) odražava međunarodno pravo ukoliko prihvatimo da su događaji u lokalnim jurisdikcijama, ukupno gledano, odraz rastućeg razumevanja među zemljama i narodima i da je to pravi izraz međunarodnog prava. Ali, ukoliko član 7(2) odražava međunarodno običajno pravo, da li onda test formulacija ovog člana

takođe odražava međunarodno pravo? Tu, onda, zapadamo u jednu tešku situaciju, jer, prema članu 7(2), ukoliko govorimo o odgovornosti na osnovu funkcije, onda je test jednostavan, a to je znanje, ili svesnost, moć, ili propuštanje da se nešto ispravi. Možda se ovo može primeniti na komandante, zato što postoji dovoljno dokaza da se pokaže da je test valjan pred međunarodnim običajnim pravom, da se vidi da li je komandant preuzeo odgovornost za nešto što je uradio na toj svojoj funkciji. Ali, pitamo se, da li ovaj test može da se primeni i na jednog šefa države? Ono što mi ovde smatramo jeste da li je test, sadržan u članu 7(2) adekvatan test koji se može primeniti na šefa države. Ukoliko se vi sa tim složite, mi bismo onda rekli da ovaj test treba da bude drugačiji od onoga što je sadržano u članu 7(2) i u tom pogledu se može reći da član 7(2) ne odražava trenutno stanje u međunarodnom običajnom pravu. Pre nego što krenem dalje, dozvolite mi da iznesem još jedan od stavova amikusa. Rekli ste gospodinu Keju da, ukoliko on pokreće neko pitanje, onda on mora da iznese i dokaze koji ga potvrđuju. Generalno gledajući, mi bismo se sa tim složili, ali mi nismo advokati koji zastupaju gospodina Miloševića, već prijatelji suda. Ja sam pokušao da objasnim na samom početku da u ovoj fazi, znači, na samom početku našeg postavljenja, mi iznosimo prigovore i na argumente koje je izneo optuženi. Pokušali smo Pretresnom veću da objasnimo šta iznosi optuženi i, prema tome, ukoliko treba nešto da se dokaže, to treba da uradi optuženi, a ne amikusi. Ono što hoću da kažem jeste da amikusi nisu u obavezi da dokažu ono što je optuženi obavezan da dokaže, jer mi nismo isto što i on. Prema tome, ukoliko mi prevodimo ono što kaže optuženi i to argumentujemo po osnovama tog prevoda i kakve posledice to može da ima po Pretresno veće i iznosimo naše savete Sudu da uzme u razmatranje ostale argumente koji su povezani sa onim što je optuženi rekao, onda je u ovoj fazi teško da se utvrdi šta je naša obaveza. Možda ćemo kasnije to moći da utvrdimo, ali, u ovom trenutku, mislimo da to ne možemo sa preciznošću da utvrdimo.

SUDIJA MEJ: Mislim da je reč "obaveza" figurativan izraz. To nije ništa precizno. Mi svi ovde pokušavamo da utvrdimo tačan status prijatelja suda.

PRIJATELJ SUDA VLADIMIROV: Hvala, časni Sude. A sad mi dozvolite da pređem na sledeće pitanje o kome sam želeo da govorim, a to je pitanje savetodavnog mišljenja. Mi smo u podnesku izneli da, ukoliko se proučava ono što je bilo napisano tokom žalbenog postupka u *Predmetu Tadić*, jedan od iznetih komentara odnosio se na to da li Pretresno veće treba da odlučuje o sopstvenoj kompetenciji, o sopstvenoj nadležnosti. Znam da je to jedno uobičajeno pitanje u mnogim domaćim sudovima i da ima puno slučajeva kada jedan sud, na primer, Vrhovni sud (Supreme Court), odlučuje o sopstvenoj kompetenciji, o sopstvenoj nadležnosti. U ovom slučaju imamo jednu drugačiju situaciju gde se odlučuje ne samo o tipičnim pitanjima nadležnosti već i o pitanjima zakonitosti osnivanja ovog organa. To nije pitanje o kome se obično raspravlja u domaćem pravosuđu, gde, kao najviši sud, recimo, imamo jedan vrhovni sud. Prema tome, ja mislim da su neki autori bili u pravu kad su rekli da bi možda bilo bolje da je neko drugi razmotrio ovo pitanje. Polazeći od toga, mi smatramo da bi bilo dobro da vaše pretresno veće razmotri mogućnost da traži savetodavno mišljenje i da onda postupi u skladu sa tim mišljenjem. Naravno, na vama je da odlučite, ali mi savetujemo da se vi, pre svega, odlučite o tome da li bi bilo u redu da tražite jedno ovakvo savetodavno mišljenje. Gledajući Statut Međunarodnog suda pravde, ovo je sasvim moguće, pre svega tako što ćete se zapitati da li imate pravo da to uradite, ili tako što ćete tražiti da vam Generalna skupština ili Savet bezbednosti dozvoli da se obratite Međunarodnom sudu pravde i da tako nešto pitate. Mi smatramo da ne postoji razlog zašto vi ne biste mogli da tražite jedno ovakvo dopuštenje. I, ono što je Tužilaštvo iznelo, po nama, ne sadrži nikakav valjan pravni argument koji bi vas sprečavao da se obratite Međunarodnom sudu pravde. Nismo čuli nikakvo valjano objašnjenje koje objašnjava zašto bi Generalna skupština

ili Savet bezbednosti odbili ovakav zahtev. Prema tome, mi smatramo da je to jedna mogućnost koju treba realizovati i smatramo da Pretresno veće treba da razmotri ovu mogućnost da bi se utvrdilo da li bi odgovori ili mišljenja Međunarodnog suda pravde potvrdili, ili možda ne bi potvrdili ono što je bilo izneto od strane Žalbenog veća u *Predmetu Tadić*. A zatim, na kraju celog tog procesa, mislim da ne bi mogla više da stoji nikakva kritika zato što bi nezavisna grupa sudija savetovala Pretresno veće kako da nastavi sa ovim slučajem. Zbog toga mislim da je ovo jedno važno pitanje koje treba razmotriti da bi se izbegla kritika ovog suda kao suda koji nije nezavisan i koji nije objektivn. To je naše mišljenje o tom pitanju. Hvala vam.

SUDIJA MEJ: U redu. Razmotrićemo te argumente. Da li želite još nešto da iznesete? Izvolite.

PRIJATELJ SUDA TAPUŠKOVIĆ: Časni Sude, ja se ne bih zadržavao na stvarima o kojima su govorili već moj kolega Kej i kolega Vladimirov. Pretresnom veću je veoma dobro objašnjeno na koji način svi mi, sva trojica, shvatamo kako treba da izgleda naša uloga kao *amici curiae*. Mi smo čak došli do jednog stava da u pojedinim trenucima, ako do toga bude trebalo da dođe, možemo da izdvojimo mišljenje i da neko zauzme potpuno samostalan stav. Ono što bih vas ja zamolio, a to je samo za nekoliko minuta pažnje, s obzirom na to da dolazim iz zemlje u kojoj je jedno vreme predsednik države bio Slobodan Milošević. Ja moram ovde da iznesem nekoliko stvari koje se tiču nekih osnovnih stvari vezanih za moju poziciju kao *amicus curiae* u jednom ovakvom slučaju. Ja ne kažem da sam u svojoj zemlji ugrožen na bilo koji način u fizičkom smislu, ali od momenta kada sam preuzeo dužnost *amicus curiae*, bilo je svakakvih prigovora zašto sam se odlučio da tako nešto uradim. Između ostalog, tu je bilo reči i u srpskom Parlamentu. Ja na to neću, naravno, da odgovaram. Tu je bilo reči i na Pravnom fakultetu od strane svih profesora, koji su stavili mnoge zamerke na to zbog čega sam se odlučio da se prihvatim ovog

posla, da tako kažem, vrlo odgovornog i vrlo obaveznog. Prigovor je, otprilike, bio da ja preuzimam na sebe ogromnu, ogromnu, znači moralnu, profesionalnu i istorijsku ulogu. Ja ne volim velike reči, ja ne volim velike reči i ovo "istorijsko", to je rečeno od drugih, ne od mene. Zamereno mi je što sam uopšte prihvatio da budem *amicus curiae* u ovoj stvari, a, pri tome, taj isti profesorski kolegijum Pravnog fakulteta u Beogradu, koliko ja znam, nudio se ovom Tribunalu da oni budu *amici curiae* u ovom slučaju. Naročito mi je zamereno što sam, i to u moralnom smislu, obrukao čak i obraz jednog valjanog Srbina. Opet malo jaka reč, ali vam moram to reći, jer sam ja, a to možda i znate, a možda i ne znate, na početku rada ovog tribunala, od sredine 1996. godine, do sredine 1997. godine radio na jednom slučaju i smatram da mi je to bila velika čast. Branio sam u *Slučaju Čelebići* gospodina Mucića. Taj postupak je ovde pri kraju. Došao sam čak i do one faze kada sam izgovorio i uvodnu reč i glavna zamerka je bila što ja, kao Srbin, branim Hrvata u postupku koji je vezan za jedan muslimanski logor, gde su stradali samo Srbi. Ja sam rekao tada i ja to moram da ponovim, da smo svi mi, i Srbi i Hrvati i Muslimani, trebali da budemo zadovoljni što je jedan takav čovek postojao, jer je pomagao ljudima, tako da tu nije došlo do većeg stradanja. Zbog toga bi trebali da budu zahvalni, pre svega, Muslimani, mi Srbi zbog toga što možda nismo i više stradali, a Hrvati što su imali jednog čoveka takve prirode. U tom momentu sam napravio jedno poređenje sa Šindlerom, da je on bio Šindler među Hrvatima. I da skratim, sad se nalazim opet u situaciji da sam ovde, u ovom postupku gde i ja i osumnjičeni potičemo iz iste države i pripadamo istom narodu. Opet iste, iste primedbe, opet velika opasnost za mene. Ja samo hoću ovo da vam kažem. Ja sam duboko uveren da ja ovu dužnost *amicus curiae* mogu da obavim onako kako mi nalažu moje advokatske profesionalne obaveze u duhu načela koja važe gotovo svuda u svetu. S time bih završio, te prema tome da ponesem zapravo svaku i moralnu i profesionalnu, pa ako hoćete i istorijsku odgovornost da u ovom postupku učestvujem kao *amicus curiae*. Verujte da sam ovo morao da izgovorim

zbog situacije u kojoj se nalazim i ja mislim da mi vi zbog toga ne zamerate. Ono što bih hteo da kažem jedino u dopunu onoga što je već izgovoreno, jer ja treba da se bavim jednim posebnim pitanjem. Ali, čini mi se da ovo treba da istaknem. Princip pravičnosti je univerzalni princip, a mi zasada imamo sud koji je vremenski, prostorno i personalno ograničio svoju nadležnost samo na dva mala prostora na kugli zemaljskoj. Ja sam uveren da ovo Pretresno veće može da bude apsolutno pravično. Ja sam došao u ovaj Sud upravo u uverenju da ovo Pretresno veće može u okvirima ovih pravila da dođe do stepena pravičnosti, ali bi ta pravičnost bila apsolutna u onom slučaju kada bi važnost tog... ovakvih pravila, bila univerzalna. Sve dok toga ne bude, vi znate koji su problemi u osnivanju Stalnog međunarodnog suda, i sve dok to ne bude jedan univerzalni princip i dok ovaj Statut ne bude univerzalan, mi nećemo moći govoriti o apsolutnoj pravičnosti. Ali to ne znači da ja nisam uveren da ovo pretresno veće možda može da dođe do toga da postigne apsolutnu pravičnost, koja će možda jednog dana biti dostignuta. I, da pređem na onaj problem koji se tiče onoga što je Slobodan Milošević istakao u svojim podnescima. A naime, on je tamo posebno naglasio da smatra da je njegovo isporučivanje ovom Tribunalu bilo protivpravno. I tu dolazimo na ovaj problem. Mi ne možemo osporiti da je on u tom momentu zaista bio već legalno pritvoren po zakonima i na osnovu onoga za šta je bio u Jugoslaviji. On je 28. juna isporučen ovom Tribunalu, a pritvor je, po zakonima zemlje iz koje je isporučen, trebao da traje do prvoga. Ne sporimo mi ni to da je moglo da dođe do toga da on bude isporučen i po nalogu nadležnog sudije ovog Tribunala, jer je i tu bio određen pritvor i dati razlozi za to. Međutim, kome se Tribunal obraćao, odnosno Tužilaštvo, ali, pre svega, preko Tribunala, jer je Tribunal izdao nalog za hapšenje i transfer optuženoga. Ta traženja uglavnom su išla, ne uglavnom, nego drugačije nisu ni mogla da budu, preko saveznih organa i u maju 1999. godine, a, što je vrlo važno, i 20. januara 2001. godine, kada je Jugoslavija ponovo postala član Ujedinjenih nacija. Taj zahtev upućen je saveznim organima, zapravo saveznom ministru pravde i

izručenje, ili poštovanje davanja primata odredbama Statuta i pravilima postupka, bilo je isključivo nadležnost saveznih organa Jugoslavije. To nije sporno. Bila je komunikacija, bilo je odgovora od saveznog ministra pravde i što je najvažnije, vrlo brzo Savezno ministarstvo za pravdu pristupilo je izradi zakona, koji se kasnije pretvorio u uredbu o saradnji sa Haškim tribunalom. U Jugoslaviji nema zakona o izručenju domaćeg građanina, jer to po zakonima zemlje nije dopušteno. Mi imamo zakon o izručenju stranih državljana. Prvi uslov je da je strani državljanin. U toj situaciji savezne vlasti su pristupile donošenju jednog propisa u vidu uredbe, ili zakona koji će omogućiti saradnju sa Haškim tribunalom. Prema tome, nije tačna primedba Tužilaštva da je primat Tribunala takav, da domaće zakonodavstvo nije uopšte važno. Ne može biti nevažno to što je ta država, kao članica Ujedinjenih nacija, pristupila regulativi, donošenju regulative, koja će omogućiti saradnju sa Haškim tribunalom, upravo u smislu kako je to bilo određeno po pravilima i Statutu ovog suda. I šta se dogodilo? Ne sačekavši da se taj zakon donese, zapravo tačno onoga dana kada je uredba o tome da se uspostavi saradnja sa Haškim tribunalom doneta, kad je bila u onoj završnoj proceduri, kada se našla i pred saveznim Ustavnim sudom, toga istoga dana republička vlada odlučuje da isporuči Slobodana Miloševića Haškom tribunalu i na taj način zaista je postupila arbitrarno, samovoljno. Vi znate, da vam ovde ne govorim o stvarima koje se tiču međunarodnih konvencija, da niko ne može arbitrarno bilo koga, na bilo koji način da ugrozi i da sve to mora da se odvija u odgovarajućoj proceduri i na osnovu odgovarajućih zakona. A Jugoslavija je posebne napore ulagala da prevaziđe taj problem. Vi znate *Slučaj Tadić*. Tadić je bio uhapšen u Nemačkoj (Germany). Nemačka je čak morala četiri meseca da radi na donošenju zakona na osnovu koga je, iako je pokrenula postupak, na osnovu koga je Tadić bio isporučen. Dakle, nije bilo razloga da se ne sačeka. Na tome je posebno insistirao predsednik, tadašnji predsednik Jugoslavije, da se da legitimitet svemu tome i nije bilo potrebe da se bilo ko pretvori u najobičniji objekat i bude isporučen. Dakle, o tome je odlučila repu-

blička vlada, koja nije bila članica Ujedinjenih nacija. Ona je samo jedan deo federacije. I nije bila obavezna da uopšte izvršava ni Povelju Ujedinjenih nacija (Charter of the United Nations), niti bilo šta drugo vezano za međunarodne ugovore, u kojima je učesnik Jugoslavija. I to su elementarne međunarodne konvencije. Dakle, o tome je morala da odluči savezna vlada, odnosno savezni organi u odgovarajućem postupku, jer su sve pokušali da što pre donesu taj zakon i na osnovu tog zakona, odnosno uredbe urade ono što je i trebalo, da uspostave saradnju sa ovim tribunalom i tako omogućće sve ovo o čemu je ovde reč. Na taj način, na taj način država SRJ je onemogućena da ispita zahtev, odnosno nalog sudije ovog Suda, a to se moralo dopustiti, da ispita nalog ovoga suda, ispita jurisdikciju ovoga suda i donese odgovarajuću odluku da se tako postupi. Jer svuda na svetu, pa i u ovom slučaju, ta procedura je morala biti otpoštovana. Moralo je biti dato pravo i onome čije se izručenje traži da se o tome izjasni. I ne sme se dopustiti, a zaista jedino iz Republike Srpske, a evo, sad, iz Jugoslavije, ljudi su isporučivani kao objekti. To moram da navedem. Ja sam samo za to da se stvari poštuju onako kako zakon mora da bude poštovan. Sad dolazim na ono najvažnije. Ne bi Slobodan Milošević tako ni bio isporučen, ne bi, jer pretpostavljam da bi se sačekalo sve to, bila bi doneta ta uredba, izvršena procedura, obavljena saradnja sa Haškim tribunalom, da nije izvršen veoma veliki međunarodni uticaj, i srpska vlada, pri tome je korišćeno i Tužilaštvo, u to sam uveren, i srpska vlada onda u jednom danu, kada je donet zakon o saradnji sa Haškim tribunalom, arbitrarno odlučuje onako kako odlučuje. I takvim pritiscima na nacionalno zakonodavstvo vi ste sada dobili Slobodana Miloševića u ovoj sudnici, a na takvim, a na takvim okolnostima vi ne možete zasnovati ovaj slučaj. Mislim na Tužilaštvo. Dakle, moram da vam kažem još samo toliko, da ja zaista verujem da će ovo biti predmet vaše posebne pažnje i ovo je, možda, najurgentnije pitanje koje se u ovom momentu postavlja. Hvala.

SUDIJA MEJ: Hvala, gospodine Tapuškoviću. Sada je na redu Tužilaštvo. Ko će nam se obratiti? Gospođo tužiteljice, videli smo vaš podnesak, koji u potpunosti obrazlaže vaše argumente, pa ćemo vam biti zahvalni ukoliko budete sažeti.

TUŽILAC DEL PONTE: Da, časni Sude, govoriću na francuskom. Optuženi ne govori taj jezik, ali ću govoriti polako tako da on može pratiti engleski prevod na ekranu, ukoliko ne odluči da koristi slušalice.

SUDIJA MEJ: On može da sluša prevod na srpskom.

TUŽILAC DEL PONTE: Moram reći da sam do sada govorila na engleskom zbog optuženog zato što je odbijao da stavi slušalice. Međutim, danas, časni Sude, za mene je važno da sa Sudom mogu da komuniciram na drugom službenom jeziku Suda, koji mi je prirodniji i koji mi omogućava da se bolje izrazim i u detaljima, a da ne dođe do bilo kakvih nesporazuma. Gospodine predsedavajući, časni Sude, optuženi Milošević nam je rekao, pisao i ponavljao na ročištima da smo mi institucija koja ne postoji. Danas ujutro *amici curiae* su produbili tu temu. Dopustite mi da kažem da su, kako sam ih čula jutros, reagovali kako bi reagovao zastupnik Odbrane. Međutim, gospodine predsedniče, neću da tražim od vas da dodelite zastupnika optuženom. Stvari su kakve jesu i neću dalje da insistiram. Želim da iskoristim priliku da vam kažem da smo pokušali da stupimo u kontakt sa prijateljima suda pre ovog ročišta, ali su to oni odbijali. Žao mi je zbog toga. To su poteškoće s kojima se sreće Tužilaštvo. One su proceduralne prirode, što nas zaista ometa da pripremimo postupak.

SUDIJA MEJ: Samo momenat. Ja ništa ne znam o tome. Amikusi sami odabiraju način na koji žele da vode postupak. To nije na sudu. Ako oni odaberu da se sastanu sa Tužilaštvom, to je njihova stvar, ali ako ne žele, to je takođe njihova stvar. U svakom slučaju, mi ih nećemo zbog toga kritikovati.

TUŽILAC DEL PONTE: To uopšte nije bila kritika, već samo konstatacija činjenica. Dopustite mi da vam kažem da sam napravila jednu studiju onoga što se zove pravo na samoodbranu. Analizirala sam detaljno tu situaciju. Pitanje ostaje i dalje otvoreno. Istina je da međunarodno običajno pravo ne sadrži normu o tome da se neko brani sam, bez zastupnika. Međutim, vratit ću se na osnovno pitanje. Kao što ste i sami rekli, razmena podnesaka i odgovora na njih o nadležnosti Suda, sva prepiska koju smo o tome imali već je vrlo dobro poznata. Ali čak i ako ne treba uvek ponavljati stvari, dozvolite mi da vas ukratko podsetim na nekoliko ključnih tačaka. Kao prvo, htela bih da se osvrnem na nelegalnost ove "nepostojeće institucije". Imamo već tri odluke Žalbenog veća. U *Predmetu Tadić*, na primer, koji je vrlo važna odluka, budući da su u njoj obrađena sva ključna pitanja o kojima se ovde govori. Zatim imamo odluku u *Predmetu Aleksovski* koja ponovo preuzima ono što je bilo izneseno u odluci u *Predmetu Tadić*. Mislim da tri principa koje je ponovilo Žalbeno veće ne možemo dirati. Znači, ne sme se dirati u činjenična i pravna pitanja. Mora se garantovati sigurnost i predvidljivost, a pravo međunarodnog običajnog prava je pravo na žalbu, što znači pravo optuženika da se poziva na to da se svi slični predmeti obrađuju na isti način. Dakle, Pretresno veće se vodi onim odlukama koje su donela Žalbena veća. Žalbeno veće radi u skladu sa svojim odlukama i jutros smo od prijatelja suda čuli da su sva pitanja koja se odnose na nadležnost, izuzetak. Presuda u *Predmetu Čelebići* potvrđuje sve te principe. Želim da vam kažem, časni Sude, da mi nemamo nikakvog razloga da tražimo mišljenje izvan ovog suda. Na vas se vrši pritisak da se zatraži savet, međutim, to uopšte nije potrebno, jer je već došlo do donošenja odluka po tom pitanju u prethodnim predmetima. Dakle, gospodine predsedavajući, mi tražimo da optuženi Milošević prizna našu nadležnost i nadležnost ovog Suda. Međunarodna zajednica je stvorila ovaj sud sa ograničenom teritorijalnom nadležnošću. To je istina. Međutim, mi nemamo nikakva ograničenja po pitanju vremena, kao što smo to čuli jutros. Gospodine predsedavajući, časni Sude, tražimo dozvolu da otpočnemo suđenje

protiv gospodina Miloševića. Htela bih još da se osvrnem na tri stvari, a prva od njih je nezavisnost Tužilaštva. Nezavisnost suda se ne dovodi u pitanje jer se on nalazi u pravu. Međutim, kaže se da je Savet bezbednosti (UN Security Council) naložio Tužilaštvu da preduzme određene korake i da je to jedan od elemenata koji potkrepljuje tvrdnju o nedostatku nezavisnosti. Podsećam vas da je Rezolucija Saveta bezbednosti 1160 od 31. marta 1998. godine, dok je Tužilaštvo 10. marta 1998. godine izjavilo da će započeti istragu o događajima, koji su se tada dešavali na Kosovu. Verujem da bismo toj maloj konferenciji za štampu od 10. marta 1998. godine trebali dati značaj koji zaslužuje. Čak i da je Savet bezbednosti naložio, kako se to kaže, određenu stvar Tužilaštvu, šta to, zapravo, znači? To samo znači da se tužilac podseća na mandat, koji proističe iz Rezolucije, na temelju koje se osnovao i ovaj sud. S druge strane, pokretanje istrage ne znači i rezultiranje u podizanju optužnice. Ne mogu prihvatiti da se dovodi u pitanje nezavisnost Tužilaštva i ne moram da se pravdam po tom pitanju. Ne moram da iznesem nikakve dokaze. Imamo diskreciono pravo da vodimo istrage prema onome što nam je naložio Savet bezbednosti i to je tako. Mi smo pred lice pravde doveli gospodina Miloševića, bivšeg šefa države. Ovde ljudi to ne žele da razumeju. Ne želi da se shvati da je međunarodna zajednica osnovala ovaj sud upravo zbog toga da se izvedu pred lice pravde oni za koje se smatralo da su nedodirljivi, a to su šefovi država. Ispitivanje njihove individualne odgovornosti u skladu sa funkcijom koju su imali, upravo je zadatak Suda. Dozvolite mi da kažem, gospodine predsedniče, izvan ovog Suda ima hiljade žrtava koje traže pravdu. Dakle, kada se radi o ratnim zločinima, kada se radi o zločinu genocida, niko ne sme ostati nekažnjen. Izveštaj Generalnog sekretara Ujedinjenih nacija (Secretary General of United Nations), koji se tiče osnivanja ovog suda nedvosmisleno govori o tome, jer šefovi država imaju najvišu odgovornost kada se radi o kršenju međunarodnog humanitarnog prava. I danas je došao red na gospodina Miloševića koji se žali da je ovde prebačen na nelegalan način. Vrlo sam pažljivo pratila sve što se događalo oko transfera gospodina

Miloševića i, moram reći, dakle, da je on bio uhapšen na osnovu optužnice koja je izdata u njegovoj zemlji i da je, zatim, vlada Jugoslavije donela uredbu o transferu gospodina Miloševića, koja je bila usvojena, a zatim suspendovana. Neću sada da govorim šta se sve događalo na pravnom polju u Jugoslaviji, jer to nema nikakve veze sa međunarodnim obavezama. Vrlo dobro poznajemo član 29 Statuta. Sve što želim da kažem je to da je Jugoslavija postala ponovno članica Ujedinjenih nacija i, prema tome, da bi druge članice Ujedinjenih nacija bile u obavezi da to učine. Dakle, odluka o transferu gospodina Miloševića doneta je u skladu sa punim poštovanjem međunarodnih obaveza. I, konačno, gospodine predsedniče, prijatelji suda, zastupnici, traže da mu se dozvoli da govori. Moram priznati da imamo problema prilikom pregleda dokumenata, što bi išlo u prilog Odbrani, budući da nemamo sagovornika s druge strane. Verujem da moram da nađem rešenje i, obraćam se vama, gospodine predsedniče, da pronađete rešenje. Da li će optuženi sam proći kroz ovu dokumentaciju? Govorim o Pravilu 68 Pravilnika. Mislim da bi trebalo dati mogućnost gospodinu Miloševiću da govori, u skladu sa ograničenjima koja smo utvrdili. Hvala vam, gospodine predsedniče.

SUDIJA ROBINSON: Ako sam dobro shvatio argument amikusa po pitanju transfera, oni kažu da je obaveza iz člana 29 Statuta obaveza države. Dalje s tim u vezi kažu da su nalozi za hapšenje bili upućeni Saveznoj Republici Jugoslaviji, a hapšenje i transfer je sprovela vlada Srbije. Prema tome, oni kažu, koliko sam ja shvatio, da se ne može primeniti pravilo 58. Pravilo 58 je pravilo u kojem stoji da obaveze iz člana 29 odnose prevagu nad pravnim preprekama prebacivanja optuženog do Međunarodnog suda. Oni tvrde da je obaveza transfera, obaveza Savezne Republike Jugoslavije, a ono što se dogodilo, jeste da je transfer organizovala vlada Srbije, zbog toga smatraju da transfer nije bio zakonit. Ja otvaram ovo pitanje zato što ste spomenuli član 29, a ovde se tvrdi da član 29 nije ispoštovan i da zbog toga Pravilo 58 nije primenjivo. Šta vi kažete na to?

TUŽILAC DEL PONTE: Da, časni Sude. Kao što znate, vlada Savezne Republike Jugoslavije nema nikakve izvršne funkcije. Znači, svi transferi, sve odluke koje se donose sprovodi Republika Srbija. Dakle, ona sprovodi hapšenja, transfere i slično. To se dogodilo i sa drugim optuženicima koji su došli iz Beograda. Tačno je da odluka leži na federaciji. Odluka o transferu spada u nadležnost Savezne Republike Jugoslavije, što je vrlo jasno rekao i predsednik vlade Srbije, gospodin Đinđić. On je rekao da je savezna Vlada donela odluku o transferu, ali da je izvršenje te odluke, i ne samo one koja se odnosi na optuženog Miloševića već i na sve druge odluke koje se odnose na pretrese, na transfere, u nadležnosti Republike Srbije. Iz tog razloga transfer je učinila Republika Srbija.

SUDIJA ROBINSON: Da li vi onda kažete da je pitanje transfera odgovornost vlade Srbije?

TUŽILAC DEL PONTE: Da. Republika Srbija ima dužnost da izvrši transfer.

SUDIJA ROBINSON: U svakom slučaju, mislim da biste rekli da pitanja unutrašnjeg ustavnog uređenja države nisu relevantna, u slučaju poput ovog. Postoji jedno pravilo, član 27 Bečke konvencije o ugovornom pravu (Vienna Convention on the Law of Treaties), koje spečava da se ugovorna strana pozove na odredbe iz unutrašnjeg zakonodavstva kao opravdanje za nepoštovanje međunarodne ugovorne obaveze. Ovde postoji takva međunarodna ugovorna obaveza. Ona mora biti ispunjena i mislim da ste vi to spomenuli u vašem podnesku.

TUŽILAC DEL PONTE: Da, pominje se. Prema Pravilu 58 Pravilnika o postupku i dokazima, ono što stoji u članu 29 ima primat nad svim onim što postoji u nacionalnom zakonodavstvu, a što se odnosi na ekstradiciju ili transfer osoba.

SUDIJA ROBINSON: Hvala vam. Ono što ste rekli je za mene novo da je dužnost Vlade Republike Srbije da obavi transfer. Možda ćemo dobiti odgovor po tom pitanju.

SUDIJA MEJ: Gospođo tužiteljice, pre nego što napravimo pauzu, želeo bih da se osvrnem na dva pitanja. Vi tvrdite da međunarodno običajno pravo ne sadrži pravo da se optuženi brani sam. To me zaista začuđuje, s obzirom na to da je fundamentalno pravo svakoga ko dođe na sud da se sam brani. Možda se time možemo pozabaviti drugom prilikom. Drugo pitanje se odnosi na dokaze koji idu u prilog Odbrani. To je izuzetno važno pitanje i mislim da bismo o tome trebali da raspravljamo na statusnoj konferenciji i da odlučimo na koji način ćemo postupiti u vezi s tim, u skladu sa vašom obavezom da predajete sve dokaze oslobađajuće prirode.

TUŽILAC DEL PONTE: Da, gospodine predsedniče. Što se tiče prava da optuženi može sam da se brani, mogu da vam predam studiju koju su priredili naši stručnjaci. Ima svega nekoliko stranica, ali je vrlo zanimljiva. Što se tiče ovog drugog pitanja, da, mislim da bi o njemu trebalo da raspravljamo kad za to dođe vreme, budući da je to izuzetno važno pitanje. Hvala.

SUDIJA MEJ: Možete nam predati taj dokument, ali ne znači da će nas taj dokument obavezivati. Sada ćemo napraviti pauzu do 11.30, kada ćemo saslušati optuženog.

(pauza)

SUDIJA MEJ: Gospodine Miloševiću, imate priliku da nam se obratite u vezi sa podnescima koji danas stoje pred nama. Nema potrebe da ponavljate ono što stoji u pisanim dokumentima, jer smo mi to već pročitali. Isto tako, sada imate mogućnost da nam se obratite u vezi sa zahtevom Tužilaštva za izmenu i dopunu

optužnice. Ukoliko želite nešto o tome da kažete, sada imate priliku za to.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Pre svega, ja ne podnosim nikakve podneske ovom sudu zbog toga što ne priznajem ovaj Sud. Ako vi ono što ja kažem za ovim mikrofonom smatrate podneskom, to je vaša stvar. Drugo, u vezi sa *amicus curiae*, ja sam shvatio da je vaše obrazloženje, kada ste imenovali *amicus curiae*, da se time dâ doprinos fer suđenju, ako se uopšte u ovakvom jednom ilegalnom postupku može govoriti o fer suđenju. Mislim da ste time obogatili zbir novih pojmova, pošto sada, za situaciju u kojoj dva tima rade za stvar iste strane, to može sada da se nazove "haški fer-plej". A što se tiče ove poplave novih amandmana i optužnica, one ne mogu, ta poplava ne može da potopi istinu, jer istinu znaju milioni ljudi. Ja sam ovde čuo, kao što sam čuo i prošli put, zabrinutost za to što ne čitam dokumente iz ove lažne optužnice, jer navodno trebalo bi da znam za šta sam optužen. Želim da vam kažem da ja dobro znam za šta sam ja optužen. Optužen sam zato što sam na legalan način i legitimnim sredstvima, na osnovu prava na samoodbranu, koje pripada svakoj naciji, branio svoj narod. Imao sam čast da branim svoj narod od zločinačke agresije, koja je na njega izvršena. I da branim svoj narod od terorizma s kojim je Klintonova administracija bila u bliskoj saradnji, što takođe neće moći niko da porekne. Istina ne može da se potopi nikakvom poplavom lažnih optužnica. I ja ni dalje nemam nameru da se upoznajem sa sadržinom nečega što je potpuno iskonstruisano i što je daleko od istine. A što se tiče polemike koju sam ovde slušao o tome ko je bio nadležan i da li je neka vlada trebalo da uradi nešto pre neke druge vlade, čudim se da čak ni advokat iz Beograda, član *amicus curiae*, govori o pitanjima ko je bio nadležan, a zaboravlja da nijedna vlada nije mogla biti nadležna da pravi bilo kakve dogovore kojima se krši Ustav Srbije i kojima se krši Ustav Jugoslavije. Meni je drago što gospoda iz *amicus curiae* imaju svest da oni ne mogu da govore u moje ime i da ja s njima nemam nikave veze.

SUDIJA MEJ: U redu. Hvala vam.

(Pretno veće se savetuje)

SUDIJA MEJ: Razmotrićemo preliminarne podneske o kojima se jutros ovde raspravljalo. Imali smo priliku da razmotrimo zahtev za izmenu i dopunu optužnice i reći ću našu odluku o tome. Pravilo 50 ne predviđa kakav test treba primeniti prilikom donošenja odluke o tome da li treba dopustiti izmenu optužnice. Međutim, u predmetima pred ovim sudom, definisano je, kao fundamentalno pitanje, da li bi izmena i dopuna optužnice mogla naneti štetu ili nepravdu optuženom. Prilikom utvrđivanja da li može doći do nepravde, pitanja koja Pretno veće mora imati na umu obuhvataju: pravo optuženog na pravično i ekspeditivno suđenje, uključujući i adekvatno vreme za pripremu za suđenje. S druge strane, Tužilaštvo ima pravo da izmeni optužnicu ukoliko je takva izmena potrebna i ukoliko se to može uraditi bez povrede prava optuženog na pravično i ekspeditivno suđenje. Pretno veće mora prilikom donošenja odluke uzeti u obzir sve ove faktore. U ovom slučaju izmene, zapravo, predstavljaju dodatak jedne tačke u optužnicu, preciziranje druge tačke, preciziranje teorije odgovornosti i jedno manje povećanje činjeničnih navoda, dodavanje nekih lokaliteta na kojima su izvršene deportacije, onima koji se već nalaze u optužnici. Dodaju se i neke druge činjenične stvari. Imamo na umu da se ovde radi o drugoj izmenjenoj i dopunjenoj optužnici, koja je stara dve godine. U svakom slučaju, suđenje po optužnici kakva je sada, ne može početi za manje od tri meseca tako da optuženi ima dovoljno vremena za pripremu odbrane. Ove izmene i dopune gotovo da ne čine nikakve promene u optužnici i neće naneti nikavu nepravdu optuženom. U stvari, ove izmene predstavljaju poboljšanje, budući da se teze Tužilaštva detaljnije navode, pogotovu kad je reč o zajedničkom poduhvatu i progognima. Prema tome, ovim dajemo dozvolu za izmenu i dopunu optužnice. Sada prelazimo na sledeću fazu ovog postupka, a to je čitanje optužnice za Kosovo. Druga izmenjena i dopunjena optu-

žnica će sada biti pročitana naglas i to, kao što predviđa pravilo 62, na jeziku koji optuženi govori i razume. Molim da se sada pročita optužnica.

Čitanje optužnice za Kosovo

sekretar: *"Tužilac Međunarodnog suda protiv Slobodana Miloševića i drugih. Druga izmenjena optužnica.* Tužilac Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju u skladu sa svojim ovlašćenjima iz člana 18 Statuta Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju optužuje Slobodana Miloševića i druge za zločine protiv čovečnosti i kršenje zakona i običaja ratovanja, kako sledi. Optuženi Slobodan Milošević rođen je 20. avgusta 1941. godine u Požarevcu, u današnjoj Republici Srbiji. Godine 1964. diplomirao je pravo na Univerzitetu u Beogradu i započeo karijeru kao privredni rukovodilac i bankar. Slobodan Milošević je do 1978. godine bio zamenik direktora, a zatim generalni direktor preduzeća "Tehnogas", velikog preduzeća za proizvodnju gasa. Zatim je postao predsednik "Beogradske banke", jedne od najvećih banaka u bivšoj Socijalističkoj Federativnoj Republici Jugoslaviji, odnosno SFRJ i na tom radnom mestu je ostao do 1983. godine. Svoju političku karijeru Slobodan Milošević je započeo 1983. godine. Postao je predsednik Gradskog komiteta Saveza komunista Beograda 1984. godine. Za predsednika Predsedništva Centralnog komiteta Saveza komunista Srbije izabran je 1986. godine i ponovo 1988. godine. Savez komunista Srbije i Socijalistički savez radnog naroda Srbije ujedinili su se 16. jula 1990. godine. Nova stranka je nazvana Socijalistička partija Srbije, SPS, a za njenog predsednika izabran je Slobodan Milošević. I na dan podizanja ove optužnice na funkciji je predsednika SPS-a. Slobodan Milošević je izabran za predsednika Predsedništva Srbije 8. maja 1989. godine i ponovo 5. decembra iste godine. Posle usvajanja novog ustava Srbije, 28. septembra 1990. godine, na višestranačkim izborima održanim 9. i 26. decembra 1990. godine Slobodan

Milošević je izabran na novoustanovljenu funkciju predsednika Srbije. Ponovo je izabran 20. decembra 1992. godine. Po isteku dva mandata na mestu predsednika Srbije, Slobodan Milošević je 15. jula 1997. godine izabran za predsednika Savezne Republike Jugoslavije, odnosno SRJ, a zvanično je stupio na dužnost 23. jula 1997. godine. Posle poraza na predsedničkim izborima, održanim u septembru 2000. godine, Slobodan Milošević je 6. oktobra 2000. godine prestao da obavlja ovu funkciju. Sve vreme na koje se odnosi ova optužnica, Slobodan Milošević je bio na položaju predsednika SRJ." Paragrafi od 5 do 15 odnose se na druge optužene, stoga će čitanje optužnice biti nastavljeno od paragrafa 16.

"Individualna krivična odgovornost, član 7(1) Statuta Međunarodnog suda: Svaki od optuženih je individualno optužen za zločine za koje se tereti u ovoj optužnici, shodno članovima 3, 5 i 7(1) Statuta Međunarodnog suda. Optuženi su planirali, podsticali, naredili, počinili ili na drugi način podržavali planiranje, pripremu ili izvršenje tih zločina. Kad u ovoj optužnici tužilac koristi reč "počinili", tužilac nema nameru da sugerise da je ijedan od optuženih lično počinio bilo koji od zločina za koji se terete. Reč "počiniti" se u ovoj optužnici odnosi na učešće u zajedničkom zločinačkom poduhvatu, u svojstvu saizvršioca. Cilj ovog zajedničkog zločinačkog poduhvata bio je isterivanje znatnog dela albanskog stanovništva Kosova sa teritorije Kosova u nastojanju da se obezbedi trajna srpska kontrola nad ovom pokrajinom. Da bi ostvarili ovaj zločinački cilj, svaki od optuženih, delujući sam ili u sprezi međusobno i sa drugim znanim i neznanim licima, značajno je doprineo zajedničkom zločinačkom poduhvatu, koristeći *de iure* i *de facto* ovlašćenja kojima je raspolagao. Ovaj zajednički zločinački poduhvat nastao je najkasnije u oktobru 1998. godine i trajao kroz ceo period u kome su se desili zločini navedeni u tačkama od 1 do 5 ove optužnice, počevši, približno, od 1. januara 1999. godine pa do 20. juna 1999. godine. Više pojedinaca učestvovalo je u ovom zajedničkom zločinačkom poduhvatu za sve vreme njegovog postojanja ili alternativno, u nekom trenutku tokom njegovog postojanja, uključujući optuženog Slobodana Miloševića i druga nana i neznana

lica. Zločini nabrojani u tačkama od 1 do 5 ove optužnice bili su deo cilja zajedničkog zločinačkog poduhvata. Alternativno, zločini nabrojani u tačkama od 3 do 5 bili su prirodne i predvidive posledice zajedničkog zločinačkog poduhvata, a optuženi su bili svesni toga da su takvi zločini verovatni ishod zajedničkog zločinačkog poduhvata. Uprkos tome što su bili svesni predvidivih posledica, Slobodan Milošević i druga znana i neznana lica učestvovali su u ovom zajedničkom zločinačkom poduhvatu sa znanjem i htenjem. Svaki od optuženih i drugih učesnika u zajedničkom zločinačkom poduhvatu delio je nameru i stanje svesti potrebno za počinjenje svakog od krivičnih dela za koja se terete u tačkama od 1 do 5. Po tom osnovu, prema članu 7(1) Statuta, svaki od optuženih i drugih učesnika u ovom zajedničkom zločinačkom poduhvatu snosi individualnu krivičnu odgovornost za zločine koji se navode u tačkama od 1 do 5. **Član 7(3) Statuta Međunarodnog suda.** Slobodan Milošević i drugi optuženi dok su se nalazili na položajima nadređene vlasti, takođe snose individualnu krivičnu odgovornost za dela i propuste svojih podređenih u skladu sa članom 7(3) Statuta Međunarodnog suda. Nadređeni je odgovoran za krivična dela svojih podređenih ako je znao ili je bilo razloga da zna da se njegovi podređeni spremaju da počine takva dela, ili su ih već počinili, a nadređeni nije preduzeo neophodne i razumne mere da spreči takva dela, ili da kazni njihove počinioce. Slobodan Milošević izabran je za predsednika SRJ 15. jula 1997. godine, a na dužnost je stupio 23. jula 1997. godine. Sve vreme na koje se odnosi ova optužnica bio je na položaju predsednika SRJ. Kao predsednik SRJ, Slobodan Milošević je bio i predsednik Vrhovnog saveta odbrane SRJ. Vrhovni savet odbrane čine predsednik SRJ i predsednici republika članica federacije, Srbije i Crne Gore. Vrhovni savet odbrane utvrđuje nacionalni plan odbrane i donosi odluke vezane za Vojsku Jugoslavije, odnosno VJ. Kao predsednik SRJ, Slobodan Milošević je imao ovlašćenje da naređuje sprovođenje nacionalnog plana odbrane i komandovao je VJ u ratu i u miru, u skladu sa odlukama donesenim na Vrhovnom savetu odbrane. Slobodan Milošević, kao vrhovni komandant VJ, vršio je ove

dužnosti putem zapovesti, naređenja i odluka. Po zakonu o odbrani SRJ, Slobodan Milošević, kao vrhovni komandant VJ imao je i komandna ovlašćenja nad jedinicama republičke policije koje su u vreme neposredne ratne opasnosti, ili ratnog stanja, podređene VJ. Proglašenje neposredne ratne opasnosti objavljeno je 23. marta 1999. godine, a ratno stanje 24. marta 1999. godine. Pored svojih *de iure* ovlašćenja, sve vreme na koje se odnosi ova optužnica, Slobodan Milošević je imao široku *de facto* kontrolu nad brojnim institucijama, koje su bile od suštinskog značaja, ili su učestvovala u vršenju krivičnih dela koja se ovde navode. Slobodan Milošević je imao široku *de facto* kontrolu nad saveznim institucijama, koje su nominalno u nadležnosti skupštine ili vlade SRJ. Slobodan Milošević je, takođe, imao *de facto* kontrolu nad funkcijama i institucijama koje su nominalno u nadležnosti Srbije i njenih Autonomnih pokrajina, uključujući policijske snage Srbije. Pored toga, Slobodan Milošević je imao *de facto* kontrolu nad brojnim aspektima političkog i privrednog života SRJ, a posebno nad sredstvima javnog informisanja. Od 1986. godine do početka devedesetih, Slobodan Milošević je progresivno sticao *de facto* kontrolu nad ovim saveznim, republičkim, pokrajinskim i drugim institucijama. *De facto* kontrola Slobodana Miloševića nad državnim organima Srbije, SFRJ, SRJ i drugim, delimično je proisticala iz njegovog vodećeg položaja u dve glavne političke stranke, koje su vladale Srbijom od 1986. do 2000. godine, a SRJ od 1992. godine do 2000. godine. Od 1986. do 1990. godine bio je predsednik Predsedništva Centralnog komiteta Saveza komunista Srbije, tada vladajuće stranke u Srbiji. Godine 1990. izabran je za predsednika Socijalističke partije Srbije, stranke koja je nasledila Savez komunista Srbije i Socijalistički savez radnog naroda Srbije. Tokom čitavog perioda, dok je bio predsednik Srbije, od 1990. do 1997. godine i predsednik SRJ, od 1997. do 2000. godine, Slobodan Milošević je bio i vođa SPS-a. Najkasnije od oktobra 1988. godine i sve vreme na koje se odnosi ova optužnica, Slobodan Milošević je vršio *de facto* kontrolu nad vladajućim i rukovodećim institucijama Srbije, uključujući MUP. Najkasnije od oktobra 1988. godine vršio je

de facto kontrolu nad dvema autonomnim pokrajinama Srbije, Kosovom i Vojvodinom i njihovim predstavnicima u savezним organima SFRJ i SRJ. Najkasnije od oktobra 1988. godine, do sredine 1998. godine Slobodan Milošević je, takođe, vršio *de facto* kontrolu nad vladajućim i državnim institucijama Republike Crne Gore, uključujući i njihove predstavnike u svim savezним organima SFRJ i SRJ. Na značajnim međunarodnim pregovorima, sastancima i konferencijama od 1989. godine i sve vreme na koje se odnosi ova optužnica, Slobodan Milošević je bio glavni sagovornik sa kojim je pregovarala međunarodna zajednica. On je učestvovao u pregovorima koji su zaključeni međunarodnim sporazumima i kasnije sprovedeni u Srbiji, SFRJ, SRJ i drugde na prostoru bivše SFRJ. Slobodan Milošević je, između ostalog, bio glavni predstavnik SFRJ i SRJ na sledećim konferencijama i međunarodnim pregovorima: na Haškoj konferenciji 1991. godine, Pariskim pregovorima u martu 1993. godine, Međunarodnoj konferenciji o bivšoj Jugoslaviji u januaru 1993. godine, pregovorima o Vence-Ovenovom mirovnom planu (Vance-Owen Plan) od januara do maja 1993. godine, Ženevskim mirovnim pregovorima u leto 1993. godine, sastanku Kontakt grupe juna 1994. godine, pregovorima o prekidu vatre u Bosni i Hercegovini od 9. do 14. septembra 1995. godine, pregovorima o prekidu bombardovanja Severnoatlantskog saveza, NATO-a u Bosni i Hercegovini, vođenim od 14. do 20. septembra 1995. godine i dejtonskim mirovnim pregovorima u novembru 1995. godine. Kao predsednik SRJ, vrhovni komandant VJ i predsednik Vrhovnog saveta odbrane, a u skladu sa svojim *de facto* ovlašćenjima, Slobodan Milošević je krivično odgovoran za postupke svojih podređenih u snagama SRJ i Srbije, koje su uključivale, među ostalim, VJ, Ministarstvo unutrašnjih poslova Srbije, odnosno MUP, vojne teritorijalne jedinice, jedinice civilne zaštite i druge naoružane grupe, koje su delovale sa ovlašćenjem ili sa znanjem petorice optuženih, ili njihovih podređenih, koji su počinili zločine navedene u tačkama od 1 do 5 ove optužnice. Slobodan Milošević, kao predsednik SRJ, vrhovni komandant VJ i predsednik Vrhovnog saveta odbrane, takođe je,

ili alternativno krivično odgovoran za dela svojih podređenih, u skladu sa članom 7(3) Statuta Međunarodnog krivičnog suda, uključujući, među ostalim, i pripadnike VJ i gorepomenute pripadnike drugih snaga SRJ i Srbije, za zločine navedene u tačkama od 1 do 5 ove optužnice. Pored toga, shodno svojim *de facto* ovlašćenjima, Slobodan Milošević je, takođe, ili alternativno krivično odgovoran za dela svojih podređenih, u skladu sa članom 7(3) Statuta Međunarodnog krivičnog suda, uključujući, među ostalim, i pripadnike VJ i zaposlene u MUP-u, za zločine navedene u tačkama od 1 do 5 ove optužnice." Paragrafi 29 do 52 odnose se na druge optužene, stoga će čitanje optužnice biti nastavljeno od paragrafa 53. "**Optužbe:** Nakon što je započet zajednički zločinački poduhvat, počev od 1. januara 1999. godine, ili otprilike od tog datuma, pa do 20. juna 1999. godine, Slobodan Milošević i druga znana i neznana lica planirali su, podsticali, naredili, počinili ili na drugi način pomagali i podržavali hotimičnu i široko rasprostranjenu ili sistematsku kampanju terora i nasilja, uperenu protiv albanskog civilnog stanovništva koje živi na Kosovu, u SRJ. Ovu hotimičnu i široko rasprostranjenu ili sistematsku kampanju terora i nasilja, uperenu protiv kosovskog albanskog stanovništva, vršile su snage SRJ i Srbije postupajući po uputstvu na podsticaj ili uz podršku Slobodana Miloševića i drugih znanih i neznanih lica. Snage SRJ iz Srbije preduzele su operacije usmerene protiv kosovskih Albanaca sa ciljem da se znatan deo kosovskog albanskog stanovništva protera sa Kosova u nastojanju da se obezbedi dalja srpska kontrola u pokrajini. Radi postizanja tog cilja, snage SRJ i Srbije, delujući u sprezi, preduzele su dobro isplanirane i iskoordinirane operacije, kao što je opisano u paragrafima od 55 do 61. Snage SRJ i Srbije, na način koji je bio hotimičan i široko rasprostranjen ili sistematski, silom su proterale stotine hiljada kosovskih Albanaca iz njihovih domova širom cele pokrajine Kosova i raselile ih unutar Kosova. Da bi omogućile ovo proterivanje, ili raseljenja, snage SRJ i Srbije su namerno stvarale atmosferu straha i pritiska, primenom sile, pretnji silom ili delima nasilja. Širom Kosova snage SRJ i Srbije vodile su hotimičnu i široko rasprostranjenu ili sistematsku

sku kampanju uništavanja imovine albanskih civila na Kosovu. To je postignuto široko rasprostranjenim granatiranjem gradova i sela, spaljivanjem i uništavanjem imovine, koja uključuju kuće za stanovanje, poljoprivredna gazdinstva, privredne objekte, kulturne spomenike i verske objekte i uništavanje lične imovine. Usled tih usaglašenih aktivnosti, sela, gradovi i čitave oblasti postali su nenastanjivi za kosovske Albance. Pored hotimičnog uništavanja imovine u vlasništvu albanskih civila na Kosovu, snage SRJ i Srbije su činile široko rasprostranjena ili sistematska dela brutalnosti i nasilja nad albanskim civilima na Kosovu, da bi održale atmosferu straha, stvorile haos i podstakle stalni strah od smrti. Snage SRJ i Srbije išle su od sela do sela, a u gradovima i mestima od jednog do drugog dela grada ili mesta, preteći i proterujući stanovnike Kosova, kosovske Albance. Kosovski Albanci su često zastrašivani, napadani ili ubijani pred očima drugih, čime su se njihove porodice i komšije htele prisiliti na odlazak. Mnogi kosovski Albanci koji nisu direktno proterani iz svojih mesta, pobjegli su zbog klime terora koju su stvarali široko rasprostranjena ili sistematska batinanja, maltretiranja, seksualna zlostavljanja, protivpravna lišavanja slobode, granatiranja i pljačke širom cele pokrajine. Snage SRJ i Srbije konstantno su kosovske Albance izlagale uvredama, rasnim pogrđama, ponižavajućim postupcima i drugim oblicima fizičkog i psihičkog maltretiranja na osnovu njihove rasne, verske i političke pripadnosti. Raseljavani su kosovski Albanci iz svih delova društva, uključujući žene, decu i stare i nemoćne. Hiljade kosovskih Albanaca, koji su bežali iz svojih domova zbog postupanja snaga SRJ i Srbije i hotimičnog stvaranja klime terora koja se proširila na celu teritoriju Kosova, priključili su se konvojima prema granici sa Republikom Albanijom (Albania) i Bivšom Jugoslovenskom Republikom Makedonijom. Duž puta prema graničnim prelazima, snage SRJ i Srbije držale su kontrolne punktove na kojima su raseljeni kosovski Albanci bili podvrgavani daljnjim batinanjima, otimačini, razbojništvu, maltretiranju, napadima, protivpravnom lišavanju slobode i ubijanju. Ponekad su snage SRJ i Srbije pratile grupe proteranih kosovskih Albanaca do granice. Tim metodama su snage

SRJ i Srbije držale pod kontrolom kretanje proteranih kosovskih Albanaca do granica. Raseljeni kosovski Albanci su često do granica Kosova dolazili pešice u kolonama od po nekoliko hiljada lica, ili na traktorima, kamionima i prikolicama, kao i vozovima, autobusima ili kamionima, koje su organizovale i obezbedile snage SRJ i Srbije. Pored toga, hiljade kosovskih Albanaca koji su pobegli iz svojih domova i na taj način bili prisilno premešteni, zbog postupanja snaga SRJ i Srbije i hotimično stvorene klime terora koja se proširila celom teritorijom Kosova, morali su da potraže sklonište za dane, nedelje i mesece, koje će provesti u drugim gradovima i selima, ili po šumama i planinama širom pokrajine. Neka od tih interno raseljenih lica ostala su unutar pokrajine Kosovo tokom čitavog perioda na koji se odnosi ova optužnica, a mnogi su umrli usled teških vremenskih uslova, nedovoljne količine hrane, neadekvatne medicinske nege i iscrpljenosti. Drugi su na kraju prešli preko neke od granica Kosova sa Albanijom, Makedonijom, Crnom Gorom, ili su prešli granicu pokrajine prema Srbiji. Snage SRJ i Srbije kontrolisale su i koordinirale kretanje mnogih kosovskih Albanaca raseljenih unutar Kosova sve dok i oni, napokon, nisu bili proterani sa Kosova. Širom Kosova, u široko rasprostranjenom ili sistematskom nastojanju da se proterani kosovski Albanci odvrte od povratka svojim domovima, snage SRJ i Srbije harale su i pljačkale ličnu imovinu i privredne objekte kosovskih Albanaca. Snage SRJ i Srbije su pomoću masovnih racija, pretnji silom i nasiljem nad kosovskim Albancima, pljačkale novac i dragocenosti, a na način koji je bio široko rasprostranjen ili sistematski. Vlasti na graničnim prelazima SRJ krale su lična vozila i drugu imovinu kosovskih Albanaca koji su deportovani iz pokrajine. Pored toga, širom Kosova, snage SRJ i Srbije sistematski su oduzimale i uništavale dokumenta za ličnu identifikaciju i saobraćajne dozvole za vozila koja su pripadala albanskim civilima na Kosovu. Kako su kosovski Albanci isterivani iz svojih domova i upućivani ka granicama Kosova, na odabranim punktovima, na putu ka graničnim prelazima i na graničnim prelazima prema Albaniji i Makedoniji, od njih je traženo da predaju lična dokumenta. Ove radnje su preduzimate

kako bi se izbrisao svaki trag prisustva deportovanih kosovskih Albanaca na Kosovu i kako bi im se uskratilo pravo na povratak domovima. **Tačka 1 – deportacija.** Pozivom na paragrafe od 55 do 61, tužilac ih ponovo navodi i uvrštava u ovu tačku. Počev od 1. januara 1999. godine, ili približno od tog datuma, pa sve do 20. juna 1999 godine, snage SRJ i Srbije, postupajući po uputstvu, na podsticaj ili uz podršku Slobodana Miloševića i drugih znanih i neznanih lica, počinile su dela navedena u paragrafima od 55 do 61, što je imalo za posledicu prisilnu deportaciju približno 800.000 civila kosovskih Albanaca. Da bi omogućile ta proteživanja i raseljavanja, snage SRJ i Srbije su hotimično stvarale atmosferu straha i pritiska, upotrebom sile, pretnji silom i nasiljem, kao što je opisano u paragrafima od 55 do 61. Širom Kosova, snage SRJ i Srbije sistematski su granatirale gradove i sela, palile kuće za stanovanje i gazdinstva, nanosile štetu i uništavale kulturne i verske ustanove kosovskih Albanaca, ubijale civile kosovske Albanke i seksualno zlostavljale kosovske Albanke. Te radnje su vršene u svim krajevima Kosova i ta sredstva i metode su korišćeni širom pokrajine, uključujući i sledeće opštine. **Orahovac (Rahovec).** Ujutro, 25. marta 1999. godine, snage SRJ i Srbije opkolile su selo Celina (Celine) tenkovima i oklopnim vozilima. Nakon granatiranja sela, snage SRJ i Srbije ušle su u selo i sistematski harale i pljačkale iz kuća sve što je imalo ikakvu vrednost, palile kuće i radnje i uništile staru džamiju. Većina meštana, kosovskih Albanaca, pobešla je u obližnju šumu pre nego što su stigle vojska i policija. Na dan 28. marta 1999. godine, snage SRJ i Srbije prisilile su hiljade ljudi koji su se skrivali u šumi da izađu. Pošto su te civile naterali da otpešače do obližnjeg sela, muškarci su odvojeni od žena, pretučeni i opljačkani i oduzeta su im sva lična dokumenta. Muškarci su naterani da otpešače do Prizrena, a na kraju prisiljeni da odu u Albaniju. Dana 25. marta 1999. godine, jedna velika grupa kosovskih Albanaca otišla je na planinu, u blizini sela Nogaovac (Nagač), takođe u opštini Orahovac, tražeći spas od napada na obližnja sela. Snage SRJ i Srbije su ih opkolile i, narednog dana, naredile da 8.000 ljudi, koji su tu potražili sklonište, ode s planine.

Kosovski Albanci su prisiljeni da odu u obližnju školu, a zatim su prisilno rasprišeni po obližnjim selima. Tri ili četiri dana kasnije, snage SRJ i Srbije ušle su u sela, išle od kuće do kuće i isterivale ljude iz kuća. Na kraju su ih ponovo naterali da uđu u kuće i rekli im da ne izlaze. Oni koji nisu mogli da se smeste u kuće morali su da ostanu u automobilima i traktorima, koji su bili parkirani nedaleko odatle. Dana 2. aprila 1999. godine, snage SRJ i Srbije počele su da granatiraju sela i ubile, pri tom, jedan broj ljudi koji su spavali u traktorima i automobilima. Preživeli su se uputili ka albanskoj granici. Dok su prolazili kroz druga sela kosovskih Albanaca, koja su bila uništena, pripadnici snaga SRJ i Srbije su im se rugali. Kada su ovi seljani stigli na granicu, oduzeta su im sva lična dokumenta. Tokom ovih proterivanja, na celoj teritoriji opštine Oraovac, snage SRJ i Srbije sistematski su palile kuće, radnje, kulturne spomenike i verske objekte kosovskih Albanaca. Uništeno je nekoliko džamija, uključujući džamije u Beloj Crkvi (Bellacerke), Brestovcu (Brestoc), Velikoj Kruši (Krushe e Madhe) i druge. **Prizren.** 25. marta 1999. godine snage SRJ i Srbije opkolile su selo Pirane tenkovima i raznim vojnim vozilima. Selo je granatirano i jedan broj meštana je poginuo. Nakon toga, snage SRJ i Srbije ušle su u selo i palile kuće kosovskih Albanaca. Posle napada, preostali meštani su napustili Pirane i otišli u susedna sela. U mestu Lando-vica snage SRJ i Srbije zapalile su i teško oštetile staru džamiju. Neki kosovski Albanci, koji su bežali prema mestu Srbica (Skenderaj), ubijeni su ili su ranjeni snajperima. Snage SRJ i Srbije su zatim započele ofanzivu u okolini Srbice i granatirale sela Donje Retimlje (Reti e Ulet), Retimlje (Reti) i Randubrava (Randobrave). Seljani, kosovski Albanci, isterani su iz svojih domova i poslani na albansku granicu. Od 28. marta 1999. godine, u samom gradu Prizrenu, snage SRJ i Srbije su išle od kuće do kuće, naređujući stanovnicima, kosovskim Albancima, da odu. Bili su prisiljeni da se priključe konvojima vozila i ljudi koji su išli pešice do albanske granice. Putem su snage SRJ i Srbije tukle i ubijale muškarce, kosovske Albanke, izdvajale iz konvoja kosovske Albanke i te žene seksualno zlostavljali. Na granici su snage SRJ i Srbije oduzimale sva lična

dokumenta. **Srbica**. Počev od 25. marta 1999. godine, ili približno od tog datuma, snage SRJ i Srbije napale su i razorile sela Voćnjak (Vojnike), Leočina (Leqine), Klodernica (Kllodernice), Turicevac (Turiqueve) i Izbica (Izbice), granatiranjem i paljenjem. Uništene su mnoge kuće, radnje i džamije, uključujući džamiju u centru sela Ćirez (Qirez). Snage SRJ i Srbije su odvele neke žene i decu i držale ih u jednoj štali u Ćirezu. Žene su podvrgnute seksualnom zlostavljanju i ukrali su im novac i drugu imovinu. Najmanje osam žena je prvo seksualno zlostavljano, a zatim ubijeno, a njihova tela su bačena u tri bunara u selu Ćirez. 28. marta 1999. godine, ili približno tog datuma, grupa od najmanje 4.500 kosovskih Albanaca iz ovih sela okupila se u selu Izbica, gde su pripadnici snaga SRJ i Srbije od ovih kosovskih Albanaca tražili novac i odvojili muškarce od žena i dece. Veliki broj muškaraca je zatim ubijen. Preživjele žene i deca prisilno su, u grupi, prebačeni prema Klini (Kline), Đakovici (Gjakove) i, na kraju, do albanske granice. **Suva Reka (Suhareke)**. Ujutro, 25. marta 1999. godine, snage SRJ i Srbije opkolile su mesto Suva Reka. Tokom narednih dana policajci su išli od kuće do kuće, pretili, napadali i ubijali stanovnike, kosovske Albance i pod pretnjom oružja odveli mnoge ljude iz njihovih domova. Mnoge kuće i radnje koje su pripadale kosovskim Albancima zapaljene su, a oštećena je džamija u Suvoj Reci. Policija je oterala žene, decu i starce, a tada su snage SRJ i Srbije ubile određeni broj muškaraca. Kosovski Albanci bili su prisiljeni da beže, probijajući se u kamionima, traktorima i prikolicama prema granici sa Albanijom. Dok su prelazili granicu, oduzeta su im sva dokumenta i novac. Dana 31. marta 1999. godine, otprilike 80.000 kosovskih Albanaca, raseljenih iz sela u opštini Suva Reka, okupilo se u blizini mesta Belanica (Bellanice). Sledećeg dana, snage SRJ i Srbije granatirale su selo Belanica, prisiljavajući raseljena lica da beže prema albanskoj granici. Pre nego što su prešli granicu, oduzeta su im sva lična dokumenta. **Peć (Peje)**. 27. i 28. marta 1999. godine, ili približno tih datuma, u gradu Peć, snage SRJ i Srbije išle su od kuće do kuće, prisiljavajući kosovske Albance na odlazak. Neke kuće su zapaljene, a u više ljudi je pucano iz vatre-

nog oružja. Vojnici i policajci bili su razmešteni duž svake ulice i usmeravali kosovske Albance ka centru grada. Kada su ljudi stigli do centra grada, oni koji nisu imali kola ili vozila bili su prisiljeni da uđu u autobuse ili kamione, kojima su odvezeni u grad Prizren. Pred Prizrenom su kosovski Albanci prisiljeni da izađu iz autobusa i pešače oko 15 kilometara do albanske granice, gde im je naređeno da predaju svoja dokumenta snagama SRJ i Srbije pre nego što pređu granicu. **Kosovska Mitrovica (Mitrovica)**. Počev od 25. marta 1999. godine, ili približno od tog datuma, pa sve do polovine aprila 1999. godine, snage SRJ i Srbije počele su se sistematski kretati kroz grad Kosovska Mitrovica. Ulazili su u kuće kosovskih Albanaca i naređivali stanarima da odmah izađu iz kuće i idu na autobusku stanicu. Neke kuće su zapaljene, pa su stanari bili prisiljeni da pobegnu u druge delove grada. Spaljena je i oštećena najmanje jedna džamija u gradu. U periodu od tri nedelje, snage SRJ i Srbije nastavile su da proteruju kosovske Albance, stanovnike tog grada. Tokom tog perioda je imovina u vlasništvu kosovskih Albanaca uništavana, kosovskim Albancima je otiman novac, vozila i druge vrednosti, a kosovske Albanke su seksualno zlostavljane. Slično se ponovilo i u drugim selima u opštini Kosovska Mitrovica, u kojima su snage SRJ i Srbije isterale kosovske Albance iz njihovih domova, a sela razorile. Kosovski Albanci, stanovnici ove opštine, prisiljavani su da se priključe konvojima koji su išli prema albanskoj granici, prolazeći kroz mesta Srbica, Peć, Đakovica i Prizren. Na putu do granice, pripadnici snaga SRJ i Srbije pljačkali su im dragocenosti i oduzimali im lična dokumenta. **Priština (Prishtine)**. Počev od 24. marta 1999. godine, ili približno od tog datuma, pa sve do kraja maja 1999. godine, srpska policija je obilazila kuće kosovskih Albanaca u gradu Priština i prisiljavala stanare na odlazak. U toku ovih prisilnih proterivanja, jedan broj ljudi je ubijen. Mnogi od onih koji su isterani iz svojih domova otišli su direktno na železničku stanicu, dok su drugi potražili sklonište u obližnjim naseljima. Stotine etničkih Albanaca, koje je na svakoj raskrsnici usmeravala srpska policija, okupili su se na železničkoj stanici, a zatim su, posle dugog čekanja bez hrane i vode, ukrcani u pretr-

pane vozove ili autobuse. Oni koji su ukrcani u vozove stigli su do sela Đeneral Janković (Hani i Elezit), u blizini makedonske granice. Za vreme putovanja vozom, mnogim ljudima su oduzeta lična dokumenta. Kada su sišli iz voza, snage SRJ i Srbije su kosovskim Albancima rekle da do Makedonije pešače prugom, pošto je okolni prostor miniran. Oni koji su pokušali da se sakriju u Prištini na kraju su isterani na sličan način. Tokom ovih prisilnih proterivanja jedan broj ljudi je ubijen, a nekoliko žena je seksualno zlostavljano. U istom periodu, snage SRJ i Srbije ulazile su u sela u opštini Priština, gde su pretukle i ubile mnoge kosovske Albance, otele im novac, opljačkale njihovu imovinu i spalile im kuće. Mnogi seljani su kamionima odvezeni u grad Glogovac (Glogoc) u opštini Glogovac. Odatle su vozom prebačeni do mesta Đeneral Janković i nastavili peške do makedonske granice. Drugima su, nakon što su se probili do grada Uroševac (Ferizaj), snage SRJ i Srbije naredile da se ukrcaju na voz za Đeneral Janković, odakle su pešice prešli granicu i ušli u Makedoniju. **Đakovica**. Do marta 1999. godine, broj stanovnika u gradu Đakovica znatno je porastao zbog velikog broja interno raseljenih lica, koja su napuštala svoja sela bežeći pred hotimičnim granatiranjem od strane snaga SRJ i Srbije, tokom 1998. godine, i bežeći od oružanog sukoba između tih snaga i Oslobodilačke vojske Kosova (UČK Ushtria Clirimtare e Kosoves). Stalno kretanje tih interno raseljenih lica pojačano je posle 24. marta 1999. godine, kad su se, nakon nasilnih proterivanja u gradu Đakovica, mnoga interno raseljena lica vratila iz grada Đakovica u okolna sela, iz kojih će ih snage SRJ i Srbije ponovo proterati. Srpske snage su kontrolisale i koordinirale kretanje ovih interno raseljenih lica na putu iz ovih sela u grad Đakovica i natrag, a na kraju i do granice između Kosova i Republike Albanije. Oni koji su išli pešice, poslani su iz grada Đakovica direktno na jedan od nekoliko graničnih prelaza. Oni koji su putovali motornim vozilima usmeravani su tako da pre granice i prelaska u Republiku Albaniju skrenu prema gradu Prizrenu. Počev od 24. marta 1999. godine, ili približno od tog datuma, pa sve do 11. maja 1999. godine, snage SRJ i Srbije počele su da prisiljavaju stanovni-

ke grada Đakovica na odlazak. Snage SRJ i Srbije rasporedile su se po gradu i idući od kuće do kuće, naređivale kosovskim Albancima da napuste svoje domove. U nekim slučajevima ljudi su ubijani, a mnogima je prećeno smrću. Mnoge kuće i radnje, koje su pripadale kosovskim Albancima, zapaljene su, dok su radnje Srba bile zaštićene. Dana 24. marta 1999. godine, stara džamija u Rogovu i istorijska četvrt u Đakovici, gde je bio i Bazar, džamija Hadum i islamska biblioteka pored nje, bili su među nekoliko kulturnih objekata koji su velikim delom, ili potpuno, uništeni. U periodu od 2. do 4. aprila 1999. godine, na hiljade kosovskih Albanaca, koji su živeli u gradu Đakovica i susednim selima, priključili su se velikoj koloni, bilo pešice ili kolima, kamionima i traktorima, i krenuli prema granici s Albanijom. Snage SRJ i Srbije usmeravale su ljude, koji su bežali, na unapred određene pravce, a putem su na kontrolnim punktovima većini kosovskih Albanaca oduzimani lični dokumenti i automobilske tablice. U nekim slučajevima, za prevoz lica do granice s Albanijom korišćeni su kamioni jugoslovenske vojske. Pored toga, krajem marta i u aprilu 1999. godine, snage SRJ i Srbije silom su proterale kosovske Albance, stanovnike mnogih sela u opštini Đakovica, između ostalog iz sela Dobroš (Dobrosh), Korenica (Korenice) i Meja. Mnogim stanovnicima je zatim naređeno, ili im je bilo dozvoljeno, da se vrate u svoja sela, da bi ih snage SRJ i Srbije ponovo odatle proterale. U ranim jutarnjim časovima, 27. aprila 1999. godine, ili otprilike u to vreme, snage SRJ i Srbije krenule su u veliku ofanzivu na doline Saragoj, Erenik i Trava, opština Đakovica i na preostale stanovnike gorepomenutih sela, u nameri da isteraju stanovništvo iz tog kraja. Ovde je raspoređen veliki broj vojnika i policajaca i postavljeno nekoliko kontrolnih punktova. U mestima Meja, Korenica i Meja Orize (Orize), veliki, ali još uvek neutvrđen broj kosovskih Albanaca, civila muškog pola, izdvojen je iz mase seljana koji su bežali, odveden i pogubljen. Tokom celog tog dana seljani su pred direktnim pretnjama snaga SRJ i Srbije napuštali svoje kuće i priključivali se nekom od nekoliko konvoja izbeglica na traktorima, konjskim zapregama i u kolima i na kraju prešli u Albaniju. Mnogim kosov-

skim Albancima snage SRJ i Srbije su pre nego što će preći granicu oduzele lična dokumenta. **Gnjilane (Gjilan)**. Snage SRJ i Srbije ušle su u mesto Prilepnica (Prilepnice) dana 6. aprila 1999. godine, ili približno tog datuma, i naredile stanovnicima da ga napuste rekavši im da će sledećeg dana to mesto biti minirano. Meštani su otišli i pokušali da odu do drugog sela, ali su ih snage SRJ i Srbije vratile. Stanovnici Prilepnice su 13. aprila 1999. godine ponovo obavешteni da se grad do sledećeg dana mora evakuisati. Sledećeg jutra, meštani, kosovski Albanci, otišli su konvojem u kome je bilo, otprilike, 500 vozila. Ubrzo pošto su meštani otišli, kuće u Prilepnici su zapaljane. Širom opštine Gnjilane snage SRJ i Srbije sistematski su palile i uništavale kuće, radnje, kulturne spomenike i verske objekte kosovskih Albanaca, među ostalim džamiju u Vlašnici (Llashtice). Kosovski Albanci iz drugih sela u opštini Gnjilane takođe su isterani iz svojih domova. Na hiljade raseljenih lica iz sela kao što su Žegra (Zheger), Nosalje (Nosale) i Vladovo (Lladove) sklonilo se u selo Donja Stubla (Stubell e Poshtem), u opštini Vitina (Viti). Mnoga od tih raseljenih lica iz Gnjilana prešla su granicu pokrajine sa Srbijom, gde su bili žrtve šikaniranja i maltretiranja sličnih onim koje su doživeli na Kosovu, pre nego što su ušli u Makedoniju. Drugi su putovali direktno u Makedoniju. Kada su kosovski Albanci stigli na granicu sa Makedonijom, snage SRJ i Srbije oduzele su im lična dokumenta. **Uroševac**. U periodu od 24. marta do 14. aprila 1999. godine, snage SRJ i Srbije granatirale su i napadale sela u opštini Uroševac, uključujući sela Biba (Bibe), Muhadžer Prelez (Prelez i Muhaxhere), Raka (Rake) i Staro Selo (Katundi i Vjeter), ubivši određeni broj njihovih stanovnika. Nakon granatiranja, snage SRJ i Srbije su ulazile u neka sela, među ostalima Papaz i Sojevo (Sojeve), i naređivale stanovnicima da ih napuste. Drugi kosovski Albanci, iz sela Varoš Selo (Varosh) i Mirosavlje (Mirosale), pobjegli su iz sela kad su u njih ušle srpske snage. Nakon što su stanovnici napustili svoje kuće, vojnici i policajci su ih zapalili. Raseljena lica su otišla u grad Uroševac, gde se većina ukrcala na vozove kojima su odvezeni na granični prelaz za Makedoniju, u mestu Đeneral Janković. Srpske snage su ljude iz voza

uputile da po pruži otpešače do granice. Drugi su do istog graničnog prelaza iz Uroševca putovali u konvojima. Na granici su im srpske snage oduzele sva dokumenta. **Kačanik (Kacanic)**. U periodu između marta i maja 1999. godine, snage SRJ i Srbije napale su sela u opštini Kačanik i sam grad Kačanik. Napad je imao za posledicu razaranje kuća i verskih objekata, između ostalog i džamije u Kotlini (Kotline) i Ivaji (Ivaje). Dana 8. marta 1999. godine, ili približno tog datuma, snage SRJ i Srbije napale su i delimično spalile selo Kotlina. Dana 24. marta 1999. godine, snage SRJ i Srbije ponovo su napale Kotlinu iz teškog naoružanja i vojnicima. Mnogi muški stanovnici Kotline pobjegli su tokom tog napada u obližnje šume, a ženama, deci i starcima su snage SRJ i Srbije naredile da se ukrcaju na kamione, kojima su odvezeni u grad Kačanik. Oni koji nisu stali u kamione morali su za njima da pešače prema Kačaniku. U tom napadu je ubijen određen broj muških stanovnika Kotline, uključujući najmanje 17 muškaraca, čija tela su bačena u bunare. Pre nego što će otići iz Kotline, snage SRJ i Srbije su spalile ostatak sela. Mnogi od onih koji su preživeli, prebegli su u Makedoniju. Dana 27. i 28. marta 1999. godine, ili približno tih datuma, snage SRJ i Srbije napale su grad Kačanik. Pripadnici snaga SRJ i Srbije šikanirali su, zatvarali, tukli i pucali u mnoge stanovnike Kačanika, kosovske Albance. Hiljade lica pobjeglo je u obližnje šume i na kraju pešice prešlo granicu sa Makedonijom. Druga raseljena lica iz grada Kačanika i okolnih sela pešice su otišla do sela Stagovo (Stagove), gde su se ukrkali na vozove, kojima su odvezeni do makedonske granice. Dana 13. aprila 1999. godine, ili približno tog datuma, snage SRJ i Srbije opkolile su selo Slatina (Slatine) i zaselak Vata (Vataj). Nakon što su granatirali selo, pešadija i policija su ušli u selo i pljačkali i palili kuće. U toj akciji je iz vatrenog oružja ubijeno 13 civila. Nakon ovog napada većina stanovnika Slatine prebegla je u Makedoniju. Dana 25. maja 1999. godine, ili približno tog datuma, snage SRJ i Srbije napale su selo Dubrava (Lisnaje), u opštini Kačanik. Tokom napada, snage SRJ i Srbije ubile su nekoliko kosovskih Albanaca, stanovnika Dubrave. Mnogi stanovnici Dubrave okupili su se u konvoju na traktorima i

prikolicama i prebegli u Makedoniju. Drugi meštani su pobjegli u druga sela ili u šume, pre nego što će, naposljetku, preći makedonsku granicu. **Dečani (Decane)**. Dana 29. marta 1999. godine, ili približno tog datuma, snage SRJ i Srbije opkolile su i napale selo Beleg i okolna sela u opštini Dečani. Snage SRJ i Srbije išle su od kuće do kuće, govoreći meštanima da smesta napuste svoje kuće. Oko 300 muškaraca, žena i dece iseljeno je iz svojih kuća i okupljeno na obližnjoj poljani u selu Beleg. Snage SRJ i Srbije naredile su svim muškarcima i ženama da skinu odeću, te im je oduzeta sva lična imovina. Muškarci su odvojeni od žena i dece i odvedeni u podrum jedne nedovršene kuće u blizini tog polja. Ženama i deci je naređeno da odu u drugu kuću. Tokom te noći seksualno su zlostavljane najmanje tri žene. Sledećeg dana, snage SRJ i Srbije su meštanima rekly da napuste selo kamionima i traktorima i odu u Albaniju. **Vučitrn (Vushtrri)**. Dana 27. marta 1999. godine, ili približno tog datuma, snage SRJ i Srbije počele su da pale kuće u gradu Vučitrn i spalile glavnu gradsku džamiju. 2. maja 1999. godine, ili približno tog datuma, snage SRJ i Srbije napale su više sela severoistočno od grada Vučitrna, uključujući sela Skrovna (Skrovica), Slakovce (Sllakovc), Cecelija (Ceceli) i Gornja Sudimlja (Studime e Eperme). Meštani su isterani iz svojih domova, a mnoge njihove kuće, radnje i verski objekti su potpuno izgoreli. Meštani, kao i lica koja su ranije raseljena iz drugih mesta u opštini Vučitrn, bili su prisiljeni da oforme konvoj u kome je bilo oko 20.000 ljudi i koji se kretao putem kroz Gornje Sudime prema gradu Vučitrnu. Tokom noći od 2. na 3. maj 1999. godine, snage SRJ i Srbije su maltretirale, tukle i ubile približno 104 kosovska Albanca, a mnogim drugim otele vredne stvari. Snage SRJ i Srbije zatočile su hiljade kosovskih Albanaca iz ovog konvoja u poljoprivrednoj zadruzi, u blizini grada Vučitrna. 3. maja 1999. godine, ili približno tog datuma, snage SRJ i Srbije su u poljoprivrednoj zadruzi odvojile muškarce u dobi za vojsku, kosovske Albance, od žena, dece i starijih osoba. Žene, deca i starci kosovski Albanci upućeni su u Albaniju, a određeni broj muškaraca, kosovskih Albanaca bio je prisiljen da odveze ta vozila sa ženama, decom i starci-

ma do granice sa Albanijom. Snage SRJ i Srbije su prebacile stotine muškaraca u dobi za vojsku, kosovskih Albanaca, iz poljoprivredne zadruge u zatvor u selu Smrekovnica (Smrekonice). Nakon nekoliko nedelja zatočeništva u nečovečnim uslovima, u kome su bili podvrgnuti batinanjima, mučenju i ubijanju, mnogi od tih muškaraca, kosovskih Albanaca, prebačeni su u selo Žur (Zhur), u blizini albanske granice, i prisiljeni da pređu granicu sa Albanijom. Ovim delima i propustima, Slobodan Milošević i druga znana i neznana lica planirali su, podsticali, naredili, počinili ili na drugi način pomagali i podržavali planiranje, pripremu ili izvršenje sledećeg dela: tačka 1 – deportacija – zločin protiv čovečnosti, kažnjiv po članu 5(d) Statuta Međunarodnog suda. **Tačka 2 – druga nehumana dela – prisilno premeštanje.** U odnosu na one kosovske Albance koji su interno raseljeni unutar teritorije Kosova, pozivom na paragrafe 55 do 61, a naročito paragraf 59, tužilac ih ponovo navodi i uvrštava u ovu tačku. Ovim delima i propustima, Slobodan Milošević i druga znana i neznana lica planirali su, podsticali, naredili, počinili ili na drugi način pomagali i podržavali planiranje, pripremu ili izvršenje sledećeg dela: tačka 2 – druga nehumana dela – prisilno premeštanje – zločin protiv čovečnosti, kažnjiv po članu 5(i) Statuta Međunarodnog suda. **Tačke 3 i 4 – ubistvo.** Pozivom na paragrafe 55 do 63, tužilac ih ponovo navodi i uvrštava u ovu tačku. Počev od 1. januara 1999. godine, ili približno tog datuma, pa sve do 20. juna 1999, snage SRJ i Srbije, postupajući po uputstvu, na podsticaj ili uz podršku Slobodana Miloševića i drugih znanih i neznanih lica, ubile su na stotine civila kosovskih Albanaca. Ta ubistva vršena su na način koji je bio široko rasprostranjen ili sistematski, širom pokrajine Kosovo i imala su za posledicu smrt mnogobrojnih muškaraca, žena i dece. Među slučajevima masovnih ubijanja nalaze se i sledeći. Na dan 15. januara 1999. godine, ili približno tog datuma, u ranim jutarnjim časovima, snage SRJ i Srbije napale su selo Račak (Recak), opština Štimlje (Shtime). Nakon granatiranja, kasnije istog jutra, u selo su ušle snage SRJ i Srbije i počele da vrše pretres, idući od kuće do kuće. Po celom selu pucali su na meštane, koji su pokušavali da pobe-

nu pred snagama SRJ i Srbije. Grupa od oko 25 muškaraca pokušala je da se sakrije u jednoj zgradi, ali su ih otkrile snage SRJ i policije. Tukli su ih, a zatim odveli na obližnje brdo, gde su ubijeni iz vatrenog oružja. Snage SRJ i Srbije ubile su ukupno oko 45 kosovskih Albanaca u Račku i njegovoj okolini. Ubijena lica, čija su imena poznata, navedena su u Prilogu "A", koji je priložen kao dodatak ovoj optužnici. Na dan 25. marta 1999. godine, ili približno tog datuma, snage SRJ i Srbije opkolile su i napale selo Bela Crkva, opština Orahovac. Mnogi meštani Bele Crkve bežali su uz reku Belaja pored sela i bili prisiljeni da se sklone pod železničkim mostom. Približavajući se mostu, snage SRJ i Srbije otvorile su vatru na jedan broj meštana i ubile 12 lica, od kojih su desetoro bile žene i deca. Jedno dvogodišnje dete je preživelo ovaj incident. Snage SRJ i Srbije su, zatim, naredile ostalim seljanima da izađu iz korita potoka i odvojili muškarce i starije dečake od starijih muškaraca, žena i male dece. Snage SRJ i Srbije su muškarcima i starijim dečacima naredile da se svuku, a zatim su im sistematski opljačkale sve vredne stvari. Ženama i deci je tada naređeno da krenu prema obližnjem selu Zrze (Xence). Jedan lekar iz Bele Crkve je pokušao da razgovara sa komandantom snaga koje su ih napale, ali je ustreljen, kao i njegov nećak. Ostalim muškarcima i starijim dečacima je zatim naređeno da se vrate u korito potoka. Kada su poslušali, snage SRJ i Srbije su na te muškarce i starije dečake otvorile vatru i ubile oko 65 kosovskih Albanaca. Jedan broj muškaraca i starijih dečaka je preživio ovaj incident, koji su videla i druga lica sakrivena u blizini. Pored toga, snage SRJ i Srbije ubile su i šestoricu muškaraca koje su otkrile u njihovom skloništu, u obližnjem kanalu za navodnjavanje. Ubijena lica, čija su imena poznata, navedena su u Prilogu "B", koji je priložen kao dodatak ovoj optužnici. Na dan 25. marta 1999. godine, ili približno tog datuma, snage SRJ i Srbije napale su sela Mala Kruša (Krushe e Vogel) i Velika Kruša, opština Orahovac. Meštani Male Kruše potražili su zaklon u šumovitom području pored Male Kruše, odakle su mogli da vide kako srpski policajci sistematski pljačkaju i pale njihove kuće. Meštani su se kasnije sklonili u kuću Sejde Baduša (Sejide

Badusha) smeštenu na ivici sela Mala Kruša. U toku jutra, 26. marta 1999. godine, snage SRJ i Srbije otkrile su seljane. Snage SRJ i Srbije su ženama i maloj deci naredile da napuste to područje i odu u Albaniju. Snage SRJ i Srbije su zatim zatočile i pretresle muškarce i dečake i oduzele im lična dokumenta i vredne stvari. Nakon toga su snage SRJ i Srbije naredile muškarcima i dečacima da pod pretnjom smrti, pešice odu do jedne nenaseljene kuće u Maloj Kruši. Snage SRJ i Srbije prisilile su ove muškarce i dečake da uđu u kuću. Kada su se muškarci i dečaci sakupili u kući, snage SRJ i Srbije su na ovu grupu otvorile vatru iz mitraljeza. Posle nekoliko minuta paljbe, snage SRJ i Srbije su kuću zapalile, kako bi tela izgorela. U pucnjavi i plamenu poginulo je oko 105 kosovskih Albanaca, muškaraca i dečaka. Ubijena lica, čija su imena poznata, navedena su u Prilogu "C", koji je priložen kao dodatak ovoj optužnici. Dana 26. marta 1999. godine, ili približno tog datuma, u jutarnjim časovima, snage SRJ i Srbije opkolile su deo oko kompleksa porodičnih kuća porodice Beriša (Berisha) u Suvoj Reci, opština Suva Reka. U blizinu kuća postavljeni su tenkovi, cevi upe-renih u kuće. Snage SRJ i Srbije su stanarima jedne od kuća naredile da izađu. Muškarci su odvojeni od žena i dece i šest članova ove porodice je ubijeno. Snage SRJ i Srbije su preostale članove porodice poterale u pravcu jednog kafića. Ove članove porodice naterale su da, zajedno sa tri druge grupe, šire porodice Beriša, uđu u taj kafić. Zatim su u kafić ušle snage SRJ i Srbije i otvorile vatru na ljude koji su se nalazili unutra. U kafić je ubačen i eksploziv. U toj akciji su ubijena najmanje 44 civila, a drugi su teško ranjeni. Tela žrtava su potom izvučena iz kafića i utovarena u prikolicu jednog kamiona, koji se zatim odvezao u pravcu Prizrena. Tri ranjene osobe, koje su bile ubačene među druga tela, iskočile su iz kamiona na putu za Prizren. Predmeti koji su pripadali najmanje šestoro ubijenih u kafiću, nađeni su u tajnoj masovnoj grobnici na poligonu za vežbe iz gađanja VJ u blizini Koriše (Korite). Pored toga, lična dokumenta koja su pripadala najmanje petoro ubijenih u kafiću nađena su na leševima ekshumiranim iz tajne masovne grobnice u Batajnici, pokraj Beograda, u Srbiji. Ubijena lica, čija su

imena poznata navedena su u Prilogu "K", koji je priložen kao dodatak ovoj optužnici. Uveče, 26. marta 1999. godine, ili približno u to vreme, u gradu Đakovica, snage SRJ i Srbije došle su u kuću na broju 134a u ulici Imera Grezde (Ymer Grezda). Žene i deca koji su bili u kući, odvojeni su od muškaraca i naređeno im je da odu na sprat. Snage SRJ i Srbije su zatim pucale i ubile šest muškaraca, kosovskih Albanaca koji su bili u kući. Imena ubijenih navedena su u Prilogu "D", koji je priložen kao dodatak ovoj optužnici. Dana 26. marta 1999. godine, ili približno tog datuma, u jutarnjim časovima, snage SRJ i Srbije napale su selo Padalište (Padalishte), opština Istok (Istog). Ulazeći u selo, snage SRJ i Srbije pucale su na kuće i meštane koji su pokušavali da pobegnu. Osam članova porodice Bekija Imeraja (Beki Ymeraj) isterani su i ubijeni ispred svoje kuće. Drugi meštani sela Padalište ubijeni su u svojim domovima i u koritu potoka u blizini sela. Snage SRJ i Srbije ubile su ukupno oko 20 kosovskih Albanaca iz Padališta. Ubijena lica, čija su imena poznata, navedena su u Prilogu "E", koji je priložen kao dodatak ovoj optužnici. Na dan 27. marta 1999. godine, ili približno tog datuma, snage SRJ i Srbije napale su selo Izbica, opština Srbica, iz teškog naoružanja. Najmanje 4.500 seljana iz Izbice i okolnih sela potražilo je utočište na jednoj poljani u Izbici. Dana 28. marta 1999. godine, snage SRJ i Srbije opkolile su seljane, a zatim im prišle tražeći novac. Nakon što su snage SRJ i Srbije otele seljanima vredne stvari, muškarci su odvojeni od žena i male dece. Muškarci su zatim podeljeni u dve grupe, od kojih je jedna poslata na obližnje brdo, a druga u korito obližnjeg potoka. Snage SRJ i Srbije su tada otvorile vatru na obe grupe muškaraca, pri čemu je poginulo najmanje 116 muškaraca, kosovskih Albanaca. Takođe na dan 28. marta 1999. godine, žene i deca okupljeni u Izbici bili su prisiljeni da napuste to područje i pešice krenu prema Albaniji. Na jednoj traktorskoj prikolici sedele su dve žene, invalidi, koje nisu mogle da hodaju. Snage SRJ i Srbije su traktorsku prikolicu zapalile i te dve žene su žive izgorele. Lica ubijena u Izbici, čija su imena poznata navedena su u Prilogu "F", koji je priložen kao dodatak ovoj optužnici. Kasno uveče 1. aprila 1999.

godine, ili približno u to vreme, i u ranim jutarnjim časovima 2. aprila 1999. godine, snage SRJ i Srbije su započele akciju u delu grada Đakovice koji se zove Ćerim (Qerim). Tokom nekoliko sati, snage SRJ i Srbije su silom ulazile u kuće kosovskih Albanaca u Ćerimu, ubijale stanare i zatim palile zgrade. Uništeno je na desetine kuća i poginulo je više od 50 lica. Na primer, u kući u ulici Miloša Gilića broj 157, snage SRJ i Srbije su pucale u stanare, a zatim zapalile kuću. U pucnjavi i požarima koje su zapalile snage SRJ i Srbije, na toj jednoj lokaciji je poginulo 20 kosovskih Albanaca, od kojih 19 žena i dece. Lica ubijena na toj lokaciji, čija su imena poznata, navedena su u Prilogu "G", koji je priložen kao dodatak ovoj optužnici. U ranim jutarnjim časovima 27. aprila 1999. godine, ili približno u to vreme, snage SRJ i Srbije krenule su masovno u napad na kosovske Albance, stanovnike dolina Saragoj, Erenik i Trava, opština Đakovica, u nameri da isteraju stanovništvo iz tog područja. Ovde je upotrebljen veliki broj pripadnika snaga SRJ i Srbije i postavljeno nekoliko kontrolnih punktova. Celog tog dana, seljani su napuštali svoje domove pred direktnom pretnjom snaga SRJ i Srbije i priključivali se nekom od nekoliko konvoja izbeglica na traktorima, konjskim zapregama i u kolima. U Meji, Korenici i Meji Orize, iz mase seljana koji su bežali izdvojen je velik i još neutvrđen broj civila muškaraca, kosovskih Albanaca, i odveden. Mnogi od ovih muškaraca pogubljeni su po kratkom postupku, a nestalim se još uvek smatra 300 lica. Lična dokumenta, koja su pripadala najmanje sedmoro osoba, poslednji put viđenih kod Meje 27. aprila 1999. godine, nađena su na leševima ekshumiranim iz tajne masovne grobnice u Batajnici, pored Beograda, u Srbiji. Ubijena lica, čija su imena poznata, navedena su u Prilogu "I", koji je priložen kao dodatak ovoj optužnici. Dana 2. maja 1999. godine, ili približno tog datuma, snage SRJ i Srbije napale su nekoliko sela severoistočno od grada Vučitrn, uključujući sela Skrovna, Slakovce, Cecelija i Gornja Sudimlja. Meštani su isterani iz svojih domova, a mnoge njihove kuće, radnje i verski objekti potpuno su spaljeni. Nakon toga su ih prisilili da se priključe konvoju od oko 20.000 ljudi, koji se putem kroz kanjon Studi-

me kretao u pravcu Vučitrna. Tokom tih dejstava, snage SRJ i Srbije maltretirale su, tukle i pljačkale kosovske Albance koji su putovali u tom konvoju i ubile oko 104 kosovska Albance. Ubijena lica, čija su imena poznata, navedena su u Prilogu "H", koji je priložen kao dodatak ovoj optužnici. Dana 22. maja 1999. godine, ili približno tog datuma, u ranim jutarnjim časovima, jedno uniformisano lice u zatvorskom kompleksu Dubrava, opština Istok, objavilo je sa stražarnice da svi zatvorenici treba da uzmu svoje lične stvari i da se postroje na sportskom terenu zatvorskog kompleksa, kako bi ih prebacili u zatvor u Nišu, u Srbiji. Za veoma kratko vreme na sportskom terenu se okupilo na stotine zatvorenika sa torbama u kojima su bile lične stvari i postrojilo se u redove da sačekaju prevoz. Bez upozorenja, uniformisana lica su na zatvorenike otvorila vatru sa stražarnice, iz otvora na zidu koji okružuje kompleks i mitraljeskih gnezda sa druge strane zida. Mnogi zatvorenici su na mestu poginuli, a drugi su ranjeni. Dana 23. maja 1999. godine, ili približno tog datuma, u popodnevnim časovima, snage SRJ i Srbije bacale su ručne bombe i pucale u odvodne kanale, kanalizaciju, zgrade i podrumne, i na taj način ubile i ranile i mnoge druge zatvorenike, koji su na tim mestima potražili zaklon, nakon onoga što se desilo prethodnog dana. Ubijeno je ukupno oko 50 zatvorenika. Mnogi od ubijenih još uvek nisu identifikovani, a lica za koja se zna da su ubijena i čija su imena poznata, navedena su u Prilogu "J", koji je priložen kao dodatak ovoj optužnici. U periodu od marta 1999. godine do maja 1999. godine, snage SRJ i Srbije pokrenule su niz masovnih ofanzivnih dejstava na više sela u opštini Kačanik, čiji je ishod bila smrt preko 100 civila. Na dan 24. marta 1999. godine, ili približno tog datuma, snage SRJ i Srbije napale su selo Kotlina. U toku napada spaljena je većina kuća, a najmanje 17 lica je ubijeno. Neki od ubijenih su bili uhvaćeni u šumi, pogubljeni i bačeni u bunare. U te bunare je onda odozgo bačen eksploziv. Na dan 13. aprila 1999. godine, ili približno tog datuma, snage SRJ i Srbije opkolile su selo Slatina i zaselak Vata. Nakon granatiranja, u selo su ušli pešadija i policija i opljačkali i zapalili kuće. Tokom ove akcije iz vatrenog oružja je

ubijeno 13 civila. Na dan 21. maja 1999. godine, ili približno tog datuma, snage SRJ i Srbije opkolile su selo Stagovo. Stanovnici ovog sela su pokušali da pobjegnu u planine istočno od sela. Tokom ove akcije je poginulo najmanje 12 lica. Selo je najvećim delom opljačkano i spaljeno. Na dan 25. maja 1999. godine, ili približno tog datuma, snage SRJ i Srbije opkolile su selo Dubrava. Kada su ove snage ušle u selo, stanovnicima je naređeno da se okupe kod škole i da izađu iz sela na traktorima. Zatim su muškarci odvojeni od žena i dece. Tokom ove akcije ubijena su četvorica. Pored toga, ubijena su i četiri člana porodice Ćori (Qori), dok su pokušavali da pobjegnu u šumu. Lica ubijena u opštini Kačanik, čija su imena poznata, navedena su u Prilogu "L", koji je priložen kao dodatak ovoj optužnici. Ovim delima i propustima, Slobodan Milošević i druga znana i neznana lica planirali su, podsticali, naredili, počinili ili na neki drugi način pomagali i podržavali planiranje, pripremu ili izvršenje sledećeg dela: tačka 3 – ubistvo – zločin protiv čovečnosti, kažnjiv prema članu 5(a) Statuta Međunarodnog suda; tačka 4 – ubistvo – kršenje zakona i običaja ratovanja, kažnjivo prema članu 3 Statuta Međunarodnog suda i sankcionisano članom 3(1)(a), ubistvo, Ženevskih konvencija. **Tačka 5 – progoni.** Pozivom na paragrafe 55 do 66, tužilac ih ponovo navodi i uvrštava u ovu tačku. Počev od 1. januara 1999. godine, ili približno tog datuma, pa sve do 20. juna 1999. godine, snage SRJ i Srbije, postupajući po uputstvu, na podsticaj ili uz podršku Slobodana Miloševića i drugih znanih i neznanih lica, koristile su se sredstvima i metodama izloženim u paragrafima od 55 do 66, da bi sprovele kampanju progona kosovskog albanskog civilnog stanovništva na političkoj, rasnoj ili verskoj osnovi. Ti progoni su uključivali, među ostalim, sledeća sredstva i načine: prisilno premeštanje i deportaciju od strane snaga SRJ i Srbije približno 800.000 civila kosovskih Albanaca, kao što je opisano u paragrafima od 55 do 64; ubistvo stotina civila kosovskih Albanaca od strane snaga SRJ i Srbije, kao što je opisano u paragrafima od 65 do 66; seksualno zlostavljanje kosovskih Albanaca, naročito žena, od strane snaga SRJ i Srbije, uključujući seksualno zlostavljanje opisano u paragrafima

57 i 63. **Bezobzirno razaranje ili nanošenje štete verskim objektima kosovskih Albanaca.** Tokom i nakon napada na gradove i sela, snage SRJ i Srbije sistematski su nanosile štetu i uništavale kulturne spomenike i muslimanska sveta mesta. Širom pokrajine su džamije granatirane, paljene i rušene eksplozivom. Ovi incidenti uključuju i sledeće: nanošenje štete ili uništavanje džamija u Vučitrnu, Suvoj Reci, Celini, Rogovu, Beloj Crkvi, Ćirezu, Kotlini, Ivaji, Brestovcu, Velikoj Kruši, Kosovskoj Mitrovici, Vlačici, Landovici i Đakovici, kao što je i opisano u paragrafu 63. Ovim delima i propustima, Slobodan Milošević i druga znana i neznana lica planirali su, podsticali, naredili, počinili ili na neki drugi način pomagali i podržavali planiranje, pripremu ili izvršenje sledećeg dela: tačka 5 – progoni na političkoj, rasnoj ili verskoj osnovi – zločin protiv čovečnosti, kažnjiv prema članu 5(h) Statuta Međunarodnog suda. **Opšti navodi.** Sve vreme na koje se odnosi ova optužnica, na Kosovu u SRJ postojalo je stanje oružanog sukoba. Sva dela i propusti koji se navode kao zločini protiv čovečnosti, bili su deo široko rasprostranjenog ili sistematskog napada uperenog protiv albanskog civilnog stanovništva na Kosovu u SRJ. **Dodatne činjenice: ..."**

SUDIJA MEJ: Sada je 13.00 časova i vreme je da idemo na pauzu. Pauza će trajati sat i po i rasprava će se nastaviti u 14.30.

(pauza)

SUDIJA MEJ: Molim da se nastavi sa čitanjem optužnice.

Nastavak čitanja Optužnice za Kosovo

sekretar: "**Dodatne činjenice:** Autonomna Pokrajina Kosovo i Metohija nalazi se u južnom delu Republike Srbije, konstitutivne republike SRJ. Teritorija, koju danas čini SRJ, bila je deo SFRJ. Autonomna Pokrajina Kosovo i Metohija graniči se na severu i severozapadu sa Crnom Gorom, drugom konstitutivnom republikom

SRJ. Na jugozapadu, Autonomna Pokrajina Kosovo i Metohija graniči se sa Republikom Albanijom, a na jugu sa Makedonijom. Glavni grad Autonomne Pokrajine Kosovo i Metohija je Priština. Godine 1990, Socijalistička Republika Srbija proglasila je novi Ustav kojim su, između ostalog, promenjeni nazivi republike i autonomnih pokrajina: naziv Socijalistička Republika Srbija promenjen je u Republika Srbija; naziv Socijalistička Autonomna Pokrajina Kosovo promenjen je u Autonomna Pokrajina Kosovo i Metohija, a naziv Socijalistička Autonomna Pokrajina Vojvodina promenjen je u Autonomna Pokrajina Vojvodina. U istom tom periodu, Socijalistička Republika Crna Gora promenila je naziv u Republika Crna Gora. Godine 1974, novim ustavom SFRJ vlast je decentralizovana i prenesena sa centralne vlade na šest konstitutivnih republika. U okviru Srbije, Kosovu i Vojvodini data je znatna autonomija, uključujući kontrolu nad obrazovnim sistemom, sudstvom i policijom. Takođe su dobili sopstvene pokrajinske skupštine i bili su zastupljeni u Skupštini, Ustavnom sudu i Predsedništvu SFRJ. Prema popisu stanovništva iz 1981. godine, poslednjem na kome je učestvovalo skoro celokupno stanovništvo, Kosovo je ukupno imalo približno 1.585.000 stanovnika, od čega su 1.227.000, odnosno 77 posto stanovnika bili Albanci, a 210.000, odnosno 13 posto su bili Srbi. Za 1991. godinu postoje samo procene broja stanovnika, jer su kosovski Albanci bojkotovali popis sproveden te godine. Prema uopštenim procenama, broj stanovnika na Kosovu, u vreme na koje se odnosi ova optužnica iznosio je između 1.800.000 i 2.100.000, od čega su oko 85 do 90 posto bili kosovski Albanci, dok su 5 do 10 posto činili Srbi. Tokom osamdesetih godina, Srbi su izražavali zabrinutost zbog diskriminacije koju je prema njima sprovodilo pokrajinsko rukovodstvo na čijem su čelu bili kosovski Albanci, dok su kosovski Albanci izražavali zabrinutost zbog ekonomske zaostalosti i zahtevali veću političku liberalizaciju i status republike za Kosovo. Od 1981. godine, pa nadalje, kosovski Albanci su izlazili na demonstracije koje su vojska SFRJ i policijske snage Srbije suzbijale. U aprilu 1987. godine, Slobodan Milošević, koji je 1986. godine izabran za predsednika Predsedništva

Centralnog komiteta Saveza komunista Srbije, otputovao je na Kosovo. Na sastancima sa lokalnim srpskim rukovodstvom i u govoru pred skupom Srba, Slobodan Milošević je podržao srpski nacionalistički program. Time je odstupio od partijske i državne politike koja je još od vremena osnivanja Jugoslavije posle Drugog svetskog rata, pod rukovodstvom Josipa Broza Tita, ograničavala ispoljavanje nacionalističkih osećanja. Od tog trenutka Slobodan Milošević je koristio rastući talas srpskog nacionalizma kako bi ojačao centralizovanu vlast u SFRJ. Septembra 1987. godine Slobodan Milošević i njegovi sledbenici preuzeli su kontrolu nad Centralnim komitetom Saveza komunista Srbije. Slobodan Milošević je 1988. godine ponovo izabran za predsednika Predsedništva Centralnog komiteta Saveza komunista Srbije. Sa tog uticajnog položaja, Slobodan Milošević je mogao dalje da jača svoju političku moć. Od jula 1988. godine do marta 1989. godine, u Vojvodini i Crnoj Gori došlo je do niza demonstracija i skupova podrške Slobodanu Miloševiću, takozvane antibirokratske revolucije. Ovi protesti su doveli do smenjivanja pokrajinskog, odnosno republičkog rukovodstva, a nove vlade, koje su bile njegovi dužnici, tada su podržale Slobodana Miloševića. Istovremeno, u Srbiji su se sve češće čuli zahtevi da se Kosovo stavi pod jaču srpsku kontrolu, pa su tim povodom održavane brojne demonstracije. Dana 17. novembra 1988. godine, visoki albanski politički funkcioneri na Kosovu smenjeni su sa rukovodećih položaja u pokrajini, a umesto njih su imenovani ljudi lojalni Slobodanu Miloševiću. Početkom 1989. godine, Skupština Srbije predložila je amandmane na Ustav Srbije kojima će Kosovu biti oduzeta većina autonomnih ingerencija, uključujući i kontrolu nad policijom, obrazovnom i ekonomskom politikom, izbor zvaničnog jezika, kao i pravo veta na dalje promene Ustava Srbije. Kosovski Albanci su masovno demonstrirali protiv predloženih promena. Početkom februara 1989. godine, štrajk albanskih rudara na Kosovu doveo je do daljeg zatezanja situacije. Zbog političkih previranja, Predsedništvo SFRJ je 3. marta 1989. godine proglasilo da se situacija u pokrajini pogoršala i da ugrožava poredak, integritet i suverenitet

zemlje. Vlada je tada uvela specijalne mere kojima je odgovornost za javnu bezbednost sa vlade Srbije prenela na saveznu vladu. Skupština Kosova sastala se 23. marta 1989. godine u Prištini i izglasala usvajanje predloženih ustavnih amandmana, pri čemu se većina delegata kosovskih Albanaca uzdržala od glasanja. I pored toga što nije postojala potrebna dvotrećinska većina u Skupštini, predsednik Skupštine je proglasio da su amandmani usvojeni. Skupština Srbije je 28. marta 1989. godine izglasala usvajanje ustavnih promena, čime je praktično ukinuta autonomija data Ustavom iz 1974. godine. Dok su se na Kosovu dešavale ove promene, Slobodan Milošević je još više ojačao svoju političku moć, postavši predsednik Srbije. Slobodan Milošević je izabran za predsednika Predsedništva Srbije 8. maja 1989. godine, a njegov izbor je zvanično potvrđen 6. decembra 1989. godine. Početkom 1990. godine, kosovski Albanci organizovali su masovne demonstracije, tražeći ukidanje specijalnih mera. U aprilu 1990. godine, Predsedništvo SFRJ ukinulo je specijalne mere i povuklo najveći deo saveznih policijskih snaga, a Srbija je preuzela odgovornost za sprovođenje policijskih mera na Kosovu. U julu 1990. godine, Skupština Srbije donela je odluku o raspuštanju Skupštine Kosova, ubrzo nakon što je 114 poslanika od 123 predstavnika kosovskih Albanaca u Skupštini, usvojilo nezvaničnu rezoluciju kojom Kosovo proglašavaju ravnopravnim i nezavisnim entitetom u okviru SFRJ. U septembru 1990. godine mnogi od tih istih poslanika, kosovskih Albanaca, proglasili su "Ustav Republike Kosovo". Godinu dana kasnije, u septembru 1991. godine, kosovski Albanci održali su nezvanični referendum na kome su u ogromnoj većini glasali za nezavisnost. 24. maja 1992. godine, kosovski Albanci održali su nezvanične izbore za "Skupštinu i predsednika Republike Kosovo". Dana 16. jula 1990. godine, Savez komunista Srbije i Socijalistički savez radnog naroda Srbije udružili su se u Socijalističku partiju Srbije, SPS, a Slobodan Milošević izabran je za njenog predsednika. Kao naslednik Saveza komunista, SPS je postao najjača politička stranka u Srbiji, a Slobodan Milošević je, kao predsednik SPS-a, imao znatnu moć i uticaj na mnoga područja vlasti, kao i

na privatni sektor. Milan Milutinović i Nikola Šainović zauzimali su istaknute položaje u SPS-u. Nikola Šainović je bio član Glavnog odbora i Izvršnog odbora stranke i njen potpredsednik, a Milan Milutinović je izabran za predsednika Srbije 1997. godine, kao kandidat SPS-a. Posle usvajanja novog ustava Srbije, 28. septembra 1990. godine, Slobodan Milošević je na višestranačkim izborima, održanim 9. i 26. decembra 1990. godine izabran za predsednika Srbije. Ponovo je izabran 20. decembra 1992. godine. U decembru 1991. godine, Nikola Šainović imenovan je za potpredsednika Vlade Srbije. Nakon što je Kosovu 1989. godine praktično ukinuta autonomija, na Kosovu dolazi do sve većih političkih pode-
la. Krajem 1990. godine i tokom cele 1991. godine, hiljade kosovskih Albanaca, lekara, nastavnika, profesora, radnika, policajaca i državnih službenika, otpušteno je s posla. Lokalni sud na Kosovu je ukinut, a mnoge sudije smenjene. Nasilje policije nad kosovskim Albancima pojačano je. U ovom periodu, nezvanično albansko rukovodstvo na Kosovu sledilo je politiku nenasilnog građanskog otpora i počelo je da uspostavlja sistem nezvaničnih, paralelnih institucija u oblasti zdravstvene zaštite i obrazovanja. Krajem juna 1991. godine, SFRJ je počela da se raspada u nizu ratova koji su usledili jedan za drugim, u Republici Sloveniji, Republici Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini. Slovenija je 25. juna 1991. godine proglasila nezavisnost od SFRJ, što je dovelo do izbijanja rata. Mirovni sporazum postignut je 8. jula 1991. godine. Hrvatska je svoju nezavisnost proglasila 25. juna 1991. godine, što je dovelo do borbi između hrvatskih vojnih snaga, s jedne strane, i JNA, paravojnih jedinica i Vojske Republike Srpske Krajine, s druge. Bosna i Hercegovina proglasila je nezavisnost 6. marta 1992. godine, što je posle 6. aprila 1992. godine dovelo do rata širokih razmera. Dana 27. aprila 1992. godine, SFRJ je rekonstituisana kao SRJ. U to vreme JNA je reorganizovana u VJ. U ratu u Bosni i Hercegovini, JNA, a kasnije VJ, borila se zajedno sa Vojskom Republike Srpske protiv vojnih snaga vlade Bosne i Hercegovine i Hrvatskog vijeća obrane. Aktivna neprijateljstva prestala su potpisivanjem Dejtonskog mirovnog sporazuma u decembru 1995. godine. Iako je

Slobodan Milošević za vreme ratova u Sloveniji, Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini bio predsednik Srbije, on je ipak bio vodeća srpska politička ličnost, koja je imala *de facto* kontrolu nad saveznom, kao i nad republičkom vladom i ličnost sa kojom je međunarodna zajednica pregovarala o nizu mirovnih planova i sporazuma u vezi s ovim ratovima. Dok su se u Sloveniji, Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini vodili ratovi, situacija na Kosovu, mada zategnuta, nije eskalirala u nasilje i intenzivne borbe do kojih je došlo u tim drugim zemljama. Sredinom 1990-ih godina, međutim, jedna frakcija kosovskih Albanaca organizovala je grupu poznatu pod nazivom Ushtria Clirimtare e Kosoves – Oslobodilačka vojska Kosova, UČK, odnosno na engleskom jeziku pod nazivom *Kosovo Liberation Army*, tj. Oslobodilačka vojska Kosova. Ova grupa je zagovarala kampanju oružane pobune i nasilnog otpora srpskim vlastima. Sredinom 1996. godine, OVK je organizovao napade uperene, pre svega, protiv policijskih snaga Srbije. Od tada i tokom čitave 1997. godine, policijske snage Srbije uzvrćale su silovitim akcijama tamo gde se pretpostavljalo da se nalaze baze OVK i njihove pristalice na Kosovu. Nakon što mu je istekao mandat predsednika Srbije, Slobodan Milošević je 15. jula 1997. godine izabran za predsednika SRJ. Dužnost je preuzeo 23. jula 1997. godine. Posle toga su održani izbori za predsednika Srbije. Milan Milutinović je učestvovao na izborima kao kandidat SPS-a i 21. decembra 1997. godine izabran je za predsednika Srbije. Nikola Šainović je ponovo postao potpredsednik Vlade SRJ 1996, 1997. i 1998. godine. Delimično kroz blisku saradnju sa Milanom Milutinovićem, Slobodan Milošević je uspeo da zadrži svoj uticaj na vladu Srbije. Krajem februara 1998. godine, zaoštrio se sukob između OVK, s jedne, i snaga SRJ i Srbije, s druge strane. U tom periodu povređeno je ili ubijeno više kosovskih Albanaca i kosovskih Srba. Snage SRJ i Srbije započele su kampanju granatiranja pretežno albanskih gradova i sela na Kosovu, široko rasprostranjenog uništavanja imovine i proterivanja civilnog stanovništva iz krajeva u kojima je delovao OVK. Mnogi stanovnici su pobjegli sa tog područja usled borbi i razaranja, ili su bili prinuđeni da se

presele u druge krajeve na Kosovu. Ujedinjene nacije procenjuju da je do sredine oktobra 1998. godine preko 298.000 lica, što iznosi otprilike 15% stanovništva, raseljeno unutar Kosova ili je napustilo pokrajinu. Kao odgovor na intenziviranje sukoba, Savet bezbednosti Ujedinjenih nacija, odnosno SB UN, usvojio je u martu 1998. godine Rezoluciju 1160, kojom je osuđena preterana upotreba sile od strane srpske policije protiv civila i mirnih demonstranata na Kosovu i stavio embargo na uvoz oružja u SRJ. Šest meseci kasnije SB UN je usvojio Rezoluciju 1199 iz 1998. godine, u kojoj je konstatovano da pogoršavanje situacije na Kosovu u Saveznoj Republici Jugoslaviji predstavlja pretnju miru i bezbednosti u regionu. Savet bezbednosti zahtevao je da sve strane obustave neprijateljstva i da se povuku snage bezbednosti koje se koriste za represiju nad civilima. U nastojanju da dovedu do popuštanja zategnutosti na Kosovu, u oktobru 1998. godine vođeni su pregovori između Slobodana Miloševića i predstavnika NATO-a i OEBS-a (Organization for Security and Cooperation in Europe). Na dan 16. oktobra 1998. godine potpisan je Sporazum o verifikacionoj misiji OEBS-a za Kosovo. Tim sporazumom i dogovorom Klark-Nauman, koji je potpisao Nikola Šainović, predviđeno je delimično povlačenje snaga SRJ i Srbije sa Kosova, ograničenje dovođenja dodatnih snaga i opreme u region i razmeštaj nenaoružanih predstavnika Verifikacione misije OEBS-a. Mada je širom Kosova razmešteno mnoštvo predstavnika Verifikacione misije OEBS-a (OESC Kosovo Verification Mission), neprijateljstva su se nastavila. U ovom periodu, predstavnici međunarodne Verifikacione misije i organizacija za zaštitu ljudskih prava dokumentovali su izvestan broj ubistava kosovskih Albanaca. U jednom takvom incidentu, 15. januara 1999. godine, ubijeno je 45 nenaoružanih kosovskih Albanaca u selu Račak, u opštini Štimlje. U daljim nastojanjima da se odgovori na nastavljanje sukoba na Kosovu, organizovana je Međunarodna mirovna konferencija u Rambujeu (Rambouillet), u Francuskoj (France), koja je počela sa radom 7. februara 1999. godine. Nikola Šainović, potpredsednik vlade SRJ, bio je član srpske delegacije na tim mirovnim pregovorima, a pregovorima je

prisustvovao i Milan Milutinović, predsednik Srbije. Kosovske Albance predstavljale su delegacije OVK i delegacije političkih i građanskih vođa kosovskih Albanaca. I pored višenedeljnih intenzivnih pregovora, mirovni pregovori propali su sredinom marta 1999. godine. Nasilje na Kosovu se nastavilo i za vreme mirovnih pregovora u Francuskoj. Krajem februara i početkom marta, snage SRJ i Srbije započele su niz ofanzivnih dejstava na više desetina pretežno albanskih sela i gradova na Kosovu. Vojne snage SRJ činili su delovi Treće armije VJ, konkretno 52. korpus, koji je poznat i pod nazivom Prištinski korpus, te nekoliko brigada i pukova pod komandom Prištinskog korpusa. Sve vreme na koje se odnosi ova optužnica, general-pukovnik Dragoljub Ojdanić bio je načelnik Generalštaba VJ i imao komandnu odgovornost nad Trećom armijom, pa tako i nad 52. korpusom. Sve vreme na koje se odnosi ova optužnica, vrhovni komandant VJ bio je Slobodan Milošević. Policijske snage koje su učestvovalе u operacijama na Kosovu činili su pripadnici MUP-a. Sve vreme na koje se odnosi ova optužnica, svim policijskim snagama koje su bile angažovane, ili su delovale po ovlašćenju MUP-a, komandovao je Vlajko Stojiljković, ministar unutrašnjih poslova Srbije. Prema Zakonu o odbrani SRJ, policijske snage koje učestvuju u vojnim operacijama u vreme rata ili neposredne ratne opasnosti potčinjene su komandi VJ, čiji su komandanti sve vreme na koje se odnosi ova optužnica bili general-pukovnik Dragoljub Ojdanić i Slobodan Milošević. Tokom svojih ofanzivnih dejstava, snage SRJ i Srbije, delujući u sprezi, učestvovalе su u dobro planiranoj i koordiniranoj kampanji uništavanja imovine albanskih civila na Kosovu. Granatirani su gradovi i sela. Paljene su kuće, seoska gazdinstva i poslovni objekti, a lična svojina je uništavana. Usled tih usaglašenih dejstava, gradovi, sela i čitave oblasti postali su nenastanjivi za kosovske Albance. Pored toga, snage SRJ i Srbije su fizičkim i verbalnim izživljavanjem maltretirale, ponižavale i degradirale albanske civile na Kosovu. Kosovski Albanci su, takođe, neprestano podvrgavani uvredama, rasnim pogrđama, ponižavajućim postupcima na osnovu etničke pripadnosti i veroispovesti, batinanjima i drugim oblicima fizičkog zlostas-

vljanja. Protivpravna deportacija i prisilno premeštanje na hiljade kosovskih Albanaca iz njihovih domova na Kosovu uključivali su dobro planiranu i usaglašenu akciju rukovodstva SRJ i Srbije i snaga SRJ i Srbije, pri čemu su svi delovali u sprezi. Akcije slične prirode sprovedene su u ratovima u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini od 1991. do 1995. godine. U tim ratovima, srpske vojne, paravojne i policijske snage silom su proterivale i deportovale nesrpsko stanovništvo u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini iz krajeva pod srpskom kontrolom, koristeći se istim metodama koje su primenjene na Kosovu 1999. godine: žestokim granatiranjem i oružanim napadima na sela, široko rasprostranjenim ubistvima, razaranjem nesrpskih stambenih naselja i kulturnih i verskih objekata, i prisilnim premeštanjem i deportacijom nesrpskog živilja. Dana 24. marta 1999. godine NATO je započeo vazdušne napade na ciljeve u SRJ. SRJ je 23. marta 1999. godine proglasila neposrednu ratnu opasnost, a 24. marta 1999. godine ratno stanje. Nakon početka vazdušnih napada, snage SRJ i Srbije pojačale su svoju široko rasprostranjenu ili sistematsku kampanju i prisilno proterale na stotine hiljada kosovskih Albanaca sa Kosova. Pored prisilnog proterivanja kosovskih Albanaca, od 24. marta 1999. godine, snage SRJ i Srbije učestvovala su i u brojnim ubistvima kosovskih Albanaca. Takva ubistva dešavala su se na brojnim lokacijama uključujući između ostalih: Belu Crkvu, Malu Krušu, Veliku Krušu, Đakovicu, Padalište, Izbicu, Vučitrn, Meju, zatvor u Dubravi, Suvu Reku i Kačanik. Do juna 1999. godine, preko 800.000 kosovskih Albanaca, otprilike jedna trećina ukupnog albanskog stanovništva na Kosovu, proterano je sa Kosova. Smatralo se da je još nekoliko hiljada ljudi raseljeno unutar Kosova. Nepoznat broj kosovskih Albanaca poginuo je u operacijama, koje su vodile snage SRJ i Srbije. Dana 3. juna 1999. godine, SRJ i Srbija su prihvatile načela za rešavanje krize na Kosovu, dokument koji su njihovim predstavnicima uručili Marti Ahtisari (Martti Ahtisaari), predstavnik Evropske unije, i Viktor Černomirdin (Viktor Chernomyrdin), specijalni predstavnik predsednika Ruske Federacije (Russia). Ovim dokumentom, nakon koga je usledila Rezolucija 1244 Saveta bezbednosti

iz 1999. godine, predviđeno je političko rešenje krize na Kosovu, uključujući neposredan prekid nasilja i brzo povlačenje vojnih, policijskih i paravojnih snaga SRJ i Srbije, te prisustvo predstavnika međunarodnih civilnih institucija i snaga bezbednosti na Kosovu pod okriljem Ujedinjenih nacija. Dana 9. juna 1999. godine, između NATO-a, čiji je predstavnik bio general ser Majkl Džekson (Sir Michael Jackson), i predstavnika VJ i MUP-a potpisan je Vojnotehnički sporazum (Kumanovo Military – Technical Agreement), kojim je predviđeno povlačenje svih snaga SRJ i Srbije sa Kosova. Prema odredbama Vojnotehničkog sporazuma, kampanja bombardovanja ciljeva u SRJ, koju je vodio NATO, trebala je da bude okončana nakon potpunog povlačenja snaga SRJ i Srbije. Dana 20. juna 1999. godine, KFOR, Snage za Kosovo, objavio je da su se snage SRJ i Srbije potpuno povukle sa Kosova.

SUDIJA MEJ: Ovim smo završili čitanje. Hvala vam. Ono što preostaje, a što je vezano za ovu optužnicu i odnosi se na novu tačku, tačku 2, jeste da se pita optuženi kako se izjašnjava o optužnici. Slobodane Miloševiću, ova nova tačka, tačka 2, koja se odnosi na kosovske Albance, koji su bili interno raseljeni, optužuje vas za ta i druga nehumana dela, prisilno premeštanje, koja se kažnjavaju po članu 5(1) Statuta tribunala. Kako se izjašnjavate po toj tački optužnice: da li ste krivi, ili niste krivi?

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Želim da kažem da tekst koji smo upravo sada čuli, sam po sebi pokazuje da je optužnica lažna, a isto tako i dokaz, koji je tražio gospodin Robinson (Robinson), u vezi sa pristrasnošću te lažne optužnice i tužioca. A evo iz dva razloga. Prvo, tu se potpuno nastoji da se zamene strane u sukobu....

SUDIJA MEJ: Gospodine Miloševiću, nismo došli ovamo da slušamo vaše argumente. Na vama je da se izjasnite da li ste krivi, ili niste, po optužnici. Molim vas da me ne prekidate. U slučaju ako vi odbijete da se izjasnite, Pretresno veće ima pravo da to uradi u vaše ime i da vaše odbijanje da se izjasnite, prihvati kao izjašnje-

nje da niste krivi. Baš ćemo to uraditi. Dobro znate, gospodine Miloševiću, da ćete imati mogućnosti da nam se obratite u neko drugo vreme. Prema tome, mi ćemo sada uneti da ste se izjasnili da niste krivi u odnosu na tu tačku optužnice. Sada ćemo preći na drugi deo rasprave. Gospodine Miloševiću, imaćete mogućnost da nam se obratite kasnije, a sada nije to vreme. Jedino što sada možete da uradite jeste da se izjasnite o krivici u odnosu na tačku optužnice. Sada ćemo preći na drugi deo naše rasprave, koji se tiče hrvatske optužnice. Gospodine Miloševiću, molim vas da nas više ne prekidate. Preći ćemo na sledeće pitanje predviđeno za ovu raspravu, a to je hrvatska optužnica i prvo pojavljivanje veza-
no za nju. Izvolite, gospodine Vladimirov.

PRIJATELJ SUDA VLADIMIROV: Ukoliko mi dozvolite, časni Sude, pretpostavljam da neizjašnjavanje gospodina Miloševića uzimate kao negativno izjašnjavanje o krivici.

SUDIJA MEJ: Tačno je. Ukoliko nisam rekao, njegovo neizjašnjavanje smo uzeli kao negativno izjašnjavanje o krivici.

Čitanje optužnice za Hrvatsku

sekretar: "Tužilac Međunarodnog suda protiv Slobodana Miloševića, Optužnica: Tužilac Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju, u skladu sa svojim ovlašćenjima iz člana 18 Statuta Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju, dalje, Statut Međunarodnog suda, optužuje Slobodana Miloševića-za zločine protiv čovečnosti, teške povrede Ženevskih konvencija (Geneva Conventions) i kršenja zakona i običaja ratovanja, kako sledi. Optuženi Slobodan Milošević, sin Svetozara Miloševića, rođen je 20. avgusta 1941. godine u Požarevcu u današnjoj Srbiji. Godine 1964. diplomirao je pravo na Univerzitetu u Beogradu i započeo karijeru kao privredni rukovodilac i bankar. Do 1978. godine bio je zamenik direktora, a zatim generalni direktor preduzeća "Teh-

nogas", velikog naftnog preduzeća u Socijalističkoj Federativnoj Republici Jugoslaviji. Zatim je postao predsednik Beogradske banke, odnosno Beobanke, jedne od najvećih banaka u SFRJ i na tom radnom mestu je ostao do 1983. godine. Slobodan Milošević je postao član Saveza komunista Jugoslavije 1959. godine. Godine 1984. postao je predsednik Gradskog komiteta Saveza komunista Beograda. Za predsednika Predsedništva Centralnog komiteta Saveza komunista Srbije izabran je 1986. godine i ponovo 1988. godine. Savez komunista Srbije i Socijalistički savez radnog naroda Srbije ujedinili su se 16. jula 1990. godine u novu stranku, koja je nazvana Socijalistička partija Srbije, SPS. 17. jula 1990. godine za njenog predsednika izabran je Slobodan Milošević i na toj funkciji ostao je do danas, osim u periodu od 24. maja 1991. do 24. oktobra 1992. godine. Slobodan Milošević je izabran za predsednika Predsedništva tadašnje Socijalističke Republike Srbije 8. maja 1989. godine, i ponovo 5. decembra 1989. godine. Posle usvajanja novog ustava 28. septembra 1990. godine, Socijalistička Republika Srbija postala je Republika Srbija, a Slobodan Milošević je na višestranačkim izborima održanim u decembru 1990. godine izabran na novoustanovljenu funkciju predsednika Republike Srbije. Ponovo je izabran na ovu funkciju na izborima održanim 20. decembra 1992. godine. Po isteku dva mandata na funkciji predsednika Republike Srbije, Slobodan Milošević je 15. jula 1997. godine izabran za predsednika Savezne Republike Jugoslavije, odnosno SRJ, a zvanično je stupio na dužnost 23. jula 1997. godine. Posle poraza na predsedničkim izborima u Saveznoj Republici Jugoslaviji, održanim u septembru 2000. godine, Slobodan Milošević je 6. oktobra 2000. godine prestao da obavlja ovu funkciju.

Individualna krivična odgovornost, član 7(1) Statuta Međunarodnog suda. Slobodan Milošević snosi individualnu krivičnu odgovornost za zločine navedene u članovima 2, 3 i 5 Statuta Međunarodnog krivičnog suda i opisane u ovoj optužnici, koje je planirao, podsticao, naredio, počinio, ili čije je planiranje, pripremu ili izvršenje na drugi način pomagao i podržavao. Kad koristi u ovoj optužnici reč "počiniti" tužilac nema nameru da sugerise da je

optuženi fizički počinio ijedan od zločina za koji se lično tereti. Reč "počiniti" se u ovoj optužnici odnosi na učestvovanje u zajedničkom zločinačkom poduhvatu, u svojstvu saizvršioca. Slobodan Milošević je učestvovao u zajedničkom zločinačkom poduhvatu, kako je navedeno u paragrafima od 24 do 26. Svrha ovog zajedničkog zločinačkog poduhvata bila je prisilno uklanjanje hrvatskog i drugog nerspskog stanovništva približno s jedne trećine teritorije Republike Hrvatske, teritorije za koju je on planirao da postane deo nove države pod srpskom dominacijom, činjenjem zločina kojima se krše odredbe članova 2, 3 i 5 Statuta Međunarodnog suda. Ova područja obuhvatala su one oblasti, koje su srpske vlasti pominjale i koje se ovde pominju pod nazivima Srpska autonomna oblast, odnosno SAO Krajina i SAO Zapadna Slavonija, Baranja i zapadni Srem, odnosno SBZS, za koje su srpske vlasti od 19. decembra 1991. godine koristile zajednički naziv Republika Srpska Krajina, odnosno RSK i Dubrovačku republiku. Ovaj zajednički zločinački poduhvat osmišljen je pre 1. avgusta 1991. godine, a trajao je najmanje do juna 1992. godine. Među pojedincima koji su uzeli učešća u ovom zajedničkom zločinačkom poduhvatu, bili su: Slobodan Milošević, Borisav Jović, Branko Kostić, Veljko Kadijević, Blagoje Adžić, Milan Babić, Milan Martić, Goran Hadžić, Jovica Stanišić, Franko Simatović zvani Frenki, Tomislav Simović, Vojislav Šešelj, Momir Bulatović, Aleksandar Vasiljević, Radovan Stojičić zvani Badža, Željko Ražnatović zvani Arkan, i ostali znani i neznani učesnici. Zločini nabrojani u tačkama od 1 do 32 ove optužnice bili su deo cilja zajedničkog zločinačkog poduhvata. Alternativno, zločini nabrojani u tačkama od 1 do 13 i od 17 do 32 bili su prirodne i predvidive posledice ostvarenja cilja zajedničkog zločinačkog poduhvata, a optuženi je bio svestan toga da su takvi zločini mogući ishod izvršenja zajedničkog zločinačkog poduhvata. Da bi se uspešno realizovao cilj zajedničkog zločinačkog poduhvata, Slobodan Milošević je radio u sprezi sa, ili preko nekolicine pojedinaca, koji su učestvovali u ovom zajedničkom zločinačkom poduhvatu. Svaki učesnik ili saizvršilac zajedničkog zločinačkog poduhvata odigrao je svoju ulogu, ili više uloga, koje

su značajno doprinosile ukupnom cilju poduhvata." Paragrafi 10 do 23 odnose se na druga lica, s toga će čitanje optužnice biti nastavljeno od paragrafa 24. "Od 1987. godine do kraja 2000. godine, Slobodan Milošević bio je dominantna politička ličnost u Srbiji. Stekao je kontrolu nad svim aspektima vlasti u Srbiji, uključujući policiju i druge službe državne bezbednosti. Pored toga, stekao je kontrolu nad političkim liderima Kosova, Vojvodine i Crne Gore. U svojstvu predsednika Srbije i zahvaljujući svom rukovodećem položaju u SPS-u, Slobodan Milošević je vršio efektivnu kontrolu, ili je imao znatan uticaj na gorenavedene učesnike u zajedničkom zločinačkom poduhvatu, te je, bilo sam, bilo u sprezi s njima i drugim znanim i neznanim osobama, efektivno kontrolisao, ili u znatnoj meri uticao na postupke saveznog Predsedništva SFRJ i kasnije SRJ, Ministarstvo unutrašnjih poslova Srbije, to jest MUP-a, JNA, pripadnika TO, kojim su rukovodili Srbi na teritorijama koje su predmet ove optužnice, kao i grupa srpskih dobrovoljaca. Slobodan Milošević, delujući sam ili u sprezi s drugim učesnicima zajedničkog zločinačkog poduhvata, učestvovao je u zajedničkom zločinačkom poduhvatu na sledeći način: a) davao je uputstva i pružao pomoć političkom rukovodstvu SAO SBZS, SAO Zapadna Slavonija, SAO Krajina i RSK prilikom preuzimanja vlasti na tim područjima i kasnije prilikom prisilnog uklanjanja hrvatskog i drugog nesrpskog stanovništva; b) pružao je finansijsku, materijalnu i logističku podršku regularnim i neregularnim vojnim snagama neophodnim za preuzimanje vlasti na tim područjima i kasnije prisilno uklanjanje hrvatskog i drugog nesrpskog stanovništva; c) dao je uputstva organima Vlade Republike Srbije da formiraju oružane snage odvojene od saveznih oružanih snaga, radi angažovanja u borbenim dejstvima van Republike Srbije, a posebno na navedenim područjima u Hrvatskoj i kasnije u prisilnom uklanjanju hrvatskog i drugog nesrpskog stanovništva; d) učestvovao je u formiranju, finansiranju, snabdevanju, pružanju podrške i rukovođenju specijalnim snagama Ministarstva unutrašnjih poslova Republike Srbije. Te specijalne snage su formirane i data im je podrška da bi pomogle u ostvarivanju cilja zajedničkog zločinač-

kog poduhvata počinjenjem zločina, koji predstavljaju povredu članova 2, 3 i 5 Statuta Međunarodnog suda; e) učestvovao je u pružanju finansijske, logističke i političke podrške i rukovođenju srpskim neregularnim i paravojnim snagama. Takva podrška davana je kao potpora zajedničkom zločinačkom poduhvatu počinjenjem zločina, koji predstavljaju povredu članova 2, 3 i 5 Statuta Međunarodnog suda; f) učestvovao je u planiranju i pripremama za preuzimanje vlasti u SAO SBZS, SAO Zapadnoj Slavoniji, SAO Krajini i Dubrovačkoj republici i kasnije prisilno uklanjanje hrvatskog i drugog nesrpskog stanovništva; g) vršio je efektivnu kontrolu i imao znatan uticaj na JNA, koja je učestvovala u planiranju, pripremi i izvršenju prisilnog uklanjanja hrvatskog i drugog nesrpskog stanovništva iz SAO SBZS, SAO Zapadne Slavonije, SAO Krajine i Dubrovačke republike; h) pružao je finansijsku, logističku i političku podršku jedinicama TO i srpskim dobrovoljačkim jedinicama, koje su delovale u SAO SBZS, SAO Zapadnoj Slavoniji, SAO Krajini i u Dubrovačkoj republici, a koje su pomagale u sprovođenju cilja zajedničkog zločinačkog poduhvata počinjenjem zločina, koji predstavljaju povredu članova 2, 3 i 5 Statuta Međunarodnog suda; i) efektivno je nalagao da se donose zakoni i propisi vezani za angažovanje jedinica JNA, TO i srpskih dobrovoljačkih jedinica u Hrvatskoj; j) rukovodio je, komandovao, kontrolisao, ili na drugi način pružao značajnu pomoć ili podršku JNA, snagama TO kojima su rukovodili Srbi i dobrovoljačkim jedinicama, razmeštenim u SAO SBZS, SAO Zapadnoj Slavoniji, SAO Krajini i u Dubrovačkoj republici, angažovanim na sprovođenju cilja zajedničkog zločinačkog poduhvata počinjenjem zločina koji predstavljaju povredu članova 2, 3 i 5 Statuta Međunarodnog suda; k) rukovodio je, komandovao, kontrolisao, ili na drugi način pružao značajnu pomoć ili podršku policijskim snagama MUP-a Republike Srbije, uključujući DB, čiji su pripadnici pomagali da se sprovede cilj zajedničkog zločinačkog poduhvata u SAO SBZS, SAO Zapadnoj Slavoniji, SAO Krajini i u Dubrovačkoj republici; l) finansirao je srpsku vojsku, policiju i neregularne snage u Hrvatskoj koji su počinili zločine koji se navode u optužnici; m) kontrolisao je, doprinomio i

na drugi način koristio državna sredstva javnog informisanja u Srbiji da bi manipulisao srpsko javno mnjenje širenjem preuveličanih i neistinitih poruka o nacionalno motivisanim napadima Hrvata na srpski narod, kako bi se među Srbima koji žive u Srbiji i Hrvatskoj stvorila atmosfera straha i mržnje. Propaganda koju su stvarala srpska sredstva javnog informisanja bila je važno oruđe koje je doprinelo tome da se u Hrvatskoj počine zločini. Slobodan Milošević je svesno i hotimično učestvovao u zajedničkom zločinačkom poduhvatu, deleći nameru ostalih učesnika u zajedničkom zločinačkom poduhvatu, ili svestan predvidivih posledica njihovih radnji. Po tom osnovu snosi individualnu krivičnu odgovornost za zločine navedene u članu 7(1) Statuta Međunarodnog suda, kao i odgovornost koja se navodi u istom ovom članu, zato što je planirao, podsticao, naredio ili na neki drugi način pomagao i podržavao planiranje, pripremu i izvršenje ovih zločina. Optuženi i ostali učesnici u zajedničkom zločinačkom poduhvatu delili su nameru i stanje svesti neophodne da se počini svaki od zločina kojima ih terete tačke od 1 do 32. **Član 7(3) Statuta Međunarodnog suda.** Slobodan Milošević, za vreme dok se nalazio na najvišim položajima vlasti, takođe snosi individualnu krivičnu odgovornost za dela i propuste svojih podređenih, u skladu sa članom 7(3) Statuta Međunarodnog suda. Nadređeni je odgovoran za krivična dela svojih podređenih ako je znao ili je bilo razloga da zna da se njegovi podređeni spremaju da počine takva dela, ili da su ih već počinili, a nadređeni nije preduzeo neophodne i razumne mere da spreči takva dela ili kazni počinioce. Najmanje od marta 1991. godine do 15. juna 1992. godine, Slobodan Milošević je imao kontrolu nad četvoročlanim "srpskim blokom" u Predsedništvu SFRJ, kasnije SRJ. Te četiri osobe bile su: Borisav Jović, predstavnik Republike Srbije, Branko Kostić, predstavnik Republike Crne Gore, Jugoslav Kostić, predstavnik Autonomne Pokrajine Vojvodine i Sejdo Bajramović, predstavnik Autonomne Pokrajine Kosova i Metohije. Slobodan Milošević je koristio Borisava Jovića i Branka Kostića kao svoje glavne zastupnike u Predsedništvu i preko njih rukovodio postupcima "srpskog bloka". Od 1. oktobra 1991. godi-

ne, u odsustvu predstavnika Hrvatske, Slovenije, Makedonije i Bosne i Hercegovine, četvoročlani "srpski blok" vršio je vlast Predsedništva, koja je uključivala i ovlašćenja kolektivnog vrhovnog komandanta JNA. Ovo "krnje" predsedništvo bespogovorno je izvršavalo politiku Slobodana Miloševića. Savezno predsedništvo imalo je efektivnu kontrolu nad JNA u svojstvu Vrhovnog komandanta, te nad jedinicama TO i dobrovoljačkim jedinicama koje su delovale u koordinaciji sa i pod nadzorom JNA. Generali Veljko Kadijević i Blagoje Adžić, koji su rukovodili i nadzirali snage JNA u Hrvatskoj, stalno su komunicirali s optuženim i konsultovali se sa njim. Slobodan Milošević je imao efektivnu kontrolu nad KOS-om, kontraobaveštajnom službom JNA. Zahvaljujući kontroli koju je imao nad rukovodiocima KOS-a, a posebno u slučaju generala Aleksandra Vasiljevića, u Hrvatskoj su angažovani agenti KOS-a. Agenti KOS-a su u Hrvatskoj sprovodili politiku Slobodana Miloševića usmeravajući postupke lokalnih političkih rukovodilaca hrvatskih Srba, usmeravajući i pružajući podršku lokalnoj srpskoj policiji i snagama bezbednosti, te dovodeći u Hrvatsku srpske dobrovoljačke grupe i pružajući podršku njihovim aktivnostima. Slobodan Milošević, shodno članu 7(3) Statuta Međunarodnog suda, stoga snosi individualnu krivičnu odgovornost za učešće pripadnika jedinica JNA, TO i dobrovoljačkih jedinica, koje su delovale u koordinaciji sa JNA i pod njenim nadzorom, u zločinima opisanim u ovoj optužnici. Od trenutka kada je Slobodan Milošević došao na vlast u Srbiji, imao je kontrolu nad najvažnijim funkcionerima MUP-a Srbije, među kojima su bili Radmilo Bogdanović i Zoran Sokolović, obojica ministri unutrašnjih poslova Srbije, samo u različito vreme, Radovan Stojčić, zamenik ministra unutrašnjih poslova, te Jovica Stanišić i Franko Simatović, visoki funkcioneri DB-a. Preko ovih funkcionera Slobodan Milošević je sprovodio efektivnu kontrolu nad agentima MUP-a i DB-a, koji su rukovodili i podržavali aktivnosti lokalnih političkih lidera Srba u Hrvatskoj, srpske policije i snaga bezbednosti, te dovodili u Hrvatsku srpske dobrovoljačke grupe i pružali podršku njihovim aktivnostima. Optuženi Slobodan Milošević, shodno članu 7(3) Statuta Međunarodnog suda,

stoga snosi individualnu krivičnu odgovornost za učešće pripadnika MUP-a i DB-a Srbije u zločinima opisanim u ovoj optužnici. **Optužbe: tačka 1 – progoni.** Od 1. avgusta 1991. godine, ili približno tog datuma, do juna 1992. godine, Slobodan Milošević, delujući sam ili u sprezi sa drugim znanim i neznanim učesnicima zajedničkog zločinačkog poduhvata, planirao je, podsticao, naredio, počinio ili na neki drugi način pomagao i podržavao planiranje, pripremu ili izvršenje progona hrvatskog i drugog nesrpskog civilnog stanovništva na područjima SAO SBZS, SAO Zapadna Slavonija, SAO Krajina i Dubrovačke republike. U celom tom periodu, srpske snage, koje su sačinjavale jedinice JNA, lokalnog TO i jedinice TO iz Srbije i Crne Gore, lokalne policijske jedinice i policijske jedinice MUP-a Srbije i paravojne jedinice, napale su i preuzele vlast u gradovima, selima i naseljima na gorenavedenim područjima. Nakon preuzimanja vlasti, srpske snage, u saradnji sa lokalnim srpskim vlastima, uspostavile su režim progona, zamišljen tako da se hrvatsko i ostalo nesrpsko civilno stanovništvo istera sa tih područja. Ovi progoni bili su zasnovani na političkim, rasnim ili verskim osnovama i obuhvatali su sledeće: a) istrebljenje, ili ubistvo više stotina hrvatskih i drugih nesrpskih civila, uključujući žene i starije osobe, u Dalju, Erdutu, Klisi, Lovasu, Vukovaru, Voćinu, Baćinu, Saborskom i okolnim selima, Škabrnji, Nadinu, Bruškoj, te u Dubrovniku i njegovoj okolini, kao što je detaljno opisano u paragrafima od 38 do 59 i od 73 do 75; b) dugotrajno i rutinsko zatvaranje i zatočenje više hiljada hrvatskih i drugih nesrpskih civila u zatočeničkim objektima u Hrvatskoj i izvan nje, uključujući zatvoreničke logore koji su se nalazili u Crnoj Gori, Srbiji i Bosni i Hercegovini, kao što je i detaljno opisano u paragrafu 64; c) uspostavljanje i održavanje nehumanih životnih uslova za hrvatske i druge nesrpske civile, zatočene u pomenutim zatočeničkim objektima; d) višekratno mučenje, batinanje i ubijanje hrvatskih i drugih nesrpskih civila zatočenih u pomenutim zatočeničkim objektima; e) dugotrajan i čest prisilni rad hrvatskih i drugih nesrpskih civila, zatočenih u pomenutim zatočeničkim objektima, ili u kućnom pritvoru u svojim domovima u Vukovaru, Dalju, Lova-

su, Erdutu, Saborskom, Voćinu i Tovarniku. Prisilni rad je obuhvatao kopanje grobova, utovar municije za srpske snage, kopanje rovova i druge vidove manualnog rada na linijama fronta; f) višekratni seksualni delikti koje su srpski vojnici vršili nad hrvatskim i drugim nesrpskim civilima lišenim slobode i u pomenutim zatočeničkim objektima; g) protivpravni napadi na Dubrovnik i nebranjena hrvatska sela širom gorenavedenih područja; h) uvođenje restriktivnih i diskriminatorskih mera protiv hrvatskog i drugog nesrpskog civilnog stanovništva, kao što je ograničavanje slobode kretanja, smenjivanje sa položaja vlasti u lokalnim vladinim institucijama i u policiji, otpuštanje sa posla i samovoljni pretresi njihovih kuća; i) premlaćivanje i pljačkanje hrvatskih i drugih nesrpskih civila; j) mučenje i premlaćivanje hrvatskih i drugih nesrpskih civila za vreme i nakon njihovog hapšenja; k) deportacija ili prisilno premeštanje najmanje 170.000 hrvatskih i drugih nesrpskih civila sa gorenavedenih područja, uključujući i deportaciju najmanje 5.000 stanovnika Iloka i 20.000 stanovnika Vukovara u Srbiju, te prisilno premeštanje na druge lokacije u Hrvatskoj najmanje 2.500 stanovnika Erduta, kao što je detaljno opisano u paragrafima od 67 do 69; l) hotimično uništavanje stambenih objekata i druge javne i privatne imovine, kulturnih ustanova, istorijskih spomenika i verskih objekata hrvatskog i drugog nesrpskog stanovništva u Dubrovniku i njegovoj okolini, Vukovaru, Erdutu, Lovasu, Šarengradu, Bapskoj, Tovarniku, Voćinu, Saborskom, Škabrnji, Nadinu i u Bruškoj, kao što je opisano u paragrafima 71 i od 77 do 82. Ovim delima i propustima, Slobodan Milošević počinio je: tačka 1 – progone na političkoj, rasnoj i verskoj osnovi – zločin protiv čovečnosti, kažnjiv prema članovima 5(h), 7(1) i 7(3) Statuta Međunarodnog suda; tačke od 2 do 5 – istrebljenje, ubistvo, hotimično lišavanje života. Od 1. avgusta 1991. godine do juna 1992. godine, Slobodan Milošević, delujući sam ili u sprezi sa drugim znanim i neznanim učesnicima zajedničkog zločinačkog poduhvata, planirao je, podsticao, naredio, počinio ili na neki drugi način pomagao i podržavao planiranje, pripremu ili izvršenje istrebljenja, ubistva i hotimičnog lišavanja života hrvatskih i drugih nesrpskih

skih civila na područjima SAO Zapadne Slavonije, SAO Krajine i SAO SBZS, kako je navedeno u paragrafima od 39 do 59 ove optužnice. **SAO Zapadna Slavonija:** Počev od avgusta 1991. godine, srpske snage, među kojima i dobrovoljačke jedinice šešeljevaca i Belih orlova, imale su kontrolu nad Voćinom. 13. decembra 1991. godine, dok su se srpske snage povlačile iz Voćina i njegove okoline, oni su išli od kuće do kuće i ubili veliki broj preostalih hrvatskih civila. Pre nego što su se povukli 13. decembra 1991. godine, pripadnici ove dve jedinice ubili su ukupno 32 civila. Preživeli su samo oni koji su se sakrili, a koje srpske snage nisu pronašle. Imena žrtava navode se u Dodatku 1, koji se daje u prilogu ove optužnice. **SAO Krajina:** Otprilike od 7. oktobra 1991. godine, srpske snage koje su se sastojale od JNA, pripadnika TO i pripadnika Milicije SAO Krajine, zvane i policija SAO Krajine i Martićeva policija, kontrolisale su područje Hrvatske Kostajnice. Većina hrvatskih civila pobegla je iz svojih kuća za vreme napada u septembru 1991. godine. Oko 120 hrvatskih civila, uglavnom žena, starih i nemoćnih osoba, ostalo je u selima Dubica, Cerovljani i Baćin. Ujutro 20. oktobra 1991. godine, pripadnici srpskih snaga uhvatili su 53 civila u Dubici i zatočili ih u seoskom vatrogasnom domu. U toku tog dana i noći, desetoro je pušteno na slobodu zato što su bili Srbi, ili su imali veze sa Srbima. 21. oktobra 1991. godine, srpske snage odvele su preostala 43 Hrvata na jedno mesto u blizini sela Baćin. Pored njih, srpske snage su iz Baćina i Cerovljana na to isto mesto dovele najmanje 13 nesrpskih civila. Tu su ubili svih 56 žrtava. Otprilike u isto vreme, pripadnici srpskih snaga su na jedno nepoznato mesto odveli još 30 civila iz sela Baćin i još 24 civila iz sela Dubica i Cerovljani i tamo ih ubili. Imena žrtava navode se u Dodatku 1, koji se daje u prilogu ove optužnice. Od početka avgusta 1991. godine do 12. novembra 1991. godine, srpske snage, uključujući JNA, TO i Martićevu policiju, napale su hrvatska sela Saborsko, Poljanak i Lipovanić. Čim su srpske snage ušle u ova sela, ubile su sve preostale nesrpske stanovnike koje su tamo zatekle. Dana 28. oktobra 1991. godine, jedinice TO ušle su u Lipovanić i ubile osam civila. Imena žrtava navode se u Dodatku

1, koji se daje u prilogu ove optužnice. Dana 7. novembra 1991. godine, jedinice JNA i TO, a posebno specijalna jedinica JNA iz Niša, ušle su u zaselak Vukovići u blizini Poljanka i pogubile devet civila. Imena žrtava navode se u Dodatku 1, koji se daje u prilogu ove optužnice. Dana 12. novembra 1991. godine, pripadnici JNA, Martićeve policije i TO ušli su u selo Saborsko, gde su ubili najmanje 20 hrvatskih civila. Posle toga selo je srušeno sa zemljom. Imena žrtava navode se u Dodatku 1, koji se daje u prilogu ove optužnice. U novembru 1991. godine, srpske snage, koje su se sastojale od JNA, TO i Martićeve policije napale su selo Škabrnja u blizini Zadra. 18. novembra 1991. godine, srpske snage ušle su u Škabrnju. Idući od kuće do kuće, ubile su najmanje 38 nesrpskih civila u njihovim domovima i na ulicama. Imena žrtava navode se u Dodatku 1, koji se daje u prilogu ove optužnice. Osim toga, kada su srpske snage napale susedno selo Nadin, ubile su sedam nesrpskih civila. Imena žrtava navode se u Dodatku 1, koji se daje u prilogu ove optužnice. Između 18. novembra i februara 1992. godine, živote su izgubili svi preostali hrvatski civili u Škabrnji. Srpske snage ubile su 26 preostalih starih i nemoćnih hrvatskih civila. Imena žrtava navode se u Dodatku 1, koji se daje u prilogu ove optužnice. Dana 21. decembra 1991. godine, srpske snage, a posebno pripadnici Martićeve policije, ušli su u selo Bruška i zaselak Marinović i ubili 10 civila, među kojima devet Hrvata. Imena žrtava navode se u Dodatku 1, koji se daje u prilogu ove optužnice. **Vukovarska bolnica:** Na dan, ili približno 20. novembra 1991. godine, kao deo opšte kampanje progona, srpske vojne snage pod komandom, kontrolom ili uticajem JNA, TO SBZS i drugih učesnika u zajedničkom zločinačkom poduhvatu, odvele su oko 255 Hrvata i drugih nesrba iz Vukovarske bolnice, nakon preuzimanja vlasti u tom gradu. Žrtve su prebačene u kasarnu JNA, a zatim na Poljoprivredno dobro "Ovčara", oko pet kilometara južno od Vukovara. Tu su pripadnici srpskih snaga satima tukli i mučili žrtve. Tokom večeri, 20. novembra 1991. godine, vojnici su žrtve u grupama od 10 do 20 prevozili na jedno udaljeno stratište između Poljoprivrednog dobra "Ovčara" i Grabova, gde su na njih pucali

iz vatrenog oružja i ubili ih. Njihova tela pokopana su u masovnu grobnicu. Imena žrtava navode se u Dodatku 1, koji se daje u prilogu ove Optužnice. **SAO SBZS**: U septembru i oktobru 1991. godine, srpske snage, pripadnici TO i milicije SAO SBZS, hapsile su hrvatske civile i zatvarale ih u jedan zatočenički objekat u zgradi policije u Dalju. 21. septembra 1991. godine, Goran Hadžić i Željko Ražnatović otišli su u ovaj zatočenički objekat i naredili da se dva zatočenika puste na slobodu. Pripadnici TO SAO SBZS, predvođeni Željkom Ražnatovićem, ubili su iz vatrenog oružja 11 zatočenika i pokopali njihova tela u masovnu grobnicu u selu Čelije. Imena žrtava navode se u Dodatku 1, koji se daje u prilogu ove optužnice. Dana 4. oktobra 1991. godine, pripadnici TO SAO SBZS, predvođeni Željkom Ražnatovićem, ušli su u zatočenički objekat u zgradi policije u Dalju i iz vatrenog oružja ubili 28 zatočenika, hrvatskih civila. Tela žrtava odneta su iz zgrade i bačena u obližnju reku Dunav. Imena žrtava navode se u Dodatku 1, koji se daje u prilogu ove optužnice. Dana 18. oktobra 1991. godine, pripadnici JNA, TO SAO SBZS i dobrovoljačke jedinice Dušan Silni, prisilili su 50 hrvatskih civila, zatočenih radi prisilnog rada u zgradi zadruga u Lovasu, da odu do jednog minskog polja u okolini sela Lovas, koje se nalazi oko 20 kilometara jugozapadno od Vukovara. Na putu prema tom minskom polju, pripadnici ovih srpskih snaga ubili su iz vatrenog oružja jednog zatočenika. Kada su došli do minskog polja, zatočenici su prisiljeni da uđu u minsko polje i da nogama čiste tlo ispred sebe, kako bi polje očistili od mina. Eksplođirala je najmanje jedna mina, a srpske snage su otvorile vatru na zatočenike. Poginuo je 21 zatočenik, ili u minskoj eksploziji, ili u puščanoj vatri. Imena žrtava navode se u Dodatku 1, koji se daje u prilogu ove optužnice. Dana 9. novembra 1991. godine, pripadnici TO SAO SBZS, predvođeni Željkom Ražnatovićem i pripadnici milicije SAO SBZS uhapsili su mađarske i hrvatske civile u Erdutu, Dalj planini i Erdut planini i odveli ih u centar za obuku TO u Erdutu, gde su narednog dana iz vatrenog oružja ubili njih 12. Imena žrtava navode se u Dodatku 1, koji se daje u prilogu ove optužnice. Nekoliko dana posle 9. novembra

1991. godine, pripadnici SNB-a SBZS, u saradnji sa nekoliko pripadnika Arkanovih tigrova, uhapsili su i pogubili troje civila, od kojih su dvoje bili članovi porodice prvobitno uhapšenih žrtava, Mađara, koji su se raspitivali za sudbinu svojih rođaka. Tela osam od prvobitnih 12 žrtava pokopana su u selu Čelije, a jedna žrtva pokopana je u daljskom ataru. Tela još tri žrtve bačena su u jedan bunar u Borovu. Imena žrtava navode se u Dodatku 1, koji se daje u prilogu ove optužnice. 3. juna 1992. godine, pripadnici SNB-a, u saradnji sa pripadnicima Arkanovih tigrova, uhapsili su Mariju Senaši, rođenu 1937. godine, člana porodice prvobitnih žrtava Mađara, koja se i dalje raspitivala za sudbinu svojih rođaka. Ova žena je kasnije ubijena, a njeno telo bačeno je u jedan napušten bunar u Dalj planini. Dana 11. novembra 1991. godine, pripadnici TO SAO SBZS, pod komandom Željka Ražnatovića, uhapsili su sedam nesrpskih civila u selu Klisa. Dva zatočenika, koji su među rođacima imali Srbe, pušteni su na slobodu. Preostalih pet civila odvedeno je u centar za obuku TO u Erdutu. Pošto su ih ispitali, ubili su i pokopali žrtve u masovnu grobnicu u selu Čelije. Imena žrtava navode se u Dodatku 1, koji se daje u prilogu ove optužnice. Između 18. i 20. novembra 1991. godine, po okončanju vojnih operacija u Vukovaru i njegovoj okolini, JNA je deportovala na hiljade Hrvata i drugih nesrpskih stanovnika na teritoriju Republike Srbije. Na zahtev Gorana Hadžića da se zadrže oni nesrbi za koje se sumnja da su učestvovali u vojnim operacijama, JNA je 20. novembra 1991. godine, ili približno tog datuma, prebacila veliki broj stanovnika Vukovara u zatočeničke objekte u Dalju. Tu su pripadnici srpskog TO izdvojili one za koje se sumnjalo da su učestvovali u odbrani Vukovara. Izdvojene zatočenike su ispitali, tukli i mučili. Pogubljeno je najmanje 34. Imena žrtava navode se u Dodatku 1, koji se daje u prilogu ove optužnice. Dana 10. decembra 1991. godine, pripadnici TO SAO SBZS, predvođeni Željkom Ražnatovićem, i pripadnici milicije SAO SBZS uhapsili su pet nesrpskih seljana iz Erduta. Žrtve su odvedene u centar za obuku TO u Erdutu i kasnije ubijene. Tela tri žrtve kasnije su bačena u jedan bunar u daljskom ataru. Imena žrtava navode se u Dodatku 1, koji

se daje u prilogu ove optužnice. Od 22. decembra 1991. godine do 25. decembra 1991. godine, pripadnici TO SAO SBZS, predvođeni Željkom Ražnatovićem, i pripadnici milicije SAO SBZS uhapsili su u Erdutu sedam civila, Mađara i Hrvata i doveli ih u centar za obuku TO u Erdutu. 26. decembra 1991. godine, ubijeni su iz vatrenog oružja. Tela šest žrtava pokopana su u daljskom ataru. Imena žrtava navode se u Dodatku 1, koji se daje u prilogu ove optužnice. Dana 21. februara 1992. godine, pripadnici TO SAO SBZS, predvođeni Željkom Ražnatovićem, i pripadnici Milicije SAO SBZS uhapsili su u Erdutu četiri nesrpska civila. Sve žrtve ispitivane su u centru za obuku TO u Erdutu, a zatim ubijene. Tela žrtava pokopana su u masovnoj grobnici u daljskom ataru. Imena žrtava navode se u Dodatku 1, koji se daje u prilogu ove optužnice. Dana 4. maja 1992. godine, pripadnici Odeljenja za specijalne operacije DB-a uhapsili su u selu Grabovac pet nesrpskih civila. Ovi civili su odvedeni i ubijeni. Njihova tela kasnije su pokopana u Tikveš parku. Imena žrtava navode se u Dodatku 1, koji se daje u prilogu ove optužnice. Delima i propustima vezanim za incidente koji se navode u paragrafima od 39 do 49, Slobodan Milošević počinio je: tačka 2 – istrebljenje – zločin protiv čovečnosti, kažnjiv prema članovima 5(b), 7(1) i 7(3) Statuta Međunarodnog suda. Delima i propustima vezanim za sve incidente koji se navode u paragrafima od 39 do 59, Slobodan Milošević počinio je: tačka 3 – ubistvo – zločin protiv čovečnosti, kažnjiv prema članovima 5(a), 7(1) i 7(3) Statuta Međunarodnog suda; tačka 4 – ubistvo – kršenje zakona i običaja ratovanja, predviđeno zajedničkim članom 3(1)(a) Ženevskih konvencija iz 1949, kažnjivo prema članovima 3, 7(1) i 7(3) Statuta Međunarodnog suda. Delima i propustima vezanim za sve incidente koji se navode u paragrafima od 39 do 49 i od 52 do 59, Slobodan Milošević počinio je: tačka 5 – hotimično lišavanje života – tešku povredu Ženevskih konvencija iz 1949. godine, kažnjivu prema članu 2(a), članu 7(1) i članu 7(3) Statuta Međunarodnog suda. **Tačke od 6 do 13 – protivpravno zatočenje, zatvaranje, mučenje i nehumana dela.** Od avgusta 1991. godine do marta 1992. godine, Slobodan Milošević, deluju-

ći sam ili u sprezi sa drugim znanim i neznanim učesnicima zajedničkog zločinačkog poduhvata, planirao je, podsticao, narredio, počinio ili na drugi način pomagao i podržavao planiranje, pripremu ili izvršenje protivpravnog zatočenja ili zatvaranja pod nehumanim uslovima hrvatskog i drugog nesrpskog stanovništva sa područja SAO SBZS, SAO Zapadne Slavonije, SAO Krajine i Dubrovačke republike. Srpske vojne snage, koje su se sastojale od JNA, TO i dobrovoljačkih jedinica i delovale u saradnji sa lokalnim policijskim osobljem i policijskim osobljem Srbije, te lokalnim srpskim vlastima, uhapsile su i zatočile više hiljada hrvatskih i drugih nesrpskih civila sa navedenih područja u sledećim kratkoročnim i dugoročnim zatočeničkim objektima: vojno skladište JNA u Morinju, Crna Gora, oko 320 zatočenika; kasarna u Kumboru, Crna Gora, tranzitni zatočenički objekat kojim je upravljala JNA, u kome se nalazilo i mnoštvo zatočenika, koji su tu držani dugoročno; kasarna JNA u Bileći, Bosna i Hercegovina, oko stotinu zatočenika; Poljoprivredno dobro JNA "Stajićevo", Srbija, oko 1.700 zatočenika; kasarna JNA u Begejcima, Srbija, oko 260 zatočenika; kasarna JNA u Zrenjaninu, Srbija, mnoštvo zatočenika; vojni zatvor JNA u Sremskoj Mitrovici, Srbija, na stotine zatočenika; zatvor JNA u Kninu, SAO Krajina, oko 150 zatočenika; stara bolnica u Kninu, SAO Krajina, kojom je upravljala Martićeva milicija, oko 120 zatočenika; zgrade policije i hangar JNA i TO u blizini železničke stanice u Dalju, SAO SBZS, na stotine zatočenika; zgrada zadruga u Lovasu, SAO SBZS, kojom su upravljali pripadnici TO i dobrovoljačke jedinice Dušan Silni, oko 70 zatočenika; Centar za obuku TO u Erdutu, zvani i Arkanova vojna baza, SAO SBZS, kojim su upravljali pripadnici TO i Arkanovi tigrovi, oko 52 zatočenika; Poljoprivredno dobro JNA "Ovčara", u blizini Vukovara, SAO SBZS, oko 300 zatočenika; skladište JNA "Veleprometa" u blizini Vukovara, SAO SBZS, oko 100 zatočenika; vojni zatvor JNA u Šidu, SAO SBZS, oko 100 zatočenika; policijska stanica u Opatovcu, SAO SBZS, kojom je upravljala JNA, mnoštvo zatočenika; štala, ili radionica u Borovom Selu, SAO SBZS, kojom su upravljali pripadnici milicije i TO, oko 80 zatočenika. Životni uslovi u ovim zatočeničkim objek-

tima bili su brutalni i karakterisao ih je nehumano postupanje, pretrpanost, gladovanje, prisilni rad, neadekvatna zdravstvena zaštita i stalno fizičko i psihičko zlostavljanje, uključujući lažna pogubljenja, mučenje, premlaćivanje i seksualne delikte. Ovim delima i propustima Slobodan Milošević počinio je: tačka 6 – zatvaranje – zločin protiv čovečnosti, kažnjiv prema članovima 5(e), 7(1) i 7(3) Statuta Međunarodnog suda; tačka 7 – mučenje – zločin protiv čovečnosti, kažnjiv prema članovima 5(f), 7(1) i 7(3) Statuta Međunarodnog suda; tačka 8 – nehumana dela – zločin protiv čovečnosti, kažnjiv prema članovima 5(i), 7(1) i 7(3) Statuta Međunarodnog suda; tačka 9 – protivpravno zatočenje – tešku povredu Ženevskih konvencija iz 1949. godine, kažnjivu prema članovima 2(g), 7(1) i 7(3) Statuta Međunarodnog suda; tačka 10 – mučenje – tešku povredu Ženevskih konvencija iz 1949. godine, kažnjivu prema članovima 2(b), 7(1) i 7(3) Statuta Međunarodnog suda; tačka 11 – hotimično nanošenje velikih patnji – tešku povredu Ženevskih konvencija iz 1949. godine, kažnjivu prema članovima 2(c), 7(1) i 7(3) Statuta Međunarodnog suda; tačka 12 – mučenje – kršenje zakona i običaja ratovanja, sankcionisano zajedničkim članom 3(1)(a) Ženevskih konvencija iz 1949. godine, kažnjivo prema članovima 3, 7(1) i 7(3) Statuta Međunarodnog suda; tačka 13 – okrutno postupanje – kršenje zakona i običaja ratovanja, sankcionisano zajedničkim članom 3(1)(a) Ženevskih konvencija iz 1949. godine, kažnjivo prema članovima 3, 7(1) i 7(3) Statuta Međunarodnog suda. **Tačke od 14 do 16 – deportacija – prisilno premeštanje.** Od 1. avgusta 1991. godine do maja 1992. godine, Slobodan Milošević, delujući sam ili u sprezi sa drugima znanim i nezanim učesnicima zajedničkog zločinačkog poduhvata, planirao je, podsticao, naredio, počinio ili na neki drugi način pomagao i podržavao planiranje, pripremu ili izvršenje deportacija ili prisilnog premeštanja hrvatskog i drugog srpskog civilnog stanovništva sa područja SAO SBZS, SAO Zapadne Slavonije, SAO Krajine i Dubrovačke republike. Da bi ostvarile ovaj cilj, srpske snage, koje su se sastojale od JNA, TO i dobrovoljačkih jedinica, među kojima Beli orlovi, šešeljevci, Dušan Silni i Arkanovi

tigrovi, u saradnji sa policijskim jedinicama, uključujući Martićevu policiju, SNB i MUP Srbije i drugi, pod efektivnom kontrolom Slobodana Miloševića ili drugih učesnika u zajedničkom zločinačkom poduhvatu, opkolili su hrvatske gradove i sela i zatražili od njihovih stanovnika da predaju svoje oružje, uključujući i lovačke puške, koje su zakonito posedovali. Nakon toga su napali te gradove i sela, čak i onda kada su se stanovnici povinivali zahtevima. Name-ra ovih napada bila je da se stanovništvo natera u beg. Preuzevši kontrolu nad gradovima i selima, srpske snage su ponekad saku-pljale preostalo hrvatsko i drugo nesrpsko stanovništvo i prisilno ga premeštale na lokacije u Hrvatskoj pod kontrolom hrvatske vlade, ili ga deportovale na lokacije van Hrvatske, naročito u Srbiju i Crnu Goru. U drugim prilikama, srpske snage, u saradnji s lokalnim srpskim vlastima, nametale su nesrpskom stanovništvu restriktivne i diskriminatorne mere i vodile kampanju terora smišljenu da ih istera sa tog područja. Većinu preostalog nesrpskog stanovništva bi nakon toga deportovali ili prisilno premestili. Prema popisu stanovništva iz 1991. godine, hrvatsko i drugo nesrpsko stanovništvo bilo je u tim područjima zastupljeno kako sledi: SAO Krajina, 28 posto Hrvata, odnosno 70.708, 5 posto ostalih, odnosno 13.101; SAO Zapadna Slavonija, 29 posto Hrvata, odnosno 6.864, 11 posto ostalih, odnosno 2.577; SAO SBZS, 47 posto Hrvata, odnosno 90.454, 21 posto ostalih, odnosno 40.217. Praktično celokupno hrvatsko i nesrpsko stanovništvo sa tih područja prisilno je uklonjeno, deportovano ili ubijeno. Prema popisu stanovništva iz 1991. godine, struktura hrvatskog i drugog nesrpskog stanovništva u Dubrovačkoj republici bilo je oko 82 posto Hrvata, odnosno 58.836, 11 posto ostalih, odnosno 7.818. Zajednički zločinački poduhvat nije ostvario svoj cilj da se čitavo hrvatsko i nesrpsko stanovništvo Dubrovačke republike prisilno ukloni, deportuje ili ubije. Ovim delima i propustima, Slobodan Milošević počinio je: tačka 14 – deportaciju – zločin protiv čovečnosti, kažnjiv prema članovima 5(d), 7(1) i 7(3) Statuta Međunarodnog suda; tačka 15 – nehumana dela, prisilno premeštanje – zločin protiv čovečnosti, kažnjiv prema članovima 5(i), 7(1) i 7(3) Statu-

ta Međunarodnog suda; tačka 16 – protivpravnu deportaciju ili premeštanje – tešku povredu Ženevskih konvencija iz 1949. godine, kažnjivu prema članovima 2(g), 7(1) i 7(3) Statuta Međunarodnog suda.

SUDIJA MEJ: Sada bi bio adekvatan trenutak da napravimo pauzu. Nastavićemo sa radom za 20 minuta. Želim da dodam da se danas nećemo baviti drugim pitanjima, sem ovog prvobitnog pojavljivanja. Sa statusnom konferencijom ćemo se pozabaviti sutra.

(pauza)

SUDIJA MEJ: Izvolite. Možemo nastaviti.

Nastavak čitanja optužnice za Hrvatsku

sekretar: " *Tačke od 17 do 20 – bezobzirno razaranje, pljačka javne ili privatne imovine.* Od 1. avgusta 1991. godine do maja 1992. godine Slobodan Milošević je, delujući sam ili zajedno sa drugim znanim i neznanim učesnicima u zajedničkom zločinačkom poduhvatu, planirao, podsticao, naredio, počinio ili na drugi način pomagao i podržavao planiranje, pripremu ili izvršenje bezobzirnog razaranja i pljačke javne i privatne imovine hrvatskog i drugog nesrpskog stanovništva na teritorijama SAO SBZS, SAO Zapadna Slavonija i SAO Krajina, mada te akcije nisu bile opravdane vojnom nuždom. To namerno i bezobzirno razaranje i pljačka uključivali su pljačku i razaranje kuća za stanovanje i verskih i kulturnih objekata, a odigrali su se u sledećim gradovima i selima. SAO SBZS, od avgusta do oktobra 1991: gradovi i sela Dalj, Čelije, Vukovar, Erdut, Lovas, Šarengrad, Bapska i Tovarnik; SAO Zapadna Slavonija, od avgusta do decembra 1991: grad Voćin; SAO Krajina, od avgusta do decembra 1991: gradovi i sela Saborsko, Škabrnja, Nadin i Bruška. Tim delima i propustima Slobodan Milošević je počinio: tačka 17 – uništavanje i oduzimanje imovine koje nije opravdano vojnom nuždom, sprovedeno protivpravno i

bezobzirno – tešku povredu Ženevskih konvencija iz 1949. godine, kažnjivo po članovima 2(d), 7(1) i 7(3) Statuta Međunarodnog suda; tačka 18 –bezobzirno razaranje sela ili pustošenje koje nije opravdano vojnom nuždom – kršenje zakona i običaja ratovanja, kažnjivo po članovima 3(b), 7(1) i 7(3) Statuta Međunarodnog suda; tačka 19 – uništavanje ili hotimično nanošenje štete ustanovama namenjenim obrazovanju ili religiji – kršenje zakona i običaja ratovanja, kažnjivo po članovima 3(d), 7(1) i 7(3) Statuta Međunarodnog suda; tačka 20 – pljačku javne ili privatne imovine – kršenje zakona i običaja ratovanja, kažnjivo po članovima 3(e), 7(1) i 7(3) Statuta Međunarodnog suda. **Dubrovnik: tačke od 21 do 27 – ubistvo, hotimično oduzimanje života, hotimično nanošenje velikih patnji, okrutno postupanje, napadi na civile.** Od 1. oktobra 1991. do 7. decembra 1991. godine Slobodan Milošević je, delujući sam ili zajedno sa drugim znanim i neznanim učesnicima u zajedničkom zločinačkom poduhvatu, planirao, podsticao, naredio, počinio ili na drugi način pomagao i podržavao planiranje, pripremu ili izvršenje vojne kampanje usmerene na grad Dubrovnik i njegovu okolinu da bi se postiglo prisilno uklanjanje njegovog nesrpskog stanovništva. U tom vremenskom periodu, srpske snage, koje su se sastojale od kopnenih, vazdušnih i pomorskih jedinica JNA, kao i TO i dobrovoljačkih jedinica, te jedinica specijalne policije iz Srbije i Crne Gore potčinjenih JNA i pod efektivnom kontrolom Slobodana Miloševića i drugih učesnika u zajedničkom zločinačkom poduhvatu, posebno Momira Bulatovića, pokrenule su vojni napad velikih razmera na obalska područja Hrvatske, između grada Neuma, u Bosni i Hercegovini na severozapadu i crnogorske granice na jugoistoku. Cilj srpskih snaga bio je da odvoje to područje od Hrvatske i pripoje ga Crnoj Gori. Iako su srpske snage zauzele teritoriju jugoistočno i severozapadno od Dubrovnika u roku od dve nedelje, sam grad bio je izložen napadu tokom celog vremenskog perioda navedenog u ovoj optužnici. Tokom protivpravne kampanje granatiranja velikih razmera sa brda istočno i severno od Dubrovnika, odakle se pruža neometan pogled na grad i njegovu okolinu i sa brodova JNA na pučini, pogi-

nula su 43 hrvatska civila, a brojni drugi su ranjeni. Incidenti granatiranja i imena poginulih civila navedeni su u Dodatku 2 ove optužnice. Tim delima i propustima Slobodan Milošević je počinio: tačka 21 – ubistvo – zločin protiv čovečnosti, kažnjiv po članovima 5(a), 7(1) i 7(3) Statuta Međunarodnog suda; tačka 22 – hotimično lišavanje života – tešku povredu Ženevskih konvencija iz 1949. godine, kažnjivu po članovima 2(a), 7(1) i 7(3) Statuta Međunarodnog suda; tačka 23 – ubistvo – kršenje zakona i običaja ratovanja, sankcionisano zajedničkim članom 3(1)(a) Ženevskih konvencija iz 1949. godine, kažnjivo po članovima 3, 7(1) i 7(3) Statuta Međunarodnog suda; tačka 24 – nehumana dela – zločin protiv čovečnosti, kažnjiv po članovima 5(i), 7(1) i 7(3) Statuta Međunarodnog suda; tačka 25 – hotimično nanošenje velikih patnji – tešku povredu Ženevskih konvencija iz 1949. godine, kažnjivu po članovima 2(c), 7(1) i 7(3) Statuta Međunarodnog suda; tačka 26 – okrutno postupanje – kršenje zakona i običaja ratovanja, sankcionisano zajedničkim članom 3(1)(a) Ženevskih konvencija iz 1949. godine, kažnjivo po članovima 3, 7(1) i 7(3) Statuta Međunarodnog suda; tačka 27 – napade na civile – kršenje zakona i običaja ratovanja, sankcionisano članom 51(2) Dopunskog protokola 1 i članom 13(2) Dopunskog protokola 2 Ženevskih konvencija iz 1949. godine, kažnjivo po članovima 3, 7(1) i 7(3) Statuta Međunarodnog suda. **Tačke od 28 do 32 – bezobzirno razaranje, pljačka javne ili privatne imovine.** Od 1. oktobra 1991. do 7. decembra 1991, tokom tog istog artiljerijskog napada, Slobodan Milošević je, delujući sam ili zajedno sa drugim znanim i neznanim učesnicima zajedničkog zločinačkog poduhvata, planirao, podsticao, naredio, počinio ili na drugi način pomagao i podržavao planiranje, pripremu i izvršenje bezobzirnog razaranja ili hotimičnog nanošenja štete i pljačke javne i privatne imovine hrvatskog i drugog nesrpskog stanovništva u području Dubrovačke republike. Ta kampanja uključivala je uništenje, nanošenje štete ili pljačku kuća za stanovanje, religijskih, istorijskih i kulturnih zgrada i drugih javnih ili privatnih zgrada, koje nije bilo opravdano vojnom nuždom. Tokom te kampanje granatiranja, otprilike

1.000 granata koje su ispalile srpske snage palo je na područje Starog grada. Predeo Starog grada Dubrovnika bio je u celosti lokalitet svetske kulturne baštine UNESCO-a (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization). Više zgrada u Starom gradu i kule na gradskim zidinama bile su obeležene znakovima koje nalaže Haška konvencija o zaštiti kulturnih dobara u slučaju oružanog sukoba, iz 1954. godine. Na zidinama Starog grada, kao ni unutar njih, nije bilo nikakvih vojnih ciljeva. Tokom granatiranja grada Dubrovnika od 8. do 13. novembra 1991. godine oštećene su zgrade u Starom gradu, kao i hoteli u kojima su bile smeštene izbeglice i drugi civilni objekti u drugim delovima grada. Tokom granatiranja grada Dubrovnika 6. decembra 1991. godine, najmanje šest zgrada u Starom gradu je u potpunosti uništeno, a oštećeno ih je na stotine. Hoteli u kojima su bile smeštene izbeglice i drugi civilni objekti teško su oštećeni ili uništeni u drugim delovima Dubrovnika, posebno u području Lapada i Babinog kuka. U oktobru 1991. godine srpske snage uspostavile su kontrolu nad hrvatskim gradovima i selima u Konavlima, Župi Dubrovačkoj i primorju blizu grada Dubrovnika. U danima nakon tog zauzimanja, od 2. do 24. oktobra 1991. godine, trupe JNA sistematski su pljačkale javnu, privrednu i privatnu imovinu u gradovima i selima Brgat, Čilipi, Dubravka, Gruda, Močići, Osojnik, Slano, Donja Ljuta, Popovići, Mihanići, Drivenik, Konavle, Plat, Čepikuće, Uskoplje, Gabrili, Pridvoje, Molunat, Donja Čibaća, Karasovići i Zvekovica. Veliki deo te imovine transportovan je u Crnu Goru, u vojnim vozilima JNA. JNA je nakon toga uvela mere kojima je opljačkana imovina evidentirana i održavana. Jedinice JNA takođe su sistematski uništavale javne, poslovne i verske zgrade, kao i privatne stambene objekte u gorenavedenim gradovima i selima. Do tog uništavanja je došlo nakon prestanka borbi, u vreme kad su ta područja bila pod sigurnom kontrolom JNA. Tim delima i propustima Slobodan Milošević je počinio: tačka 28 – uništavanje i oduzimanje imovine širokih razmera koje nije opravdano vojnom nuždom, a izvedeno je protivpravno i bezobzirno – tešku povredu Ženevskih konvencija iz 1949. godine, kažnjivu

po članovima 2(d), 7(1) i 7(3) Statuta Međunarodnog suda; tačka 29 – bezobzirno razaranje sela, ili pustošenje koje nije opravdano vojnom nuždom – kršenje zakona i običaja ratovanja, kažnjivo po članovima 3(b), 7(1) i 7(3) Statuta Međunarodnog suda; tačka 30 – uništavanje ili hotimično nanošenje štete istorijskim spomenicima i ustanovama namenjenim obrazovanju ili religiji – kršenje zakona i običaja ratovanja, kažnjivo po članovima 3(d), 7(1) i 7(3) Statuta Međunarodnog suda; tačka 31 – pljačku javne ili privatne imovine – kršenje zakona i običaja ratovanja, kažnjivo po članovima 3(e), 7(1) i 7(3) Statuta Međunarodnog suda; tačka 32 – protivpravne napade na civilne objekte – kršenje zakona i običaja ratovanja, sankcionisano članom 52(1) Dopunskog protokola 1 Ženevskih konvencija iz 1949. godine i običajnim pravom, kažnjivo po članovima 3, 7(1) i 7(3) Statuta Međunarodnog suda. **Opšti navodi.** Sva dela i propusti koji se terete u ovoj optužnici između 1. avgusta 1991. godine i juna 1992. godine, dogodili su se na teritoriji bivše Jugoslavije. Najmanje od 1. avgusta 1991. godine do najmanje juna 1992. godine, u Hrvatskoj je postojalo stanje oružanog sukoba. Do 7. oktobra 1991. godine, taj oružani sukob je, po svojoj prirodi, bio unutrašnji. Od 8. oktobra 1991. godine u Republici Hrvatskoj postojali su međunarodni oružani sukobi i delimična okupacija. Sva dela i propusti koji se terete kao teške povrede Ženevskih konvencija iz 1949. godine, dogodili su se tokom međunarodnog oružanog sukoba i delimične okupacije Hrvatske. Za sve vreme na koje se odnosi ova optužnica, žrtve teških povreda Ženevskih konvencija iz 1949. godine bile su lica zaštićena odredbama odgovarajućih Ženevskih konvencija. Sva dela i propusti koji se terete u vezi sa uništavanjem imovine kao teške povrede Ženevskih konvencija iz 1949. godine, obuhvatali su zaštićenu imovinu prema relevantnim odredbama Ženevskih konvencija. Za sve vreme na koje se odnosi ova optužnica, Slobodan Milošević morao se pridržavati zakona i običaja koji se tiču vođenja oružanih sukoba, uključujući Ženevske konvencije iz 1949. godine i njihove dopunske protokole. Sva dela i propusti koji se terete kao zločini protiv čovečnosti bili su deo rasprostranjenog i sistematskog napa-

da uperenog protiv hrvatskog i drugog nesrpskog civilnog stanovništva u velikim delovima Hrvatske. *Dodatne činjenice.* Republika Hrvatska, nekada jedna od šest republika SFRJ, nalazi se u jugoistočnoj Evropi i graniči sa Slovenijom i Mađarskom na severu i severoistoku i Saveznom Republikom Jugoslavijom i Bosnom i Hercegovinom na istoku i jugu. Teritorije SAO SBZS, SAO Zapadna Slavonija, SAO Krajina i Dubrovačke republike prikazane su u Dodatku 3, koji se nalazi u prilogu. Prema popisu stanovništva iz 1991. godine u Hrvatskoj je bilo 4.784.265 stanovnika, od čega 3.736.356, odnosno 78,1 posto Hrvata, 581.663, odnosno 12,2 posto Srba, 43.469, odnosno 0,9 posto Muslimana, 22.355, odnosno 0,5 posto Mađara, 106.041, odnosno 2,2 posto Jugoslovena i 294.381, odnosno 6,1 posto ostalih ili onih koji se nisu izjasnili. U aprilu i maju 1990. godine u Republici Hrvatskoj održani su izbori na kojima je Hrvatska demokratska zajednica, HDZ, osvojila većinu glasova i osigurala većinu mesta u hrvatskom Saboru. Novi Sabor je tada izabrao kandidata HDZ-a Franju Tuđmana za predsednika Hrvatske. Pre izbora održanih 1990. godine, u Kninu je osnovana nacionalistička Srpska demokratska stranka, koja je zagovarala autonomiju, a kasnije i otcepljenje većinski srpskih područja od Hrvatske. Između 19. avgusta i 2. septembra 1990. godine, hrvatski Srbi održali su referendum o pitanju srpske suverenosti i autonomije u Hrvatskoj. Glasanje je održano u većinski srpskim područjima Hrvatske i bilo je ograničeno samo na srpske glasače. Hrvatima koji su živeli u tim područjima, bilo je onemogućeno da učestvuju na referendumu. Rezultat glasanja bio je velikom većinom u prilog srpskoj autonomiji. 30. septembra 1990. godine, Srpsko nacionalno vijeće, kojim je predsedavao Milan Babić proglasilo je autonomiju srpskog naroda na etničkim i istorijskim teritorijama na kojima on živi, a koje su unutar sadašnjih granica Republike Hrvatske, kao savezne jedinice Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije. Dana 21. decembra 1990. godine, hrvatski Srbi u Kninu objavili su stvaranje Srpske autonomne oblasti i proglasili svoju nezavisnost od Hrvatske. Sukobi između Srba i hrvatskih policijskih snaga izbijali su tokom

celog proleća 1991. godine. U martu 1991. godine, sukob se pojačao kad su srpske policijske snage pokušale da konsoliduju vlast nad područjima sa znatnim udelom srpskog stanovništva. Srpska policija, kojoj je na čelu bio Milan Martić, preuzela je kontrolu nad policijskom stanicom u Pakracu i došlo je do borbi kad je hrvatska Vlada pokušala da ponovo uspostavi svoju vlast u tom području. Na Plitvicama su Srbi napali autobus koji je prevozio hrvatske policajce, pa je i tamo došlo do borbe. JNA je razmestila svoje trupe u tom području i izdala ultimatum hrvatskoj policiji da se povuče sa Plitvica. U martu 1991. godine, kolektivno savezno Predsedništvo SFRJ došlo je u pat poziciju oko nekoliko pitanja, među kojima je bilo i pitanje uvođenja vanrednog stanja u Jugoslaviji. Članovi Predsedništva iz Republike Srbije, Republike Crne Gore, Autonomne Pokrajine Vojvodine i Autonomne Pokrajine Kosovo i Metohija dali su ostavke na svoje položaje. U svom govoru od 16. marta 1991. godine, koji je emitovala televizija, Slobodan Milošević, u svojstvu predsednika Republike Srbije, izjavio je da je sa Jugoslavijom gotovo i da Srbiju više ne obavezuju odluke saveznog Predsedništva. Dana 19. maja 1991. godine, Hrvatska je održala referendum na kojem su glasači velikom većinom glasali za nezavisnost od SFRJ. Dana 25. juna 1991. godine, Hrvatska i Republika Slovenija proglasile su nezavisnost od Jugoslavije. 25. juna 1991. godine, JNA je preduzela akciju da spreči otepljenje Slovenije. Evropska zajednica nastojala je da posreduje u sukobu. 8. jula 1991. godine postignut je sporazum da Hrvatska i Slovenija suspenduju stupanje na snagu svoje nezavisnosti za 90 dana, do 8. oktobra 1991. godine. Evropska zajednica na kraju je priznala Hrvatsku kao nezavisnu državu 15. januara 1992. i Hrvatska je postala članica Ujedinjenih nacija 22. maja 1992. godine. Dana 18. jula 1992. godine, savezno Predsedništvo je, uz podršku srpske i crnogorske vlade i generala Veljka Kadijevića, izglasalo povlačenje JNA iz Slovenije čime je pristalo na njeno otepljenje i raspad SFRJ. Pozivi Slobodana Miloševića na ujedinjenje svih Srba u jednoj državi poklopili su se sa pozivima za stvaranje Velike Srbije. Srbi u području Kninske krajine, u istočnoj Slavoniji i u zapadnoj

Slavoniji počeli su da primaju sve veću pomoć od vlade Republike Srbije. U avgustu 1991. godine, srpske dobrovoljačke i policijske snage u tim područjima snabdevali su i vodili funkcioneri Ministarstva unutrašnjih poslova Republike Srbije. U području Knina snage JNA počele su otvoreno da pomažu srpskim policijskim snagama, kojima je na čelu bio Milan Martić. Oni su zajedno učestvovali u napadu na hrvatsko selo Kijevo u avgustu 1991. godine. Tokom avgusta i septembra 1991. godine, velika područja Hrvatske dospela su pod srpsku kontrolu kao rezultat akcija srpskih vojnih, dobrovoljačkih i policijskih snaga, sprovedenih uz podršku JNA. U područjima severne Dalmacije, Like, Korduna, Banije, zapadne Slavonije i Baranje pod srpskom okupacijom hrvatsko i drugo nesrpsko stanovništvo je sistematski proterivano, a ta su područja ušla u sastav raznih srpskih autonomnih oblasti. JNA je ostala razmeštena u područjima gde su srpski pobunjenici preuzeli kontrolu, čime je utvrdila osvojeno. U avgustu 1991. godine, JNA je preduzela operacije protiv gradova u istočnoj Slavoniji, što je rezultiralo njihovom okupacijom od strane JNA i drugih srpskih snaga. Hrvatsko i drugo nesrpsko stanovništvo tih područja je prisilno proterano. Krajem avgusta JNA je započela opsadu grada Vukovara. Do sredine oktobra 1991. godine, srpske snage su zauzele sve druge većinski hrvatske gradove u istočnoj Slavoniji, osim Vukovara. Nesrbi su podvrgnuti brutalnom okupacijskom režimu koji se sastojao od progona, ubistava, mučenja i drugih oblika nasilja. Gotovo sve nesrpsko stanovništvo je na kraju ubijeno ili silom isterano iz okupiranih područja. Opsada Vukovara nastavila se do 18. novembra 1991. godine, kad je grad pao u ruke srpskih snaga. Tokom tromesečne opsade grad je u velikoj meri razoren granatiranjem od strana JNA, a poginulo je na stotine lica. Kad su JNA, odnosno srpske snage okupirale grad, srpski vojnici su ubili još na stotine Hrvata. Nesrpsko stanovništvo proterano je iz grada u samo nekoliko dana nakon što je on pao pod kontrolu Srba. U Ženevi (Geneva) su 23. novembra 1991. godine, Slobodan Milošević, savezni sekretar za narodnu odbranu Veljko Kadijević i Franjo Tuđman sklopili sporazum, koji su potpisali pod pokrovitelj-

stvom specijalnog izaslanika Ujedinjenih nacija Sajrusa Vensa (Cyrus Vance). Sporazumom se tražilo da hrvatske snage deblokiraju kasarne JNA, a da se snage JNA povuku iz Hrvatske. Obe strane obavezale su se da će jedinice pod njihovom komandom, kontrolom ili političkim uticajem odmah sprovesti prekid vatre u celoj Hrvatskoj, a obavezale su se i da će obezbediti da sve paravojne ili neregularne jedinice povezane sa njihovim snagama takođe poštuju prekid vatre. Dana 3. januara 1992. godine, Franjo Tuđman i Slobodan Milošević potpisali su još jedan sporazum o prekidu vatre kojim su stvoreni uslovi za sprovođenje mirovnog plana Ujedinjenih nacija, koji je predložio Sajrus Vens (Cyrus Vance). Prema Vensovom planu (Vance Plan), u područjima koja su okupirale srpske snage stvorene su četiri zone pod zaštitom Ujedinjenih nacija, UNPA (United Nations Protected Area). Vensovim planom tražilo se povlačenje JNA iz Hrvatske i povratak raseljenih lica u njihove domove u UNPA. Iako se JNA službeno povukla iz Hrvatske u maju 1992. godine, veliki delovi njenog naoružanja i ljudstva ostali su u područjima pod srpskom kontrolom i predani su policiji Republike Srpske Krajine. Raseljenim licima nije bilo dozvoljeno da se vrate u svoje domove, a ono malo Hrvata i drugih nesrba, koji su ostali u područjima pod srpskom okupacijom, proterano je u mesecima koji su usledili. Teritorija RSK ostala je pod srpskom okupacijom sve do 1995. godine, kad su hrvatske snage u dve operacije povratile velike delove te teritorije. Preostalo područje pod srpskom kontrolom u istočnoj Slavoniji mirnim putem je reintegrirano u Hrvatsku 1998. godine. SFRJ je postojala kao suverena država do 27. aprila 1992. godine, kad je usvojen Ustav Savezne Republike Jugoslavije, kojim je zamenjen Ustav Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije iz 1974. godine.

SUDIJA MEJ: Hvala vam. Slobodane Miloševiću, sada je vreme da se izjasnite o krivici po ovoj optužnici. Pročitaću vam tačke optužnice. Molim vas da vaš odgovor ograničite na "kriv sam", ili "nisam kriv", i to po svakoj tački. Ukoliko to ne učinite, mi ćemo u vaše ime uneti da ste se negativno izjasnili o krivici: tačka

1 – progoni na političkoj, rasnoj i verskoj osnovi – zločin protiv čovečnosti, kažnjiv prema članovima 5(h) i 7 Statuta Međunarodnog suda. Kako se izjašnjavate, da li ste krivi, ili niste krivi?

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Ova optužnica je drugi čin zločina počinjenim nad mojim narodom, jer žrtvu proglašava za krivca, da bi zaštitila stvarne krivce za zločin nad Jugoslavijom. Apsurdno je optužiti Srbiju i Srbe za oružanu secesiju Hrvatske, koja je izazvala građanski rat, sukobe i patnje civilnog stanovništva. Optužnica je čak demantovala pokojnog hrvatskog šefa Franju Tuđmana, koji je u svojoj poruci hrvatskom narodu rekao...

SUDIJA MEJ: Gospodine Miloševiću, mi smo vam jasno objasnili situaciju. Sada nije vreme za govore, nego da se izjasnite o krivici. Vi to niste učinili, tako da to znači da će Međunarodni sud u vaše ime u zapisnik uneti da se niste izjasnili o krivici pozitivno, odnosno da ste se izjasnili da niste krivi i to po svim tačkama. Rasprava se prekida. Nastavljamo sutra u 8.30.